

**FILOSOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY
ÚSTAV DÁLNÉHO VÝCHODU
SINOLOGIE**

**ZHOU ZUORENOVY ESEJE O JAPONSKU
A JAPONSKÉ KULTUŘE**

(Zhou Zuoren' s Essays on Japan and Japanese Culture)

Bakalářská práce 2007

HARUNA HONCOPOVÁ

Vedoucí práce: Mgr. Dušan Andrš, PhD.

Oponent práce: Doc. PhDr. Olga Lomová, CSc.

Zhou Zuoren (1885-1967)

Upřímně děkuji vedoucímu své práce Mgr. Dušanovi Andršovi, PhD. za pečlivé čtení práce a podnětné komentáře.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci zhotovila sama za použití uvedené literatury.

V Praze, dne 6. 9. 2007

OBSAH

1. Úvod	3
2. Stav bádání o Zhou Zuorenovi v Číně, na Západě a v Japonsku	4
3. Život Zhou Zuorena	6
3. 1. Mládí Zhou Zuorena (1885-1905)	6
3. 2. Čínští studenti v Japonsku kolem roku 1900	8
3. 3. Zhou Zuorenova studentská léta v Japonsku (1906-1911)	10
3. 4. Formování spisovatele (1912-1926)	14
3. 5. Zhou Zuorenova akademická dráha (1927-1936)	17
3. 6. Zhou Zuorenovo těžké období za války (1936-1949)	19
3. 7. Zhou Zuorenovo stáří (1950-1967)	21
4. Zhou Zuorenovo literární dílo	22
4. 1. Zdroje Zhou Zuorenova literárního díla	22
4. 2. Zhou Zuoren esejista	23
4. 2. 1. Esej v čínském pojetí	23
4. 2. 2. Zhou Zuoren jako teoretik moderního eseje	25
4. 2. 3. Zhou Zuoren, periodika a skupiny zaměřené na moderní eseje	27
4. 2. 4. Tematické kategorie Zhou Zuorenových esejů	30
4. 3. Zhou Zuoren překladatel	31
*	
5. Zhou Zuoren a japonská literatura	33
5. 1. Zhou Zuoren a moderní japonská literatura	33
5. 2. Zhou Zuoren a klasická japonská literatura	37
6. Zhou Zuorenovy eseje o Japonsku	39
6. 1. Tematické rozdělení Zhou Zuorenových esejů o Japonsku	39
6. 1. 1. Japonský národní charakter	39
6. 1. 2. Japonská současná literatura	41
6. 1. 3. Japonská klasická literatura	42
6. 1. 4. Japonský folklor, lidové slavnosti a zvyky	43
6. 1. 5. Japonské umění a kultura	44
6. 1. 6. Japonsko všedního života (oblečení, jídlo, bydlení) - hmotná kultura	45
6. 1. 7. Japonské náboženství a dějiny	46
6. 1. 8. Japonsko a Čína	48
6. 2. Zhou Zuorenův esejistický styl	49
6. 2. 1. Klasická dikce	50
6. 2. 2. Jasně citové postoje a humor	51
6. 2. 3. Komplikovaná souvětí	52
6. 2. 4. Volná kompozice	52
6. 2. 5. Zastřená pointa	53
6. 2. 6. Důvěrné oslovení čtenáře	54
6. 2. 7. Práce s citacemi a odkazy	54
6. 2. 8. Autocitace jako prostředek podnícení myšlenkového vývoje	56
6. 3. Analýza eseje „Nové poznatky o Japonsku“	57
7. Závěr - shrnutí studie a paralely s českou literaturou	62
8. Seznam použité a citované literatury	65
9. Příloha A: Tabulka Zhou Zuorenových esejů o Japonsku	68
10. Příloha B: Seznam překladů Zhou Zuorenových esejů do angličtiny	71
11. Příloha C: Překlad Zhou Zuorenova eseje s japonskou tematikou do češtiny „Krása japonské emocionality“ (日本的人情美 „Riben de renqing mei“, 1925	73
12. Příloha D : Dobové fotografie Zhou Zuorena a jeho rodiny	76

* Poznámka k přepisu čínských a japonských slov: K přepisu z čínštiny bylo použito mezinárodní transkripce pinyin, k přepisu z japonštiny Hepburnovy transkripce.

V češtině často používaná slova (např. Peking, Šanghaj, Tokio) jsou psána v ustálené podobě.

1. Úvod

Jeden z nejvýraznějších vzdělavců Číny 20. století, znalec japonské kultury, profesor literatury a vynikající esejista Zhou Zuoren 周作人 (1885-1967) byl na dlouhou dobu z dějin moderní čínské literatury vyloučen, neboť byl považován za kolaboranta s japonskou okupační armádou. Zhou Zuoren v mládí studoval v Japonsku, zamiloval si tu zemi, vzal si za ženu Japonku a obhajoval japonskou kulturu a životní styl, a proto se stal po okupaci Číny v červenci 1937 pro Japonce žádaným specialistou, byl jmenován do čela Pekingské národní univerzity a na čas sloužil dokonce na ministerstvu školství v okupační vládě, ale svým jednáním nijak Čínu nepoškodil, což uznal i poválečný soud, když ho pro kolaboraci neodsoudil k hrdelnímu trestu jako tzv. dobrovolné kolaboranty. Po válce byl Zhou Zuoren odsouzen na čtrnáct let vězení jako vlastizrádce, avšak jako bratr slavného revolučního spisovatele Lu Xuna 鲁迅 (1881-1936) byl nakonec propuštěn po třech letech vězení už v lednu 1949, a mohl pak skrovně žít v naprosté chudobě v ústraní domova a živit se překlady. Padesátá léta strávil v Pekingu intenzivní spisovatelskou prací – psal střídavě vzpomínky na svého slavného bratra (zřejmě jako úlitbu své době) a překládal ze staré japonské a řecké literatury. Ještě v roce 1966 vyšly v Hongkongu jeho *Reminiscence* (知堂回想录 *Zhitang huixiang lu*), jež mezi lety 1964-66 vycházely časopisecky a jež jsou základním pramenem k Zhou Zuorenově životopisu. Zhou Zuoren zemřel ve svých 82 letech dne 6.5.1967 na začátku Kulturní revoluce.

Na dalších patnáct let se stal Zhou Zuoren v Číně autorem ignorovaným a tabuizovaným. Až v roce 1982 vyšlo na Taiwanu *Zhou Zuorenovo souborné dílo* v pěti svazcích (周作人全集 *Zhou Zuoren quanji*) a od té doby dochází k jeho postupné rehabilitaci i v ČLR. Ve větším měřítku se jeho dílo vydává až od 90. let, kdy je spisovatel postupně přehodnocován a zařazován do kontextu oficiálně uznávané historie čínské moderní literatury.

Účelem této bakalářské práce je přiblížit českému čtenáři Zhou Zuorenův život a dílo, zařadit Zhou Zuorenovu esejistickou tvorbu do kontextu vzniku moderního čínského eseje republikánského období, seznámit čtenáře s Zhou Zuorenovým vztahem k Japonsku, klasifikovat Zhou Zuorenovy eseje s japonskou tématikou a specifikovat jeho názory na japonskou literaturu na pozadí dobových událostí. Přílohou práce je tabulka 75 Zhou Zuorenových esejů s japonskou tématikou rozdělenou podle tématických kategorií a kmenář k této klasifikaci. Další příloha předkládá seznam jeho esejů přeložených do angličtiny a němčiny. Ve vlastním překladu do češtiny uvádím jeden Zhou Zuorenův esej o Japonsku: „O kráse japonské emocionality“ (日本的人情美 „Ribennen de renqing mei“, 1925). Nakonec přikládám několik dobových fotografií Zhou Zuorena a jeho rodiny.

2. Stav bádání o Zhou Zuorenovi a jeho díle

2. 1. Čína

Na rozdíl od velkého množství studií o Lu Xunovi, které vycházejí od okamžiku jeho smrti v roce 1936 až dosud, detailnější studie o Zhou Zuorenovi se v Číně publikují až od 80. let 20. století. Zhou Zuorenovy eseje nebyly po 2. světové válce vydávány a stejně tak nebylo jeho dílo zahrnuto do dějin moderní čínské literatury.¹ Byl dlouho opomíjen jako tvůrce a propagátor moderního eseje a zamlčován jako autor eseje z roku 1921 „Krásná literatura“ (美文 „Meiwen“), který byl důležitým mezníkem v přístupu a nahlížení na esejistickou tvorbu v Číně (Woesler 2005: 11). V samotné ČLR vznikly teoretické práce o Zhou Zuorenově díle až v roce 1986, první z nich bylo Li Jingbinovo 李景彬 *Kritické zhodnocení Zhou Zuorena* (周作人评析 *Zhou Zuoren pingxi*). V témže roce vyšlo najednou hned několik prací zabývajících se Zhou Zuorenem a jeho dílem. Zhou Zuorenovo literární dílo se hojně vydává až od 90. let. V roce 1990 vyšel čínsky psaný obsáhlý *Zhou Zuorenův životopis* (周作人传 *Zhou Zuoren zhuan*) z pera významného čínského literárního vědce a dlouhodobého badatele Zhou Zuorena díla Qian Lijuna 钱理群 a ve stejném roce vyšla i studie od Ni Moyana 倪墨炎 *Čínský zrádce a samotář: Zhou Zuoren* (中国的叛徒与隐士: 周作人 *Zhongguo de pantu yu yinshi: Zhou Zuoren*). Název knihy naráží na kapitolu anglicky psané biografie Zhou Zuorenem tolik obdivovaného britského spisovatele Havelocka Ellise: *Rebel and Recluse* (Wolff 1971:17). Stejně je nazýván v kapitole v dějinách čínské literatury 20. století od Lin Pinga 李平 a Chen Linquna 陈林群 (Lin Ping, Chen Liqun 2004: 64-68).

Na téma Zhou Zuoren a Japonsko vznikají studie publikované v čínských univerzitních časopisech po roce 2000.²

2. 2. Západ

Všeobecně není o studium Zhou Zuorena díla na Západě příliš velký zájem, o tom svědčí malý počet publikovaných studií. Tento fakt je markantní zejména v porovnání s bibliografickým bohatstvím titulů o Zhou Zuorenově bratrovi Lu Xunovi. Příčinou je nejen

¹ Zhou Zuorenovo dílo bylo zcela opomíjeno v dílech oficiálních čínských literárních historiografií od 50. do 70. let, a to zejména v následujících pracech: 1. Liu Shousong. 刘绶松 (1956). *Zhongguo xinwenxueshi chugao* 中国新文学史初稿. Beijing: Zuojia cubanshe; 2. Ding Yi 丁易 (1955) *Zhongguo xiandai wenxue shilue* 中国现代文学事略. Beijing: Xinhua shudian; 3. Tang Tao 唐韬 (1979). *Zhongguo xiandai wenxue shi* 中国现代文学史. Beijing: Renmin wenxue chubanshe.

² On line: <http://scholar.ilib.cn/A-lxyjyk200309014.html>.

opomíjení autora v samotné Číně, ale také malý zájem západních badatelů o esej, žánr v němž Zhou Zuoren vynikal, který je z evropského hlediska vnímán jako okrajový literární žánr.

První monografie o Zhou Zuorenovi vznikly na Západě nedlouho po jeho smrti již v 70. letech. Vůbec prvním sinologem rozebírajícím zevrubně Zhou Zuorenovo dílo byl Ernst Wolff, který v roce 1971 napsal disertační práci na univerzitě Illinois a publikoval ji pod názvem *Chou Tso-jen*. Wolffova práce vznikla krátce po smrti Zhou Zuorena, kdy například ještě nebylo zřejmé ani datum jeho úmrtí, takže jsou v ní drobné nedostatky faktografické. Jinak jde o velmi kvalitní všeobecnou studii, jež se zabývá Zhou Zuorenovým životem, charakteristikou jeho díla a zejména analýzou esejů a obsahuje též bohatý poznámkový aparát a přílohu se čtyřmi - do angličtiny poprvé přeloženými- esejí. Ernst Wolff je také prvním západním badatelem, který se zmiňuje o Zhou Zuorenově působení v Japonsku a to v kapitolách „Chou Tso-jen in Japan“ a „Japanese Influence“ (33-38) a dále v kapitole „Cultivation of Japanese Literary Interests“ (64-69). V seznamu sekundární literatury Wolff uvádí čínské, japonské a západní články uveřejněné do 70. let. Nedostatkem Wolffovy studie je neúplná Zhou Zuorenova bibliografie a chybějící čínské znaky, nicméně se tato kniha stala výchozím materiálem a zdrojem informací k napsání této bakalářské práce.

Zhou Zuorenovými esejí a čínským esejem všeobecně se dlouhodobě zabývá David E. Pollard, který vydal vůbec první krátký článek o Zhou Zuorenovi v angličtině v taiwanském sinologickém periodiku *Asia Major* již v roce 1965 s názvem „Chou Tso-jen and Cultivating One's Own Garden“. Důležitou publikací je Pollardova studie *Čínský pohled na literaturu: Zhou Zuorenovy literární hodnoty ve vztahu k tradici (A Chinese Look at Literature: The Literary Values of Chou Tso-jen in Relation to the Tradition)* z roku 1973, která se zabývá Zhou Zuorenovým pohledem na literaturu a shrnuje jeho přístup k čínským literárně-vědným konceptům.³ David Pollard pak v roce 2000 vydal antologii čínských esejů v anglickém překladu s názvem *Čínský esej (The Chinese Essay)*, která obsahuje eseje různých autorů od 2. st. n. l. až po současnost, kde je Zhou Zuoren jako významný představitel moderní esejistiky zastoupen pěti esejí. V roce 2006 vydal David Pollard pod názvem *Vybrané Zhou Zuorenovy eseje (Selected Essays of Zhou Zuoren)* monografickou stať o Zhou Zuorenově osobnosti spolu s výběrem devětadvaceti Zhou Zuorenových esejů v anglicko-čínské verzi, bohužel tento zásadní materiál nebyl k dispozici k napsání této práce. V roce 2000 vznikla i další studie od britské profesorky Susan Daruvaly *Zhou Zuoren jako alternativní čínská odezva na modernitu (Zhou Zuoren and an Alternative*

³ D. Pollard zde m.j. rozebírá Zhou Zuorenův pohled na koncept „shi yan zhi“, individualismus, přirozenost psaní a přístup k psaní esejů.

*Pollard, David (trans.) (2006). " Zhou Zuoren, Selected Essays". Chinese-English bilingual edition. Hong Kong: Chinese University Press.

Chinese Response to Modernity, 2000), která rozebírá a hodnotí Zhou Zuorenovo dílo z pohledu přínosu modernímu literárnímu myšlení v Číně, kterou jsem rovněž nečetla.

Zhou Zuorenovy eseje jsou však do angličtiny překládány minimálně. Kromě překladů asi 30 esejů od Pollarda existuje jen asi 20 dalších překladů od jiných překladatelů, což je malý zlomek rozsáhlého Zhou Zuorenova esejistického díla.⁴ Z esejů s japonskou tematikou zatím byly přeloženy jen čtyři.⁵

2. 3. Japonsko

Japonští literární vědci a sinologové se Zhou Zuorenovým vztahem k Japonsku zabývají nejdělněji. První japonská studie o Zhou Zuorenovi a Japonsku vyšla v roce 1978. Jedná se o knihu literárního badatele, který rozebírá Zhou Zuorenův život a tvorbu v době jeho působení v Pekingu za Čínsko-japonské války - Kiyama Hideo 木山英雄, *Zápisky z Hořké poustevny v Pekingu: Zhou Zuoren v době Čínsko-japonské války (Pekin kujū anki: nichyu senso jidai no Shū Sakujin 北京苦住庵記: 日中戦争時代の周作人)*. V roce 1991 vydal čínský docent srovnávací literatury, působící na univerzitě na Hokkaidó, Liu Anwei 刘岸伟 (nar. 1957 v Pekingu) svoji disertační práci v japonštině s velmi detailním hodnocením Zhou Zuorenova přístupu k japonské literatuře a kultuře s názvem *Smutek Orientálců: Zhou Zuoren a Japonsko (Tóyōjin no hiai: Shū Sakujin to Nihon 東洋人の悲哀: 周作人と日本)*. Tato kniha je cenná, protože na rozdíl od studií publikovaných v ČLR, není zatížena politickou ideologií (Wang Yong 2006).

3. Život Zhou Zuorena

3. 1. Mládí Zhou Zuorena (1885-1906)

Zhou Zuoren se narodil 16. ledna 1885 ve městě Shaoxing v provincii Zhejiang. Rozvětvený rod Zhou pocházel původně z provincie Henan, ale již po několik posledních generací žil v Zhejiangu. Zhou Zuoren se narodil v rodině zchudlé džentry jako prostřední ze tří synů. Jeho vlastní jméno bylo Xiashou 遐寿, jeho starší bratr Zhou Shuren 周树人 (1881-1936) se později stal pod pseudonymem Lu Xun 鲁迅 slavným spisovatelem a mladší bratr

⁴ Viz příloha-anglické překlady Zhou Zuorenových esejů.

⁵ 1. „The Chinese National Character-A Japanese View“, *Renditions* 26: 95-96. 2. „Japan and China.“ *Renditions* 26: 91-94. 3. „Japan Re-encountered.“ *Renditions* 26: 97-106 v překladu Richarda Rigbyho. 4. „Reading on the Toilet. *Renditions* 26: 87-90 v překladu Don J. John nebo v překladu Davida E. Pollarda (2000): „Reading in the Lavatory“ in: *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 135-39.

Zhou Jianren 周建人 (1888-1984) se už ve třicátých letech stal vlivným funkcionářem Komunistické strany Číny.⁶ Hlavou rodiny byl děd Zhou Fuqing 周福清, který byl několik let vězněn za korupci.⁷ Otec Zhou Boyi 周伯宜 byl poté zbaven úřednického titulu, onemocněl a zemřel v 37 letech v roce 1896. Matka jeho tří synů a nyní vdova Lu Rui 魯瑞, prostá venkovská žena, jež se však naučila číst, poslala Zhou Zuorena na výchovu k příbuzným do Hangzhou. O sirotky se začali starat příbuzní, ale hlavou rodiny se stal nejstarší, teprve čtrnáctiletý syn Shuren, který byl vyslán na studia do Nanjingu a poté do Japonska. Po propuštění z vězení v roce 1901 děd záhy zemřel (1904) a rodina se ocitla v celkovém úpadku a bídě (Wolff 1971: 2). Bez ohledu na chudé dětství Zhou Zuoren na svůj domov a rodný kraj, který měl rád, často vzpomínal a vracel se k němu ve své esejistické tvorbě. K nejznámějším esejům tohoto typu patří např. „Divoké jedlé plodiny mé domoviny“ (故乡的野菜 „Guxiang de yecai“) z roku 1924 či sbírka esejů *Lu Xunův domov* (鲁迅的古家 *Lu Xun de gujia*) z roku 1955.

Tradiční rodina Zhou navzdory úpadku lpěla na tradiční čínské hodnotě, vzdělání, a všichni chlapi se učili od šesti let číst a psát a se dostalo se jim na soukromé škole tradičního typu důkladného klasického školení ve „čtyřech spisech a pěti klasických knihách“ (四书五经 *Sishu wujing*). Na vyšší vzdělání však chyběly peníze, a proto hledali školu, jež by chlapcům nabídla bezplatnou výuku. Tou se stala škola moderního inženýrství – Námořní akademie (Jiangnan daxue) v Nanjingu. Nejprve se na ni v roce 1898 přihlásil nejstarší Lu Xun, který však po půlroce přešel na vysoké učení důlního inženýrství, které spolu s němčinou dostudoval v roce 1902 a poté odjel na studia medicíny do Japonska, kde studoval po dobu sedmi let do roku 1909. V roce 1901 se do Nanjingu odstěhoval i šestnáctiletý Zhou Zuoren, který na Námořní akademii po čtyři roky kromě technických oborů studoval i angličtinu. Zhou Zuoren začal číst jak západní knihy (např. Adama Smithe), tak čínské klasické knihy (např. *Historie Tři říší*, 三国演义 *Sanguo Yanyi*) a začal také tvořit své první literární práce. Na akademii vznikl jeho první překladatelský pokus - *Alibaba a čtyřicet loupežníků* (Wolff 1971: 17). Po úspěšném dokončení studií v Nanjingu byl vyslán na stipendijní zkoušky do hlavního města Peking, které úspěšně vykonal, a proto byl vyslán v roce 1906 na šestileté studium do Japonska. To, že dva bratři Zhouové vyjeli na studia do Japonska odpovídalo přání jejich otce těsně před smrtí, jak na ně vzpomíná Lu Xun. Otec své

⁶ Zhou Jianren se před Kulturní revolucí stal mocným guvernérem provincie Zhejiang. Osudy svého rodu popsal v knize *Úpadek Lu Xunova klanu* (鲁迅的故家的败落 *Lu Xun gujia de bailuo*), přeložené do angličtiny jako: *An Age Gone By: Lu Xun's Clan in Decline* (Hong Kong: New World Press, 1988) viz Denton (2002).

⁷ Tato smutná epizoda, jež znamenala pro celý rod Zhou ztrátu prestiže a bídu, je pikantní ilustrací naivity prostých Číňanů: Sluha, který úplatek od děda předával na úřadě, požadoval potvrzení o výši sumy, a proto se aféra o dědově snaze podplatit přijetí jeho syna a několika místních adeptů při přísných státních zkouškách dostala před soud (Denton 20002).

syny těsně po porážce v čínsko-japonské válce prosil, aby se jeli vzdělávat do ciziny a pak jako vzdělaní a silní muži pomohli pomstít ponížení Číny (Denton 2002).

3. 2. Čínští studenti v Japonsku

Japonsko se po čínsko-japonské válce (1896) a zejména po válce Rusko-japonské (1906) stalo nejvyspělejší zemí Dálného východu, jedinou zemí, kde byly kolonizační pokusy Západu neúspěšné a jedinou zemí, kde se podařilo přejít k moderní průmyslové výrobě a modernímu řízení státu na konstitučním principu bez ztráty nezávislosti. Po selhání reformního úsilí v roce 1898 a po potlačení Boxerského povstání se čínská intelektuální elita upírala k Japonsku jako k zemi, kde se s úspěchem podařilo aplikovat moderní vymoženosti západní civilizace a myšlení a dohnat tak Západ s jeho vyspělými technologiemi a průmyslem.

Centrální a provinční čínské úřady začaly v masovém měřítku po Boxerském povstání posílat do Japonska na studia nejtalentovanější studenty v přesvědčení, že se v Japonsku přiučí novinkám o západních technologiích a vzdělají v naukách všech směrů.⁸ Podle některých badatelů v roce 1906-1907 již dosáhl počet čínských studentů deseti tisíc (Chang 1977: 63), zatímco jiní tvrdí, že jich bylo až dvacet tisíc (Jansen 1975: 150). Čínští studenti s dlouhými mandžuskými copy, vyjadřujícími lojalitu k qingské dynastii, Japonce zprvu šokovali (Pollard 2002: 26), později japonští profesori začali čínské studenty vychovávat po japonském způsobu a ještě později, když bylo studentů na všech univerzitách příliš mnoho, začali Číňany přehlížet a pohrdat jimi. Role se tedy obrátily: tradičně, již od prvních rozsáhlejších styků Yamata s Čínou v 6. století n. l., to byli Číňané, kteří měli přezíravý vztah k Japoncům jako k zemi „trpaslíků“, jako k epigonům jejich velké civilizace a jako k jednomu z tributárních území Číny. Avšak na začátku 20. století vzhlíželi Číňané k Japoncům obdivně a Japonci toho záhy zneužili na politické frontě. Už v roce 1902 japonský kritik v časopisu *Slunce (Taiyō)* střílí do vlastních řad a komentuje japonský nový postoj k Číně ironizujícími slovy: „*Poté, co Japonci ukradli západní civilizaci a jednají, jako by ji vynalezli sami, a poté, co jsou stále více povýšeni díky vítězstvím dosaženým v Čínsko-japonské válce a v Boxerském povstání (1900) mají tendenci pohlížet na Číňany arogantně a sami sebe vyzdvihovat na učitele Číny...*“ (cit. podle Chang 1977: 64). Kvůli tomuto pohrdání neměli mnozí Číňané Japonsko rádi. Nicméně se v Japonsku mnohému naučili. Např. významný politik a budoucí čínský prezident Sunjatsen 孫中山 (1866-1925) navštívil Japonsko patnáctkrát a strávil tam celkem devět let, ale kritizoval je, nikdy si je neoblíbil a

⁸ K problematice 1. vlny čínských studentů v Japonsku viz Harrell, Paula (1992). *Sowing the Seeds of Change: Chinese students, Japanese Teachers. 1895-1905*, Stanford University Press; a 2. vlny viz Hackett, Roger F. (1948). *Chinese students in Japan 1900-1910*, Harvard University Press.

nepsal o něm (Fogel 1993: 558). Mnozí mladí Číňané se z Japonska vraceli bez copů jako revolucionáři. Právě skupina mladých intelektuálů později iniciovala rozpad qingského impéria.

Prvotním záměrem studentů, přijíždějících do Japonska, nebylo studium japonské kultury, historie či literatury. Generace mladých čínských intelektuálů se v Japonsku věnovala mnohým oborům, ale nás zajímají především ti, kteří se věnovali literatuře. Byli to pozdější slavní čínští spisovatelé Lu Xun, Yu Dafu 郁达夫(1896-1945)⁹, Guo Moruo 郭沫若(1892-1978) a Zhou Zuoren. Všichni začínali studovat na technických oborech, naučili se dobře japonsky a teprve v průběhu japonského pobytu se začali zabývat literaturou. Z tisíců čínských studentů si pouze několik vybralo jako předmět svého zájmu japonskou literaturu a prominentní mezi nimi byl právě Zhou Zuoren. Spolu s bratrem se intenzivně věnoval studiu západní a japonské literatury, aby ji mohl přiblížit svým krajanům. Vydávali společně časopisecky své překlady a komentáře k literárnímu dění a měli své čtenáře nejen mezi komunitou Číňanů studujících v Japonsku ale také doma.

Jedním z nejvlivnějších čínských emigrantů v Japonsku byl Liang Qichao 梁启超(1873-1929), který uprchl do japonské Jokohamy¹⁰ po neúspěchu *Státní reformy* v roce 1898 a strávil tam čtrnáct let až do vzniku Čínské republiky v roce 1912. Založil zde tři vlivné časopisy: *Čínské diskuse* (清议报 *Qingyi bao*, *The China Discussion*), *Časopis Nový lid* (新民丛报 *Xinmin congbao*), a *Nový román* (新小说 *Xin xiaoshuo*).¹¹ Liang v nich obhajoval především politický román, který měl v Japonsku poněkud bizarní formu romantické fikce šířící politické teze.¹² Politický román v Japonsku kulminoval v 80. letech 19. století a o patnáct let později, kdy ho chtěl propagovat v Číně i Liang, byl jako forma zastaralý. Avšak Liangovi připadal být vhodný pro šíření nových politických myšlenek. Román v Liang Qichaově pojetí byl velmi blízký úvahové či polemické próze - tedy eseji.

Liang Qichao jako první postuloval tezi, že právě skrze román je možné v masovém měřítku ovlivnit myšlení Číňanů, a zbavit je tak komplexu méněcennosti vůči Západu (Cheng 1977: 67). Propagoval proto politickou fikci jako hlavní médium. Čína byla podle něho nemocná a právě literatura měla společnost uzdravit. Tuto medicínskou mluvu dobře pochopil Lu Xun, sám student medicíny, který se vydal do Japonska nedlouho po Liangovi,

⁹ Yu Dafu studoval v Japonsku spolu s Guo Moruem v letech 1913-1922. Vydal zde v roce 1921 povídku *Chenlun* 沉沦 (Utonutí), která ho později proslavila, napsanou podle vzoru japonského *shi-shōsetsu*.

¹⁰ Jokohama byla jako přístav spolu s Ósakou v počáteční fázi japonského otevírání běžným sídlem pro cizince z celého světa.

¹¹ Tyto časopisy se pašovaly do Číny a tam měly velký vliv na šíření protiqingských nálad a přípravu republikánské revoluce.

¹² Základním politickým románem v Japonsku byl *Romantické schůzky s krásnými dámami* (*Kaijin no kigū* 佳人の奇遇) od spisovatele Tókaie Sanshiho 東海散士 (vlastním jménem Shiba Shiró, 1852-1922), který pod názvem *Jiaren qiyu* Liang přeložil ve svém časopise *Čínské diskuse* v sérii na 35 pokračování.

v roce 1902. Na téma čínského charakteru diskutoval Lu Xun se svým čínským spolužákem Xu Shoushangem, se kterým studoval na Institutu Kóbun¹³, a vytyčil tři důležité otázky: „*Co je ideální lidská povaha? Co chybí čínskému národu? Co je příčinou čínského „onemocnění“?*“ (Pollard 2002: 26). Stejně tak se snažil dobrat podstaty čínského národa i Zhou Zuoren v eseji „Čínský národní charakter“ z roku 1926.

Velký počet čínských studentů podnítil i vznik mnohých dalších čínsky tištěných periodik v Tokiu a Jokohamě, kde se také zakládala nakladatelství vydávající pro čínské studenty překlady do čínštiny. Překládaly se především knihy zaměřené na tematiku společenských věd, historie a zeměpisu, ale také japonská literatura. Hojné překlady dokonce ovlivnily čínskou slovní zásobu a Číňané přejímali mnohá moderní japonská slova, která neměla v čínštině ekvivalent (Lyell 1976: 73). Inflace časopisecké tvorby v Japonsku pak ovlivnila i množství periodik, které byly fóry nejrůznějších literárních skupin a proudů v samotné Číně, o nichž se zmiňujeme dále. To již souvisí s vývojem krátkého literárního útvaru zvaného esej, který se díky politickému vývoji v Číně stal jedním z hlavních žánrů moderní literatury ve 20. století.

Výše zmiňovaní čínští autoři se k japonskému vlivu vraceli v některých svých esejích - Guo Moruo napsal v roce 1922 vzpomínkovou esej o „Cestování kolem města Imazu“ (今津记游 „Imazu jiyou“) a Yu Dafu v roce 1936 esej „Kulturní život v Japonsku“ (日本的文化生活 „Riben de wenhua shenghuo“).¹⁴ Nejplodnějším autorem o Japonsku byl zcela jednoznačně Zhou Zuoren, který seznamoval Čínu především s japonskou literaturou. Guo Moruo tak mohl v roce 1928 prohlásit: „*Svět moderní čínské literatury byl z větší části stvořen studenty, kteří se vrátili z Japonska.*“ (Cheng 1977: 63).

2. 3. Zhou Zuorenova studentská léta v Japonsku (1906-1911)

Do svých začátků v Japonsku měl Zhou Zuoren dobrého průvodce, svého staršího bratra Lu Xuna, který tam již čtyři roky žil a naučil se japonsky. Lu Xun měl být podle představ dědečka a čínských úřadů, které ho tam vyslaly na studia, lékařem, studoval medicínu v severovýchodním městě Sendai. Ale v roce 1903 mu matka vybrala v Číně nevěstu, takže se vrátil domů do Číny na sjednanou svatbu a bratrovi o Japonsku podrobně vyprávěl (Qian Liqun 1990: 115). Na začátku šestiletého pobytu v Japonsku se Zhou Zuoren

¹³ Na Kóbunu vystudovali spolu s Lu Xunem např. i Huang Xing (hrdina Revoluce 1911) či Chen Duxiu, pozdější zakladatel Komunistické strany.

¹⁴ Oba eseje vyšly v reprintu v knize *Mé impresze z Japonska* (*Wo de Riben yinxiang* 我的日本印象, ed. Sun Jing), v níž jsou zastoupeni i další slavní čínští literáti 20. století, kteří vzpomínají na Japonsko.

s bratrem usídlil ve čtvrti Hongó v Tokiu.¹⁵ Zhou Zuorenovi životopisci uvádějí¹⁶, že Zhou Zuoren, který měl za sebou technická studia na námořní akademii a přijel do Japonska studovat architekturu, v nové zemi mnohé nechápal, ale že byl z Japonska nadšen. Obdivoval modernizaci Japonska a kultivovanost zdejších lidí, sousedů, kteří se k němu chovali laskavě. Tím spíše, že na Číňany se Japonci dívali jako na představitele zaostalého národa a v novinách je často karikovali v jejich dlouhých mandžuských oblecích a s pevně vázanými mandžuskými copy, často i s dýmku opia. Proto moderní studenti revoltovali tím, že se nechali stříhat nakrátko, i když tím projevovali neúctu vůči qingským úřadům, které je tam vyslali. Japonští samurajové shodili své copánky *čómage* už před třiceti lety a nyní nosili klobouky na krátce ostříhaných účesech a mužné kníry. Stejně se stylizovali i oba bratři Zhouové - a navíc byl mladší Zuoren krátkozraký, avšak tento handicap vyvážil moderními kulatými obroučkami.

Zhou Zuoren se nejprve učil japonsky v přípravném intenzivním kurzu jazyka na institutu Kóbun (Kóbun gakuin) při univerzitě Hósei. V jednom ze svých esejů se však Zhou Zuoren přiznává, že japonsky plyně nehovořil, neboť v Japonsku pobýval jen šest let, v Tokiu za něj všechno vyřizoval jeho bratr a doma v Číně se svou japonskou ženou mluvil čínsky. Jeho znalost psané japonštiny tedy byla velmi dobrá, ale spíše profesorsky knižní - pasivní, čtenářská, překladatelská. V eseji „O studiu čtení japonštiny“ (学日语读 „Xue riyu du“) Zhou Zuoren popisuje, jak se v mládí učil japonštině: *„Už je to nějakých pár let, co se učím japonsky, ale ještě jsem se ji pořádně nenaučil. Důvodem je zčásti to, že jsem od přirozenosti líný a zčásti i jiné důvody a to, že jsem zpočátku bydlel s Lu Xunem a když jsem něco potřeboval, tak jsem žádal o pomoc jeho a vůbec jsem nemusel mluvit. Proto jsem se během prvních několika let chtěl pouze naučit číst knihy a noviny a to mi stačilo. A navíc nebylo v té době skutečně obtížné poznávat japonskou kulturu vzhledem k tomu, že už to nebyla doba Liang Rengongovy učebnice Pravidla čínského čtení psané japonštiny (和文汉读法), muselo se číst co nejlépe. Když to zkrátíme, tak v textech čínských znaků bylo hodně a nebyl dán žádný limit a tak si myslím, že se dalo dosáhnout slušného výsledku s polovičním nasazením sil. Postupně se však vše měnilo, čínských znaků ubývalo a abecedy hiragany přibývalo a už neplatilo to, že by se dal text přečíst na první pohled a bylo třeba se naučit hovorový jazyk i poslechem. A zanedlouho poté se Lu Xun chtěl vrátit do Hangzhou, aby tam učil, i já jsem se oženil a v domácnosti přibývalo záležitostí, které jsem nebyl s to sám vyřešit a to mě přinutilo, abych se učil, aniž bych to, co jsem se učil, vyčetl z knih, ale naučil se ze*

¹⁵ V roce 1908 se Zhou Zuoren přestěhoval do západní části této čtvrti poblíž domku, kde žil spisovatel Natsume Sóséki (Wolff 1971: 67). Nedaleko bydlel i Nagai Kafú a bylo odtud blízko pěšky na Tokijskou univerzitu. (viz mapa na předsádce knihy Seidensticker, E: *Kafú the Scribbler*).

¹⁶ O Lu Xunově pobytu v Japonsku viz např. Pollard (2002) „Lu Xun in Japan“ (21-38) nebo Lyell (1976) kapitola 5. „Tokyo and the Kóbun Institute“ (52-68), kapitola 6. „Sendai and Medical School“ (69-75) a kapitola 7. „Tokyo Again and a Literary Career“ (76-102).

skutečného hovorového jazyka. Bylo přirozeně nejlepší číst současné povídky a dramata, ale výběr byl tak veliký, že jsem nevěděl, odkud bych měl nejlépe začít, a proto jsem se rozhodl číst věci humorné. Což potom znamenalo číst „kyógeny“ a „kokkeibony“ a ve veršované formě potom krátké básně „senryú“. Japonská poezie nemůže být komponována jako rýmované verše, protože japonská slova končí na samohlásky, kterých je pouze pět a kdyby se rýmovaly, bylo by to monotónní... V té době vyšlo v knižnici nakladatelství Fukuyama „Kapesní literární kompendium špičkových děl“, kde bylo „12 kyógenů“ a „Výběr rakugo“, cena všech čtyř svazků nebyla více než jeden jen a bohatě posloužily jako učebnice literatury.

Po studiu v přípravném kurzu japonštiny se zapsal na architekturu, ale po dvou letech, od roku 1908 přešel na studium západní literatury a řečtiny na křesťanské, misionáři vedené univerzitě Rikkyó.¹⁷ V té době studoval také čínskou filologii a etymologii čínských slov u čínského filologa a pozdějšího revolucionáře Zhang Binglina 章炳麟 (1858-1936), který krátce na to stál u zrodu nové republiky. Na léta strávená v Japonsku Zhou Zuoren vzpomíná v eseji „Vzpomínky na zahraniční studia“ (留学的回忆 „Liuxue de huiyi“). Ke studentským rokům se Zhou Zuoren vrací ještě ve svých *Reminiscencích* a charakterizuje je takto: „Abych řekl pravdu, těch několik let, které jsem strávil v Tokiu jako stipendista pro mne bylo velice příjemných. Ani pan domácí ani lidé v okolí mého podnájmu ze mne nedělali hlupáka, ani jsem neprodělal žádný šok jako můj bratr Lu Xun, který se jako stipendista střelil do času velkého mezinárodního konfliktu a byl například svědkem toho, že během Rusko-japonské války zabíjeli Japonci Číňany jako špehy. A navíc během těch několika let zařizoval za mne všechny povinnosti vůči vnějšímu světu Lu Xun, takže můj život byl opravdu pohodlný. Z těchto důvodů jsou mé dojmy z prvního japonského pobytu vesměs dobré.“ (cit. v Liu Anwei 1991: 187).

Na Japonsku Zhou Zuorena zprvu fascinovala moderní technika a civilizační novinky, které zde byly vidět na každém kroku – parolodě, vlaky, tramvaje, pouliční lampy, telegraf, velké cihlové domy stavěné podle evropských návrhů. V ruchu a tepu nevidaně velkého města ho překvapila čistota, spořádanost a přívětivost lidí – aspekty tak rozdílné od čínských měst, které se utápěly ve špíně, zmatku, pachu a křiku. Jako výrazný kulturní detail Zhou Zuorena zaujaly například čisté japonské toalety.¹⁸ Zmiňuje se i o tom, že měl rád prostou a zdravou stravu, jednoduché japonské bydlení otevřené do přírody a japonské odívání do vzdušných barevných a čistých kimon a nošení dřeváků geta.¹⁹ Oceňoval i čistotu domácností, zouvání a domácí chůzi naboso, které bylo tak zdravé pro nohy a oceňuje především to, že v Japonsku si ženy nesvazují chodidla, aby byla co nejmenší, a nemrzačí si

¹⁷ Rikkyó daigaku – Wolff uvádí, že se Zhou Zuorenovo jméno našlo v análech této univerzity (Wolff 1971: 2).

¹⁸ O rozdílech užívání toalet v Číně a v Japonsku napsal Zhou Zuoren v roce 1936 esej „Čtení na toaletě“ (入厕读书 „Ruce dushu“).

¹⁹ Viz esej „Japonské odívání, strava a způsob bydlení“ (日本の衣食住 „Ribenshuzhu“, 1935).

je jako ženy v Číně. Vůbec ho začaly zajímat odlišné zvyklosti a jednání Japonců, jako třeba veřejné lázně, svátky předků, umění, láska k přírodě apod.. Jeho pobyt v cizí zemi jej inspiroval k sepisování nových poznatků. Se stejným nadšením se začal zajímat i o západní kulturu, jež Japonsku napomohla k tomu, aby se stalo vyspělou, moderní zemí.

V Japonsku mohl Zhou Zuoren v době svého studentského pobytu sledovat i rozvinutý parlamentní a politický život. V roce 1905 Japonsko zvítězilo v Rusko-japonské válce a získalo koncese v Mandžusku a Koreji, kterou v roce 1910 anektovalo, což byl jasný počátek budoucí expanzivní politiky Japonska po První světové válce. Korejci se statečně bránili a byl spáchán atentát na japonského generálního guvernéra Itóa, ale politika Zhou Zuorena tak dalece nezajímala. Zajímala ho literatura, četl časopisy vydávané v Jokohamě čínským revolucionářem Liang Qichaoem a ty ho inspirovaly ke studiu japonské a západní literatury. A začal podobně jako jeho bratr číst západní literaturu - a to v angličtině, kterou se dobře naučil na námořní akademii, a brzy také v japonštině. Lu Xun se právě za studií v Japonsku začal věnovat literatuře, poté, co nabyl přesvědčení, že je třeba vyléčit nejprve duši a pak začít léčit těla nezdravého a zaostalého čínského národa. A právě literatura měla být lékem k ozdravení a výchově čínské duše.²⁰ Proto po dvou letech zanechal Lu Xun studia medicíny a horlivě se věnoval literatuře, a to jak japonské, kterou četl v originále, tak i světové, kterou četl v němčině a v japonských překladech.

Už v roce 1907 se Zhou Zuoren se svým bratrem pokusili založit časopis *Nový život* (新生 *Xin Sheng*), kde chtěli uveřejňovat překlady moderních anglických společenských myslitelů,²¹ ale jako neznámí mladíci nenašli čtenářskou obec. V roce 1909 s Lu Xunem (pod jménem bratří Zhouovi) vydali první antologii překladů prozaických děl nazvanou *Sborník povídek z ciziny* (域外小说集 *Yuwai xiaoshuo ji*). Lu Xun do antologie, jež byla hlavně Zhou Zuorenovým dílem, přeložil dvě povídky od Andrejeva a jednu od Garšina. Překladatelské prvdílo nemělo velký ohlas a prodalo se jen asi dvacet výtisků (Hsia 1961: 31). Tyto špatně placené překlady se staly i zdrojem vítané pomoci v jejich chudém studentském životě.

Zhou Zuoren si Japonsko velmi zamiloval, ačkoliv žil po celou dobu jen v Tokiu, a o Japonsku ve svých esejích často hovořil jako o své domovině.²² Nakonec se v roce 1909 oženil s Japonkou Hata Nobuko 羽太信子, se kterou pak měl tři děti²³ a žil s ní celý život až do její smrti v roce 1962 (Qian Liqun 1990: 144). Sňatek s Japonkou byl pro rod Zhou závažnou komplikací, neboť otec i děd byli již mrtvi a o rodinu včetně jejich nových

²⁰ Viz předmluva k Lu Xunově sbírce povídek *Vřava* (呐喊 *Nanhan*, 1923).

²¹ Např. Haggard-Lang: *The World's Desire*.

²² Např. v eseji „Nové poznatky o Japonsku (日本之再认识, „Ribēn zhi zai renshi“, 1940) nebo „Japonské oblečení, strava a způsob bydlení“ (日本の衣食住, „Ribēn de yishizhu“, 1936).

²³ Nejmladší dcera mu zemřela v necelých 15 letech, takže do dospělosti dovedl Zhou Zuoren jen dvě děti.

příslušníků se podle konfuciánských zvyklostí musel postarat nejstarší syn. Když se Zhou Zuoren v Japonsku oženil, musel se jeho bratr Lu Xun po osmi letech z Japonska vrátit a začít vydělávat na rodinu svého bratra, kterému posílal do Japonska apanáž.²⁴ Zhou Zuoren po odchodu bratra žil v Tokiu se svou ženou zcela pohodlně a spokojeně další dva roky. Věnoval se psaní introvertních a meditativních lyrických próz po vzoru japonských lehkých črt *haibun* 俳文, které jsou kratičkými lyrickými úvahami, jež metaforicky osvětlují podstatu života, stejně jako japonské trojverší *haiku* 俳句. A učil se japonsky četbou satirických básní *senryú* 川柳, populárních humorných knih *kokkeibon* 滑稽本- a hlavně současné literatury (Liu Anwei 1991:371).

3. 4. Zhou Zuorena – formování spisovatele (1912-1926)

Zhou Zuoren se s manželkou Nobuko vrátil domů do provincie Zhejiang až po šesti letech odloučení od rodiny, na podzim roku 1911. Zprvu se mu stýskalo po Japonsku: „*Po šesti letech v Tokiu jsem se vrátil domů do Shaoxingu. Po návratu do rodného městečka jsem v sobě cítil narůstat osamělost. Jako zastara jsem občas vyrážel ven za zábavou, ale v srdci jsem přemítal o jiných věcech. Je možné, aby osudem člověka bylo cítit blízkost k cizí zemi a tou vlastní pohrdat?*“ (cit. v Liu Anwei 1974: 250). V rodném městě zažil převratné svržení posledního čínského císaře Pu Yiho a vznik republiky v roce 1911. Jeho bratr Lu Xun byl v tom roce povolán do služby na Ministerstvu školství v Pekingu, kde s přestávkami a s vedlejšími úvazky na různých různých univerzitách a ve více redakcích pracoval až do roku 1925, takže se osudy obou bratrů na čas rozdělily. Zhou Zuoren zpočátku pracoval v Hangzhou jako školský inspektor a učitel angličtiny, ale svým rozhledem a vzděláním daleko převyšoval meze provinčního města, a proto se rád i s rodinou v roce 1917 odstěhoval za bratrem do Pekingu, kde Zhou Zuorenovi nabídli místo učitele řecké a západní literatury na Pekingské univerzitě.²⁵ Zde se brzy etabloval nejen jako profesor literatury, ale přidal se také k reformnímu kroužku mladých literárních talentů kolem spisovatele Hu Shia 胡适 (1891-1962). V kroužku byl záhy činný i jeho bratr Lu Xun, který se v roce 1918 rázem proslavil jako autor povídky „Bláznův deník“ (狂人日记 „Kuangren riji“), jež je považována za první moderní prózu v Číně. Právě kroužek literátů na Pekingské univerzitě dal vzniknout Hnutí za novou kulturu, které se soustředilo kolem časopisu *Nové mládí* (新青年 *Xin qingnian*) a Zhou Zuoren se stal jedním z jeho hlavních představitelů. Toto období mělo

²⁴ Kvůli této oběti pak čínská manželka staršího bratra neměla svou mladší švagrovou už od počátku ráda a mezi oběma ženami panovalo až do smrti napětí a zášť. Tak na to Zhou Zuoren vzpomíná v životopisném eseji „O Lu Xunovi“ (关于鲁迅 „Guanyu Lu Xun“, 24.10.1936).

²⁵ O Zhou Zuorenově působení na Pekingské univerzitě viz *Reminiscence*, esej „Pekingská univerzita“ (北京大学 „Beijing daxue“).

rozhodující vliv na etablování Zhou Zuorena ve společenském a intelektuálním životě v Pekingu a na formování Zhou Zuorena jako spisovatele.

Po skončení války a po Versaillské konferenci v roce 1919 vzniklo spontánně tzv. Májové hnutí, namířené proti přežitkům feudální kultury v Číně, která se po republikánské revoluci v roce 1911 příliš nezměnila. Kladlo si za cíl modernizovat Čínu jak po stránce kulturní tak po stránce politické. Do hnutí se kromě inteligence zapojily i studentské masy a postupně přerostlo v hnutí odporu proti Japonsku, jež po skončení První světové války vznášelo požadavky na územní a hospodářské koncese v Číně a začalo se chovat jako ostatní imperiální světové velmoci. Bylo zřejmé, že Japonsko usiluje o získání dominantního postavení ve Východní Asii a tomu nasvědčovalo i získávání nerostných zdrojů určených k výstavbě zbrojního průmyslu a vojenských námořních lodí, v jejichž počtu se Japonci zakrátko dostali na roveň Velké Británie. Takový vývoj byl nebezpečný, a proto se Májové hnutí zaměřilo na negování obchodních a průmyslových zájmů Japonska v Číně. Účast v Májovém hnutí v roce 1919 byla jediným údobím, kdy se Zhou Zuoren aktivně podílel na formulaci ideologických a politických požadavků své generace. Májové hnutí bylo liberální a kosmopolitní a právě nárůst nacionalismu, politizace a vnitřní rozbroje ve veřejném životě Zhou Zuorena postupně přiměly k tomu, aby se stáhl z veřejného života a zaujal apolitické postoje, ke kterým dospěl mezi lety 1926 - 1929.

Od sklonku První světové války si Zhou Zuoren začal budovat pověst esejisty, překladatele a literárního arbitra. V roce 1918 na Pekingské národní univerzitě přednesl svou zásadní přednášku „Třicet let japonské moderní literatury“, kterou vydal tiskem v *Novém mládí*. Na ni pak navázal v roce 1921 esejem „Japonská poezie“ (日本の诗歌 Riben de shige), v němž se zabýval vývojem a historií japonské poezie. Kolem roku 1920 se Zhou Zuoren věnoval také hledání inspiračních vzorů pro novou čínskou literaturu, jež měla být vystavena podle západních vzorů, což formuloval v eseji „Potřeby nové literatury“ (新文学的要求 „Xin wenxue de yaoqiu“, 1920), a proto uváděl do Číny řadu do té doby neznámých západních spisovatelů. V roce 1918 Zhou Zuoren přeložil z japonštiny román *Mladíkův smutek* (少年の悲哀 *Shónen no hiai*, 1902), jehož autorem byl Kunikida Doppo a jenž se stal předznamenáním jeho vlastního smutného osudu²⁶.

V roce 1919 navštívil Zhou Zuoren podruhé Japonsko a zajímal se hlavně o dílo humanistů kolem časopisu *Bílá bříza* (白桦 *Shirakaba*) a o jejich vesnickou komunu zvanou Nová vesnice (新村 *Atarashiki mura*). Pak ve dvacátých letech překládal hlavně z japonštiny a psal o japonské literatuře, což souviselo s jeho přednáškami na Tokijské univerzitě. Kromě překladů současné literatury (Yosano Akiko, Shiga Naoya, Sató Haruo, Arishima Takeo,

²⁶ Stejným atributem o sedmdesát let později nazval Zhou Zuorenovu monografii jeho životopisec Liu Anwei : *Shúsakujin: Smutek orientálců* (周作人: 東洋人の悲哀 *Shúsakujin - Toyójin no hiai*).

Mushakóji Saneatsu aj.) psal i o klasické japonské literatuře – uvedl poezii Kobayashiho Issy (1921), překládal poetické črty *Psáno z dlouhé chvíle* od mnicha Yoshidy Kenkóa (1924) a věnoval se konfuciánskému romanopisci Bakinovi (1926). Ale stále Zhou Zuoren ještě nebyl oddán výlučně Japonsku, neboť v téže době publikoval také své první překlady řeckých mýtů (1921) a uváděl do Číny ukázky z díla Williama Blakea, Baudelaira, Dostojevského, Flauberta, ale i Voltaira. Zajímalo ho Voltairovské téma svobody člověka, ale právě tak postavení ženy ve společnosti, a proto si Zhou Zuoren k překladu zvolil i román *Vita Sexualis* od slavného japonského naturalisty Mori Ógaie. V roce 1923 začal Zhou Zuoren překládat dílo Havelocka Ellise, britského pokrokového myslitele, psychologa, antropologa a filosofa, který se zabýval otázkami sexu a ženskou psychologií.

Od roku 1919 žili a pracovali bratři Zhou zase dohromady, neboť nejstarší Lu Xun prodal rodný dům v Shaoxingu a přestěhoval celou rodinu včetně staré matky do nového domu v Pekingu, na sever od Zakázaného města. Do domu přicházela diskutovat řada literátů a vlivných osobností, mezi jinými v roce 1920 i Cai Yuanpei a Mao Zedong, který se přišel vyptávat na praxi v experimentální komunitě Nová vesnice v Japonsku, kterou Zhou Zuoren krátce před tím navštívil (Denton 2002). Rozsáhlá překladatelská činnost bratří Zhou se zúročila v dvoudílném výboru překladů současné japonské prózy (o které se zmiňujeme dále), po jejímž vydání v roce 1923 došlo mezi bratry k rozkolu údajně proto, že se obě manželky hádaly a nesnášely (Wolf 1971: 4).²⁷ Podle novějších bádání (Denton 2002, Pollard 2002) byl však rozkol zapříčiněn zřejmě žárlivostí Zhou Zuorena na oslnivého bratra, který měl poměr s jeho manželkou Nobuko.²⁸ Zhou Zuoren bratra z domu vykázal a již nikdy se s ním nesetkal, ačkoliv publikovali ve stejném časopise *Nitky slov* (語絲 *Yusi*). Rodiny, které dosud v Pekingu žily v jenom domě, se rozestěhovaly, bratři začali komunikovat alespoň na dálku, ale jejich ženy se nesmířily nikdy. Lu Xun si pořídil nový dům zvaný „U ocasu starého tygra“ (老虎尾巴 *Laohu weiba*), kam přestěhoval svou matku a svou první manželku Zhu An.²⁹ V roce 1925 se Lu Xun seznámil se svou studentkou Xu Guangping 許廣平, jež se stala jeho družkou.³⁰

Ještě v roce 1923, v roce rozporu s bratřovskou rodinou, Zhou Zuoren vystoupil na veřejnost jako spisovatel - vydal jeden z prvních sborníků svých dosavadních esejů o

²⁷ Ještě v roce 1968, těsně před svou smrtí, napsala druhá žena Lu Xunova, vdova Xu Guangping v rámci útoku za Kulturní revoluce útočný článek proti nedávno zesnulému Zhou Zuorenovi v deníku *Renmin Ribao* (19. říjen) nadepsaný „Náš vřed je jejich pokladem“. Vředem mínila svého švagra Zhuo Zuorena a slovem „jejich“ reakcionáře (Wolff 1971:4).

²⁸ Ačkoliv se po smrti Lu Xuna Xu Guangping jako vdova stala na Zhou Zuorenovi existenčně závislou, její nenávist přetrvala i smrt Zhou Zuorenovy ženy Nobuko v roce 1962 a trvala až do její vlastní smrti v roce 1968.

²⁹ Z tohoto domu, kde žil v letech 1924-26, se zachovalo vybavení pro pozdější Lu Xunovo muzeum (Denton 2002).

³⁰ S Xu Guangping 許廣平 měl Lu Xun v roce 1929 syna, což stačil ještě při krátké návštěvě v Pekingu sdělit své nemocné matce, jež pak žila až do smrti v Pekingu u Zhou Zuorena.

literatuře pod názvem *Má vlastní zahrada* (我自己的园地 *Wo ziji de yuandi*) a po něm následovala řada dalších esejistických publikací: V roce 1925 vydal Zhou Zuoren sborník esejů *Knihy deštivých dnů* (雨天的书 *Yutian de shu*). Krátce po něm mu vyšly další dva svazky esejů *Povídání o dracích* (谈龙集 *Tan long ji*, 1927) a *Povídání o tygrech* (谈虎集 *Tan hu ji*, 1928).

3. 5. Zhou Zuorenova akademická dráha (1927-1936)

V roce 1926 reagoval Zhou Zuoren na březnové obsazení Pekingu mandžuským generálem Zhang Zuolinem reportáží „O obětech incidentu 18.3.“³¹ (三月十八号的杀着 „Sanyue shibahao de shazhe“) (Liu Anwei:1991: 373), ale záhy se ocitl pro podezření z levicového smýšlení (spolu s padesáti jinými profesory) na černé listině a musel se na čas uchýlit pod ochranu japonského vojenského atašé v Pekingu (Wolff 1971: 5). Mnoho jeho přátel tehdy z Pekingu prchalo. Brzy po masakru 18. března musel také Lu Xun se svou novou ženou prchnout z Pekingu na jih a po krátké stáži na univerzitě v Xiamenu žil a tvořil po zbytek života v Šanghaji. Obsazení Pekingu znamenalo pro Zhou Zuorena velkou ránu - v roce 1927 byl na příkaz Zhang Zuolina oběšen jeho starý přítel, ředitel knihovny na Pekingské univerzitě, Li Dazhao 李大钊, a Zhou Zuoren byl touto událostí hluboce otřesen. Už v květnu 1926 se stáhl z politiky a psal o klasickém konfuciánském spisovateli Bakinovi a japonském dramatu, zatímco v roce 1927 překládal črty básníka Ishikawy Takubokua a jeho *haibuny*. V těchto letech mezi čtyřicátým a padesátým rokem svého života se Zhou Zuoren postupně zcela stáhl z aktivního života do ústraní, přestal psát na politická témata a věnoval se stále hlubšímu studiu japonské a řecké literatury. Vedlo ho k tomu rozčarování z politické situace v Číně, nesmiřitelného boje nacionalistů a komunistů, Guomindangu a chudých mas, které si propagandou získávala ke spolupráci Komunistická strana Číny.

V roce 1929 Zhou Zuorenovi ve věku patnácti let zemřela nejmladší dcera a zůstaly mu jen dvě starší děti, dcera a syn (Wolff 1971: 5). Tehdy Zhou Zuoren nazval svůj dům v Pekingu Hořké sídlo (苦住 *Ku zhu*) a tímto pseudonymem podepisoval i své eseje. V roce 1931 však byl jmenován děkanem nové fakulty Japonské literatury při Pekingské univerzitě, což ho povzbudilo k další práci (Wolff 1971: 5). Začátkem 30. let se věnoval čínské kultuře a jejímu postavení ve Východní Asii a napsal více esejů na toto téma – například v roce 1932 „O zdrojích moderní čínské literatury“ (中国新文学的源流 „Zhongguo xinwenxue de yuanliu“). V roce 1933 začal používat také pseudonym Zhitang (知堂 *Sín vědomostí*), pod kterým vydal sbírku esejů *Zhitangova antologie* (知堂文集 *Zhitang wenji*) (Liu Anwei:

³¹ Na březnové události roku 1926 reagoval i další významný čínský esejista Zhu Ziqing v eseji „Zpráva o masakru nařízeném vládou“ (制政府大屠杀记 „Zhizhengfu de tusha ji“).

1991:374). V roce 1934 Zhou Zuoren ještě jednou navštívil Japonsko a v roce 1935 se vrátil k japonské literatuře překlady z Nagaie Kafúa (*Mapa, 地图 Chizu*), výboru črt *zuihitsu Zimní moucha* (冬の蠅, *Fuyu no hae*) a Mori Ógaie (*Žába, 蛙 Kaeru*). V roce 1936 vydal na pokračování rozsáhlou dvoudílnou studii „Rozpravy o japonském písemnictví“ (谈日本文化书 „Tan Riben wenhua shu“). Plně se věnoval především přednáškové činnosti na Pekingské univerzitě. I tento tichý a pravidelný akademický život, kdy si Zhou Zuoren dobyl postavení uznávaného a váženého profesora, však brzy narušila okupace Pekingu japonskou armádou.

Japonské okupace se již nedožil jeho bratr Lu Xun. 19. října 1936 Lu Xun zemřel ve věku 55 let na tuberkulózu - a také na vyčerpání. Osud Lu Xuna od chvíle útěku z Pekingu v roce 1926 stojí za zvláštní zmínku, protože je pro svou dobu symptomatický: Od své první moderní povídky „Bláznův deník“ z roku 1918 do roku 1936 stačil starší Zhou napsat dva svazky vynikajících povídek a jednu knihu básní v próze³², které založily jeho pověst nejlepšího čínského spisovatele 20. století. V srpnu 1925 přišel Lu Xun definitivně o místo na Ministerstvu školství. V srpnu 1926, brzy po vydání svého překladu proklamace vlivného japonského literárního kritika Kuriyagawa Hakusona 厨川白村 *Opusťte slonovinovou věž*, opustil Peking, učil krátce v Xiamenu a pak se usadil v Šanghaji, kde se živil přednášením dějin čínské literatury a později i jako profesionální spisovatel psaním do časopisů. Tehdy dospěl k přesvědčení, že mingská literatura měla vysokou literární hodnotu a že „opouštění slonovinovou věž“ není pro literaturu důležité – literatura musí nést především estetické poselství, být uměním. Ačkoliv Lu Xun nikdy nevstoupil do Komunistické strany, kolem roku 1930 se stal jedním z hlavních ideologů Ligy levicových spisovatelů, která bojovala proti Guomindangu. Ač levicového smýšlení, vedl Lu Xun až do své smrti ostrou polemiku s dogmatiky z prosovětsky orientované skupinou literárních ideologů ze společnosti Tvorba a Slunce, kteří proklamovali, že literatura musí sloužit výhradně propagandě a hlásat společenské a hospodářské osvětové teze bez ohledu na uměleckou úroveň. Lu Xun zastával opačné stanovisko a jeho ohnivé polemiky jsou dodnes pověstné skvělou kompozicí, ostrým slovníkem a kousavým sarkasmem. Pro tento typ eseje se užíval termín polemický esej - *zawen* 杂文. Už v roce 1929 např. Lu Xun ve své přednášce pro univerzitu Yanjing „Přehled dnešní nové literatury“ napsal: „*Tvrzení, že moderní literatura může změnit naše prostředí je jen idealistický blábol. Ve skutečnosti se nic neděje podle předpovědí spisovatelů!*“ (Denton 2002: 11). Bez ohledu na spisovatelův kritický postoj k zaslepeně ideologickému přístupu k literatuře byl Lu Xun samotným Maem posmrtně prohlášen za vůdčí postavu čínské pokrokové literatury a pod jeho praporem se vedly ideologické boje ještě v padesátých letech a za Kulturní revoluce.

³² Lu Xun vydal své povídky ve sbírkách *Vřava* (呐喊 *Nahan*, 1923) a *Tápání* (彷徨 *Panghuang*, 1926). Sbíрка básní v próze se jmenuje *Polní tráva* (野草 *Yecao*, 1926).

3. 6. Zhou Zuorenovo těžké období za války a po ní (1937-1949)

V roce 1937, kdy po okupaci Pekingů japonskou armádou většina inteligence uprchla na jih do Nankingu³³ a prchal i jeho mladší bratr Jianren, který za sebou zanechal v Pekingu svou rodinu³⁴, ocitl se Zhou Zuoren v těžkém dilematu. Bylo mu už přes padesát a neměl možnost a prostředky odstěhovat se do exilu spolu s deseti závislými členy domácnosti (manželka, dvě vlastní děti a jejich rodiny, stará matka a opuštěná manželka jeho mladšího bratra s třemi dětmi). Mezi závislé členy jeho domácnosti patřila i vdova a syn po jeho bratru Lu Xunovi, který v tom roce 1936 zemřel na plicní tuberkulózu (Wolff 1971: 7). Zůstal tedy s celou domácností v Pekingu a podle svědectví přátel, kteří s ním o problému hovořili, zastával tehdy optimistické stanovisko, že jako znalec Japonska a japonštiny bude moci v Pekingu jednat na obhajobu čínských vlastenců v nouzi, což údajně také dělal, zejména v rámci univerzity (Lu Yan 1998). Japonci Pekingskou univerzitu na čas zavřeli jako centrum předpokládané rezistence. Zhou Zuorenovi se po zavření Pekingské univerzity po celé dva roky podařilo žít mimo politiku a pracovat pro univerzitu Furen. Ale postupně se jako známý japanofil ovládající japonštinu stal objektem zájmu pro Japonce hledající u čínských intelektuálů oporu pro svou velkoasijskou politiku, a začal se angažovat s okupační japonskou vládou.

Navzdory osobnímu odstupu od politiky a japonského militarismu navštívil Zhou Zuoren v únoru roku 1938 konferenci v Ósace, jež měla ospravedlnit japonské asijské tažení. Název konference byl slibný: „Diskusní fórum k znovuoživení a budování čínské kultury“ (更生中国文化建设座谈会 Saisei Chūgoku bunka kensetsu zadankai).³⁵ Zhou Zuoren navíc nepovažoval Japonce za nepřátele ani za války. Rozlišoval mezi nepřátelskými militaristy a spřízněnými intelektuály. Napsal o tom: „*Čína a Japonsko jsou nyní ve válečném stavu, ale odhlédneme-li od momentální situace a podíváme-li se na vztahy obou národů z dlouhé historické perspektivy, pak je zřejmé, že oba národy patří k národům Východní Asie a spojuje je úplně jiný osud a prostředí než národy zrozené do prostředí západní civilizace. Japonci nakažení fašismem se snaží napodobit Západ a zabrat pro sebe celou Asii, ale na druhé straně japonští umělci a intelektuálové nad takovým počínáním cítí žal a smutek.*“ (Zhou Zuoren 1982d: 54).

Už v květnu 1938 ho vyzvala „Otevřeným dopisem Zhou Zuorenovi“ skupina jeho bývalých literárských přátel k odchodu z Pekingu anebo k odstoupení z veřejného života v

³³ Podle Wolfa tehdy prchlo do neokupovaných jižních oblastí Číny více než 1.500 akademiků z pekingských univerzit a většina studentů (Wolff 1971: 6).

³⁴ Podle Wolffa si Zhou Zuorenův mladší bratr Jianren vzal mladší sestru jeho ženy Nobuko, tedy sestru své švagrové, Japonku a měl s ní děti. Zodpovědnost za bratrovu rodinu se tímto svazkem ještě násobila. (Wolff 1971: 4). Denton však uvádí, že Jianren se svou ženou žil ve 30. letech poblíž LuXuna v Šanghaji.

³⁵ Liu Anwei 1991: 375.

Číně. V lednu 1939 na něj kdosi spáchal atentát, ale zabil „jen“ jeho rikšu a on vyvázl s lehčím zraněním. Nebylo zcela jasné, zda atentátníka objednali čínští nacionalisté, nebo zda to byla provokace japonské strany, jež ho měla donutit ke spolupráci s okupační vládou.³⁶ Podlehl - možná i pod nátlakem japonské manželky a nouze v rodině. Již v srpnu 1939 Zhou Zuoren nastoupil jako vedoucí katedry literatury zpět na znovuotevřenou Pekingskou univerzitu. Nicméně se snažil otevřeně nekolaborovat a jednat čestně, soustředil se na akademické úkoly a pokračoval v psaní studií o japonské literatuře doby Meiji (1868-1912).

Ke konci roku 1940 zemřel vysoký představitel Ministerstva školství Tang Erhe 汤尔和 a Zhou Zuoren nastoupil od prosince na jeho místo. Zhou Zuoren oficiálně zastával funkci Ministra školství v projaponské vládě od ledna 1941 do února 1943. To s sebou neslo například účast na mezinárodní konferenci o asijské kultuře v Japonsku v dubnu 1941. Již v průběhu výkonu své ministerské funkce si za toto působení odnesl ostrou kritiku, např. v Mao Zedongových Yannanských hovorech o literatuře a umění dne 23. května 1942: „...Dále existuje literatura a umění, sloužící zájmům imperialismu. Jejich obhájci jsou lidé jako Čou Co-žen a Čang C'-pching.³⁷ Je to literatura a umění zaprodanců národa.“³⁸ Mao svůj názor na Zhou Zuorena nezměnil, ale ještě dříve, než nastoupil 1. října 1949 spolu s ustavením ČLR k výkonu absolutní moci, proběhl s Zhou Zuorenem jako se zrádcem proces. Zatčen byl už v prosinci 1945 záhy po porážce Japonců.

Během procesu s válečnými zločinci, který probíhal v letech 1946-47 v Nankingu, byl Zhou Zuoren odsouzen na 14 let do vězení. Tehdy se za něho postavilo 54 profesorů z Pekingské a 17 profesorů z ostatních univerzit, včetně s rektorem Hu Shiem a bývalým rektorem Jiang Menglinem 蒋梦麟, kteří dosvědčili, že Zhou měl velké zásluhy na uchránění a dokonce i rozšíření univerzitní knihovny během války a po celou dobu chránil majetek i prestiž univerzity. Naopak jeho silnými odpůrci byli např. Mao Dun 矛盾, He Qifang 何其芳 či Feng Xuefeng 馮雪峰 (Lu Yan 1998). Po odvolání byl Zhou Zuorenovi dlouhý trest změněn na deset let a nakonec byl pro vzorné chování vězněn v Šanghaji méně než tři roky: od května 1946 do ledna 1949. K jeho propuštění došlo při prezidentské amnestii poněkud kvapně v době, kdy už se i k Šanghaji blížila Čínská osvobozená armáda a probíhal hromadný exodus vojsk Guomindangu na Taiwan.

³⁶ Později u soudu Zhou Zuoren vypovídal, že atentát nebyl aktem msty ze strany čínské, nýbrž provokací ze strany Japonců, jež ho měla donutit ke spolupráci - viz Lu Yan (1998).

³⁷ Zhang Ziping (1893-1947?) byl čínský spisovatel, spoluzakladatel Společnosti Tvorba. Stejně jako Zhou Zuoren za války spolupracoval s Japonci a poté, co byl v roce 1947 odsouzen, se stal nezvěstným.

³⁸ Mao Ce-tung (1955). *Rozhovory o literatuře a umění*. Praha: ČS spisovatel, překlad: Věna a Zdeněk Hrdličkovi, 25.

3. 7. Zhou Zuorenovo stáří (1949-1967)

Po propuštění z šanghajského vězení v lednu 1949 se snažil Zhou Zuoren navzdory vysokému věku také vycestovat na Taiwan, ale vzhledem k všeobecnému chaosu to již bylo velmi obtížné a pak po změně režimu nemožné. Proto se stáhl zpět do svého starého domu v Pekingu, kde žil až do konce života v ústraní a v nouzi. Ale nepřestával pracovat, zejména kvůli tomu, že všude byla veliká bída a on musel živit rodinu. Padesátá léta tedy strávil v existenční nejistotě a nuzotě své „Hořké poustevny“ v Pekingu intenzivní spisovatelskou prací. Jako autor po roce 1949 zakázaný publikoval články v novinách pod různými pseudonymy.³⁹ Především však překládal ze staré japonské a řecké literatury (zejména objemné svazky japonských a řeckých bájí - viz dále). V těžkém osudu, který postihl mnoho dalších čínských spisovatelů⁴⁰, Zhou Zuorenovi v padesátých a šedesátých letech patrně ulehčila skutečnost, že byl Lu Xunovým bratrem. Zřejmě proto také v letech 1953 a 1957 vydal dvě knihy vzpomínek na Lu Xuna: *Lu Xunovo mládí* (鲁迅的青年时代 *Lu Xun de qingnian shidai*, 1953), *Lu Xunův domov* (鲁迅的古家 *Lu Xun de gujia*, 1957) a v roce 1958 editoval vydání *Lu Xunových sebraných spisů* v deseti dílech. V roce 1962 zemřela jeho japonská manželka Nobuko. Ještě v roce 1966 vyšly v Hongkongu jeho *Reminiscence* (知堂回想录 *Zhitang huixiang lu - Zhitangovy reminiscence*), jež před tím v letech 1964-66 vycházely v Hongkongu na pokračování.⁴¹ Je to rozsáhlé dílo o 207 kapitolách, jež je základním pramenem k Zhou Zuorenovu životu. Zhou Zuoren zemřel ve svých 82 letech dne 6. 5. 1967 na začátku Kulturní revoluce.

Problém kolaborace se po válce stal palčivým problémem ve všech okupovaných státech světa a většinou se v procesech s kolaboranty rozlišovali ti, kteří se s okupační mocí stýkali dobrovolně, kvůli své kariéře a výhodám a ti, kteří byli ke spolupráci donuceni. Zhou Zuoren, jak jsme viděli na případu atentátu z roku 1939, patřil k druhé skupině, a navíc nikdy svým krajanům neškodil. Přesto je jeho působení v loutkové vládě pojímáno kriticky jak čínskými, tak západními literárními historiky, a zejména v čínské literatuře si tak i nadále uchovává přízvisko kolaboranta a vlastizrádce. Podle George Bê Duca je pouze Pollard, který si cení více jeho díla než politických postojů, méně kritický k Zhou Zuorenovi jako kolaborantovi (Bê Duc: 2007). Woesler uvádí, že Zhou Zuoren údajně vždy svého kolaborantství litoval, na rozdíl od dalších kolaborantů, Zhu Pua a Yuan Xiho, kteří své kolaborantství nepřipouštěli. (Woesler 2004: 18).

³⁹ Zhou Zuoren se sám vyjadřuje ke svým pseudonymům v *Reminiscencích* v esejí „Mé pseudonymy“ (我的笔名 „Wo de biming“).

⁴⁰ Např. prozaik Yu Dafu (1896-1945), který se zúčastnil odboje proti Japoncům, byl zavražděn na samém sklonku války na Sumatře, esejista Lu Li (1908-1942) byl umučen při výslechu Japonskou okupační armádou v Šanghaji už v roce 1942.

⁴¹ Poslední, 207. kapitola *Reminiscencí* je datována 30.XI. 1962, doslov je z roku 1966.

4. Zhou Zuorenovo literární dílo

4. 1. Zdroje Zhou Zuorenova literárního díla

Zhou Zuoren publikoval svoje texty nejen pod vlastním jménem, ale podle starého čínského literárního zvyku užíval i řadu literárních jmen a pseudonymů, jichž je známo asi třicet. Běžně užíval jména Qiming 启明, Zhou Xiashou 周遐寿, Zhitang 知堂 (Síň vědomosti), Ku cha an 苦茶庵 (Poustevna Hořkého čaje), Ku yu zhai 苦雨斋 (Studovna Hořkého deště), Ku sheng an 苦生庵 (Poustevna Hořkého života) atd. (Wolff 1971: 1).⁴²

Již první západní životopisec Zhou Zuorena, Ernst Wolff, věnoval detailní pozornost tématickým celkům, která Zhou Zuoren ve svém literárním díle zpracovával (Wolff 1971: 33-76) a jeho závěry pro úplnost stručně zrekapitulujeme. Prvotním zdrojem Zhou Zuorenovy vzdělanosti byly klasické čínské spisy - dokonale ovládal psaní i čtení starých čínských spisů a s oblibou se utíkal právě k citacím z čínských klasiků. Celé dny, jak popisuje, trávil v archivech nad výpisky z pramenných materiálů, což mu působilo čistou intelektuální radost. Uměl i krásně psát a kaligrafovat - jeho charakteristicky pevné, zřetelně traktované, pružné a výrazné písmo bylo podle tradičních měřítek odrazem spořádané mysli a pevného charakteru. Kromě klasického odkazu vysoké čínské literatury Zhou Zuoren vzpomíná i na to, jak v mládí rád četl čínskou populární literaturu - dobrodružné romány o banditech a hrdinech jako *Příběhy od Jezerního břehu* či romány *Dějiny Tři říší*, *Sen v červeném domě* atp.⁴³ K Zhou Zuorenovým koníčkům patřil zájem o folklor rodného kraje Shaoxingu – písně, balady, pořekadla a přísloví, které rovněž hojně cituje ve svých esejích a jejichž etymologií se zabývá. Z čínských filosofů patřili podle Wolffa mezi Zhou Zuorenovy nejoblíbenější a nejčtenější dva myslitelé Wang Chong 王充 a Li Zhi 李贽 (Wolff 1971: 19). K moderním evropským filosofům, jejichž díla překládal a četl v japonštině a angličtině a často na ně odkazoval, patřili např. Aldous Huxley, James George Frazer, Friedrich Nietzsche, Herbert Spencer, Edward Carpenter či Thomas Hardy. Nade všechny současné západní autory mu byl blízký Havelock Ellis. To proto, že se Zhou Zuoren zabýval otázkami postavení ženy ve společnosti a v rodině⁴⁴, erotiky a sexu, tedy problémy o kterých Ellis otevřeně a bez předsudků psal. Proto bývá Zhou Zuoren některými kritiky označován za čínského Ellise.⁴⁵ Ze světové literatury měl Zhou blízko ke klasikům, které četl v době svého mládí v Japonsku – k Shakespearovi, Zolovi, Maupassantovi, a skrze lásku k lyrickému,

⁴² Viz též pozn. 40.

⁴³ Wolff uvádí, že Zhou Zuoren tyto knihy četl jako chlapec (1971: 16).

⁴⁴ V Číně byla ve 20. letech nesmírně populární například Ibsenova *Nora*.

⁴⁵ Jeho bratr Lu Xun je díky podobné metafoře znám jako čínský Maxim Gorkij (Hsia 1961:28-54).

poetickému eseji si zamiloval i britské symbolisty a dekadenty jako byl William Blake či Christina Rossetti či moderní francouzské básníky jako byl Charles Baudelaire či Remy de Gourmont a dánského spisovatele Hanse Christiana Andersena. Díky japonským překladům se sblížil zejména s literaturou ruskou, kde se ocitl pod vlivem Tolstého, Turgeněva (které překládal), ale i Dostojevského (o kterém psal už v roce 1918). Důležitým zdrojem Zhou Zuorenovy inspirace byla už od mládí řecká literatura, kterou studoval v originále i v překladech a které se věnoval celý život. Jeho hlavním celoživotním zájmem však byla literatura a kultura japonská, o níž se detailněji zmiňujeme dále.

4. 2. Zhou Zuoren esejist

Zhou Zuoren se zapsal do dějin čínské literatury jako skvělý esejist humanistického ražení. V čínském kontextu je vnímán podobně jako u nás např. brilantní tvůrce fejetonů Karel Čapek. Zatímco u romanopisce a dramatika Čapka vznikla potřeba psát krátké úvahové články v rámci praxe sloupkaře v Lidových novinách z ryzí touhy humanisty oslovit co nejširší spektrum obyčejných lidí, aniž by vědomě navazoval na evropskou esejistickou tradici, Zhou Zuoren zřetelně navazoval na úctyhodnou tradici psaní esejů, jež se v Číně datuje do počátků prvního milénia. Na rozdíl od Evropy, kde je forma eseje považována za okrajový žánr, měl v čínské literatuře typ krátké autentické, diskursivní prózy dominantní postavení. A to díky vlivu konfuciánské tradice na literaturu, neboť nabízel možnost vyjádřit a zaznamenat osobní názory a autentickou zkušenost. Pravdivost a věrnost patřily k nejvyšším konfuciánským morálním principům. Zhou Zuoren si esej zřejmě vybral jako své médium přesně z toho důvodu, že v něm mohl bez příkras vyjadřovat své vnitřní přesvědčení, podložené ovšem rozsáhlým a hlubokým studiem a znalostmi z různých oborů lidské činnosti.

4. 2. 1. Esej v čínském pojetí

Forma eseje měla v Číně dlouhý a prestižní rodokmen, věnovali se jí nejlepší duchové různých historických období a v každém z nich se pro krátké úvahové prózy užívaly odlišné termíny.⁴⁶ Zhou Zuoren zastával názor, že počátky moderního čínského eseje se datují do období dynastie Ming, kdy byla ve velké oblibě forma tzv. zápisků (笔记 *biji*), doslova „zápisů štětcem“ - i etymologicky ovšem mnohem staršího původu. Právě v době dynastie Ming působila vlivná škola literátů, zvaná škola Gongan, kteří psali drobné skicy

⁴⁶ Čínským esejem se teoreticky zabývají obzvláště tito čínští literární vědci: Zheng Mingli, Li Ruiteng (na Taiwanu), Liu Xiqing, Cai Yujia (v Pekingu), Wong Wai-leung v Hongkongu. Ze západních literárních vědců je to především David E. Pollard (Hongkong), Martin Woesler (Bochum), Charles A. Laughlin (Yale) a další viz Woesler (2000a).

(小品文 *xiaopinwen*), doslova „literární drobnosti, maličkosti“. Zhou Zuoren si tyto drobné prózy zamiloval pro jejich svěžest, bezprostřednost, obraznost a literárního genia, vytýkal jim však jistou myšlenkovou mělkost a samoučelnost (Pollard 2000: 11). Nicméně na tyto skicy ve 20. letech navázal, začal je přetiskovat v časopisech, což přispělo k tomu, že se kolem jejich kladů a záporů rozvinula živá diskuse. Rovněž Lu Xun si vážil mingské literatury, zejména počátkem 30. let, kdy působil v Šanghaji a přednášel o čínské literatuře, ale počátky eseje kladl daleko hlouběji až do dynastie Jin (265-420) (Woesler 2000: xviii). Podle dnešního stavu literárně-historického bádání⁴⁷ sahá čínská esejistika až do 3. století př. n. l. a za jejího zakladatele se považuje filosof Xun Zi 荀子 (310-238). Existenci tak dlouhé a kontinuální tradice umožnila jednodušnost čínské literatury psané klasickou čínštinou *wenyan* a nepřetržitá kontinuita čínského intelektuálního prostředí postaveného na neměnném základně ustáleného okruhu klasických spisů, které patřily k povinnému kurikulu vzdělávání všech čínských vzdělanců od dynastie Han až do počátku 20. století.

V moderní čínštině se běžně používají pro esej tři různá označení:

- 1) *sanwen* 散文, eseje
- 2) *suibi* 随笔, črty, zápisky, osobní eseje
- 3) *xiaopinwen* 小品文, skicy, literární drobnosti,

Tzv. osobní esej *suibi* 随笔 se už od mingské doby stal jedním z hlavních žánrů čínské literatury, ale pro eseje psané ve 20. století ustálil pojem *sanwen*. *Sanwen* je všeobecné označení pro esej, který označuje kratší žánr nebeletristické literatury, v němž se autor povětšinou vyjadřuje k libovolnému tématu či otázce prizmatem svého subjektivního pohledu, aniž je vázán jakýmkoliv formálními pravidly - s výjimkou poměrné konciznosti textu.

Z pohledu klasické evropské literární vědy se krásná literatura neboli beletrie dělí na epiku (prózu), lyriku (poezii) a drama. S adaptací termínu *sanwen* měli však někteří čínští teoretici problémy, neboť jej používali jak pro označení eseje tak pro označení prózy – definované zde negativně jako veškerá literatura nepsaná formou verše. Esej *sanwen* je v Číně vnímán jako „nefikční próza“ a vedle románu a povídky (小说 *xiaoshuo*) jakožto „fikční prózy“ se zařazuje do epiky jako jednoho ze tří hlavních žánrů literatury.⁴⁸ Woesler upozorňuje na fakt, že v odborné literárně-vědné literatuře byl esej dlouho opomíjen, i když esej jako takový byl v čínské literatuře populární a prominentní (2004: 9). Woesler v příloze svého sborníku uvádí celkem 26 různých termínů pro krátké úvahové črty, které spadají do

⁴⁷ Viz např. Knoblock, John (1988). *Hsün-tzu: A Translation and Study of the Complete Works*. Stanford: Stanford UP.

⁴⁸ Zde je nutno upozornit na odlišnou terminologii v Japonsku a v Číně. V Japonsku se pro prózu užívá termín *shōsetsu* 小説, stejně jako pro román. V Číně stejný termín *xiaoshuo* 小说 označuje nejen román, ale i povídku a pro prózu se užívá termín *sanwen* 散文, jímž se označuje i esej. V obou zemích existuje tedy terminologická nejasnost a nejednotnost.

kategorie nefikční prózy *sanwen*. Řadí mezi ně (od subjektivních k objektivním): reminiscence, memoáry, dopisy, deníky, cestopisy, poznámky, črty, skeče, polemiky, kritiky, komentáře, zápisy, záznamy, bulletiny, fejetony, reportáže, pojednání, studie atp. a různé druhy esejů od subjektivistických pozorování a impresí až po učené rozpravy a vědecké traktáty (Woesler 2002: 228). Do seznamu subkategorií *sanwenu* však Woesler nezahrnuje klasické kategorie úvodů 序文 (*xuwen*) a kolofonů 跋文 (*bawen*), které mají v čínské literatuře dlouhou tradici. Předmluvy, doslovy a kolofony znalci písemností s majitelé sbírek připisovali (anebo vlepovali) spolu se svými pečeti na začátek či na konec svitkových textů, ale i obrazů. Tyto dodatky k hlavnímu dílu měly většinou formu (často i velmi osobních) komentářů k danému dílu, ale měly i svébytnou literární hodnotu a posuzovaly se nezávisle na hlavním díle.⁴⁹

4. 2. 2. Zhou Zuoren jako teoretik moderního čínského eseje

Právě Zhou Zuoren měl velký vliv na formování moderního eseje, neboť ho nově definoval, určil mu nové společenské poslání a zavedl jej do moderní čínské literatury jako jeden z hlavních literárních žánrů 20. století (Woesler 2002: 12). Důležitou charakteristikou moderního čínského eseje je přístupný a srozumitelný jazyk. Zhou Zuoren psal zpočátku literárním jazykem *wenyan*, ale později, přibližně od roku 1919, již hovorovým jazykem *baihua*.

V prosinci 1918 publikoval Zhou Zuoren v časopise *Nové mládež* (新青年 *Xin qingnian*) esej „Humanistická literatura“ (人的文学 „Ren de wenxue“), který byl podle slov C. T. Hsia ve své době zásadním a přelomovým esejem (Hsia 1960: 20). Zhou Zuoren v něm rozděluje literaturu na literaturu „rozumu“, která slouží náboženství a politice a zcela popírá veškeré emoce a na literaturu „citu“, která je naproti tomu zcela oproštěná od jakýchkoli konvencí, je svobodomyšlná a plná fantazie. I další Zhou Zuorenovy eseje jako např. „Revoluce v myšlení“ (思想革命 „Sixiang geming“), „Literatura prostého lidu“ (平民的文学 „Pinmin wenxue“), či „Požadavky na novou čínskou literaturu“ (新文学的要求 „Xin wenxue de yaoqiu“)⁵⁰ se staly manifesty moderní čínské literatury a jasně definují Zhou Zuorenovu koncepci „humánní“, neutilitární literatury, kterou se inspirovali mnozí další Zhou Zuorenovi generační druhové.

Pro formování teorie eseje je důležitý Zhou Zuorenův „Estetický esej“ (美文 „Meiwen“)⁵¹ z roku 1921⁵², kde se autor pokouší o definici a klasifikaci eseje. Zhou

⁴⁹ Také Zhou Zuoren pracoval ještě v tomto klasickém smyslu a separátně vydal úvody ke svým zásadním překladům, například ke *Kronice starých věcí* (*Kojiki*) či k řecké mytologii.

⁵⁰ *Chenbao* 1920.

⁵¹ Woesler (2004) překládá jako „Aesthetic essay“, Pollard (1973) jako „Belles Lettres“.

⁵² Esej „Meiwen“ byl publikován poprvé v novinách *Beijing chenbao fukan*, 8.6.1921.

Zuoren zdůvodňuje význam a opodstatnění formy eseje tak, že pokud autor nemůže své pocity a myšlenky vyjádřit ani v básni, ani prostřednictvím příběhu, pak je nejlepší formou právě esej. Esej zde nazývá „mostem mezi poezií a prózou“ a provádí klasifikaci eseje na reflektivní a kritický, který se dá přirovnat k odborným studiím, a esej popisný a umělecký, které nazývá estetickým esejem, neboli *meiwen*. Zhou Zuoren zde tvrdí: „V cizí literatuře existuje forma tzv. eseje *lunwen* (论文), která se zhruba dělí do dvou skupin. Reflektivně a vědecky jsou zaměřeny kritiky (*piping* 批评), deskriptivně a umělecky jsou orientovány estetické eseje (*meiwen* 美文). V rámci estetických esejů můžeme dále rozlišit narativní (*xushi* 叙事) a lyrické (*shuqing* 抒情) eseje. Ale existují i texty smíšené.“ (citace Woessler 2004: 37). Podobně jako někteří spisovatelé generace Májového hnutí i Zhou Zuoren se inspiroval anglickým esejem, v „Estetickém eseji“ uvádí hned několik anglických spisovatelů, jako byl např. Joseph Addison, Charles Lamb, Robert Owen a Nathaniel Hawthorne jako tvůrce tzv. estetického eseje⁵³. Naprostou většinu tradičních literárních děl v hovorovém jazyce nelze považovat za *meiweny*, neboť nejsou bezprostředními a upřímnými vyjádřeními svých autorů. Tvrdí, že některé sloupky v novinách již mají téměř moderní, autentický ráz, ale nakonec sklouznou zpět do literárních klišé staré literatury (Pollard 1973: 106). Pobízí své současníky, aby také začali psát estetický esej.

Woessler se v té souvislosti zabývá otázkou, zda je čínský esej autorů generace Májového hnutí autentický, nebo zda je ovlivněn překlady esejů západních, které byly v Číně uveřejňovány od r. 1907. Pollard v této souvislosti dospívá k zajímavému odhalení, údajně podloženému četbou Zhou Zuorenových *Reminiscencí*, kde autor přiznal, že v době Májového hnutí by bylo nepřipustné přiznat inspiraci starou čínskou literární tradicí, a proto se dovolával moderní západní literatury, kterou však ve skutečnosti znal jen povrchně, neboť na její četbu nebyl jazykově vybaven. (Pollard 1973: 106). Proto například v *Meiwenu* za britské esejisty současné generace Zhou Zuoren uvádí jména Galsworthy, Gissing, Chesterton. Nezmiňuje například vůbec svého současníka T.S. Eliota (1888-1965), který právě v roce 1920 vyvolal v anglosaském světě velkou pozornost svým přelomovým esejem „Tradition and the Individual Talent“. Velmi brzy se však Zhou Zuoren vrátil k čínské literatuře jako východisku esejistické formy a již o pět let později napsal: „Často jsem uvažoval o tom, že moderní próza jako forma nové literatury byla ze zahraničí olivněna minimálně – je spíš produktem revitalizace než revoluce, ačkoliv ve vývojovém proudu literatury znamená jak revitalizace tak revoluce

⁵³ Za britské esejisty současné generace Zhou Zuoren uvádí jména Galsworthy, Gissing, Chesterton. Nezmiňuje vůbec svého současníka T.S. Eliota (1887-1965), který právě v roce 1920 vyvolal v anglosaském světě velkou pozornost svým přelomovým esejem *Tradition and the Individual Talent*.

pokrok. Již před tím, než nekonfuciánské myšlení a stará literatura guwen vystoupily na vrchol svého vlivu, lyrická próza dosáhla značného stupně rozvoje, ale v očích tehdejších literátů se jí dostalo jen minimálního uznání. Když čteme některé amatérské kompozice tzv. Diletantské školy (名士派 ming shi pai) z období Ming a Qing, nacházíme v nich téměř stejnou emocionální sílu jako v moderní literatuře. Připouštím, že je zde určitý rozdíl, ale jako reakce mingských volnomyšlenkářů proti přísným konfuciánským pravidlům působí značně nově.“ (citát Pollard 1973: 107).

Studiem literatury se Zhou Zuoren zabýval i nadále a v roce 1932 vydal důležitou studii *Počátky moderní čínské literatury* (中国新文学的源流 *Zhongguo xinwenxue de yuanliu*), ve které vyslovuje názor, že moderní čínský esej je produktem syntézy mingského *xiaopin* a osobního anglického eseje. Značnou část svých teoretických úvah věnoval Zhou Zuoren také srovnání čínské formy nekonvenční a často i humorně laděné lyrické črty *paiwen* 俳文 a jejímu japonskému ekvivalentu *haibun*, kterým se zabýval již od dob studií v Japonsku a který měl v Japonsku úzkou vazbu na poetiku trojverší *haiku*, již ve svém díle kodifikoval Matsuo Bashó (1644-1694) (Pollard 1973: 111).

4. 2. 3. Zhou Zuoren- periodika a skupiny zaměřené na moderní esej

20. a 30. léta v Číně byla léta bohatá na vznik mnohých literárních skupin a periodik, které se postupně ideově diferencovaly a staly se kolbištěm zprvu svobodné výměny názorů na literaturu a postupně i lítého ideologického boje. Jejich počet narůstal geometrickou řadou. Na konci 20. let již po celé Číně existovalo přibližně sto literárních časopisů. Rozkvět eseje ve 20. a 30. letech byl podporován právě vznikem periodik, které se na tvorbu eseje specializovaly - např. *Týdeník Nitky slov* (语丝周刊 *Yu si zhoukan*, 1924)⁵⁴, *Proud* (奔流 *Benliu*, 1928), *Velbloudí tráva* (骆驼草 *Luotuo cao*), *Hovory* (论语 *Lunyu*, 1932), *Svět lidí* (人间世 *Renjian shi*), *Kosmický vítr* (宇宙风 *Yuzhou feng*, 1935). V knižní formě vycházely také tzv. *sanwen congshu* 散文丛书, edice specializované na eseje, do kterých přispívala řada mladých i již zavedených autorů.⁵⁵ Nejčtenějšími esejisty v té době byli bratři Zhouové, Zhu Ziqing 朱自清, Yu Dafu 郁達夫, Guo Moruo 郭沫若, Bing Xin 冰心 aj. (Hsia 1961: 132). Zmíníme alespoň tři důležité literární společnosti, které významně přispěly k rozvoji čínského eseje a literatury.

Už jsme se zmínili o širokém Hnutí za novou kulturu, jež se vyvinulo z předchozích aktivit reformního kroužku mladých nadšenců kolem spisovatele Hu Shia 胡适 (1891-1962) na Pekingské univerzitě. Nejstarším a nejdůležitějším periodikem a platformou hnutí se stal

⁵⁴ Spolu s Zhou Zuorenem byl Lu Xun jedním z hlavních přispěvatelů časopisu *Yusi* až do roku 1927, kdy byl časopis zakázán.

⁵⁵ Výčet periodik specializovaných na publikování esejů blíže viz Woesler (2000: xxiii).

časopis *Nové mládí*, který založil Chen Duxiu již v roce 1915. V roce 1921 vznikl v Pekingu Spolek pro studium literatury (文学研究会 *Wenxue yanjiu hui*) a Zhou Zuoren byl jeho zakládajícím členem.⁵⁶ Platformou této skupiny, která prosazovala reformu literatury a vydávání překladů západní literatury, byl časopis uveřejňující jak různé literární žánry tak literární kritiku *Měsíčník pro povídku a román* (小说月报 *Xiaoshuo yuebao*, *Short Story Monthly*) vycházející v Šanghaji. Spolek pro studium literatury usiloval o humanisticky laděnou, idealistickou a realistickou literaturu, tak jak ji definoval Zhou Zuoren ve svém eseji „Humanistická literatura“ (viz výše). Mnozí spisovatelé z okruhu této společnosti (Ye Shengtao 叶圣陶, Xu Dishan 许地山, Bing Xin a další) se ve své esejistické tvorbě soustředili na osobní esej a na šíření osvěty mezi lidmi při zachování umělecké autonomie literatury.

Jako reakce na Spolek pro studium literatury vznikla ve stejném roce 1921, ale v jiné zemi, v Japonsku, Společnost Tvorba (创作社 *Chuangzuo she*, *Creation Society*), prosazující romantismus v literatuře oproti převážně realistickému a humanistickému přístupu Spolku pro studium literatury, v němž Zhou Zuoren sehrál důležitou roli. Členy Tvorby byli Číňané studující v Japonsku - Guo Moruo, Yu Dafu, Cheng Fangwu, Zhang Ziping, Tian Han a Feng Yuanjun. V letech 1922-25 vydávali už doma v Šanghaji časopis *Měsíčník Tvorba* (创作季刊 *Chuangzuo jikan*) a později i *Týdeník Tvorba* (创作周报 *Chuangzuo zhoubao*), který vycházel až do roku 1929, kdy byla společnost zrušena. Básník a překladatel Guo Moruo⁵⁷ se stal vůdcem Tvorby a v Šanghaji vycházela zprvu s velkým ohlasem výrazně individualistická a romanticky laděná díla jako Yu Dafuovo „Utonutí“ nebo překlad Goethova *Utrpení Mladého Werthera*. Od roku 1925 však Tvorba prudce obrátila k marxistické literatuře a v měsíčníku vyšel Guo Moruův esej „Revoluce a literatura“ či Cheng Fangwuova proklamace „Od literární revoluce k revoluční literatuře“ a další., časopis se dostal pod diktát trockisticky orientovaných sovětských poradců, kterých v Číně působilo více (až do Stalinova zásahu) a byl podřízený Kominterně. V podobném dogmaticky komunistickém duchu působila i Společnost Slunce (太阳社 *Daiyang she*) kolem časopisu *Slunce* (太阳 *Daiyang*) (Hsia 1961: 98).

V Šanghaji pak jako reakce na Společnost Tvorby v roce 1930 vznikla Liga levicové literatury (左翼作家联盟 *Zuoyi zuojia lianmeng*, *Left-Wing League*), mohutná skupina asi padesáti mladých levicových liberálů, v jejímž čele stál Lu Xun a do níž patřil

⁵⁶ Vedle Zhou Zuorena byli členy: Mao Dun 茅盾, Zheng Zhenduo 郑振铎, Xu Dishan 许地山, Wang Tongzhao 王统照, Ye Shengtao 叶圣陶, Geng Jizhi 耿济之, Sun Fuyuan 孙伏园, Guo Shaoyu 郭绍虞, Huang Luyin 黄卢隐, Bing Xin (viz Hsia 1961: 55).

⁵⁷ Guo Moruo se za své zásluhy později dočkal vysokého postu vicepremiéra v první komunistické vládě v Pekingu (1949-54).

i Mao Dun⁵⁸. Ti již v roce 1928 založili časopis *Srpek měsíce* (新月 *Xinyue*, *Crescent Moon*) a Společnost Srpku měsíce (新月社 *Xinyue she*), ale přispívali do desítky dalších časopisů, mezi kterými v letech 1933-1937 vynikl zejména časopis *Literatura* (文学 *Wenxue*). Začátek 30. let se odehrával ve znamení ostrých politických polemik mezi těmito literárními skupinami, polemik, ve kterých Lu Xun bojoval na třech frontách (proti Tvorbě, Slunci a Guomindangu) a nechal v boji své zdraví.

Esej se tehdy stal ideálním médiem politické propagandy a apolitický Zhou Zuoren, který pro esej vytvořil půdu v rámci moderní literatury, se tak bezděky stal svědkem proměny a zneužití formy, kterou sám pěstoval a zamýšlel etablovat jako čistě osobní a estetickou kategorii. Od roku 1927 se do popředí dostal esej politický, který kulminoval na konci 30. let. Jeho hlavním vzorem byl paradoxně právě levicový politický esej japonský, jenž byl v Japonsku zakázaný a v Číně pojatý jako esej agitační s proti-japonskou tematikou. Politický esej pak naprosto v čínské literatuře převládl nad esejem úvahovým či osobním a tvořil osu revoluční čínské literatury až do normalizace politických poměrů po skončení čínské kulturní revoluce na konci 70. let.

Autoři, kterým se přičila komunistická ideologie a psaní politických esejů, se stáhli ve 30. letech do ústraní a psali osobní eseje. Byl to především kroužek okolo Zhou Zuorena a Lin Yutanga (林语堂, 1895-1976), kteří prosazovali apolitickou, osobně laděnou literaturu. K tomuto okruhu spisovatelů skupiny Hovory se přidal např. konvertita z Ligy levicové literatury Yu Dafu, který zde našel morální očistu a úlevu (Hsia 1967: 110). Lin Yutang zaujal k literatuře spíše nadnesený, někdy až humorný postoj, který prosazoval v časopise *Hovory* (1932). Další dva časopisy, ve kterých publikoval - *Svět lidí* (1934) a *Kosmický vítr* (1935) - se specializovaly na osobní esej. Autoři osobních, apolitických esejů si vybírali témata všedního života, jako např. Zhu Ziqing v eseji „Vyprávění snů“, (说梦 „Shuo meng“) nebo jako Zhou Zuoren v mnohých svých esejích, např.: „Moje vlastní zahrada“ (我自己的园地 „Wo ziji de yuandi“, 1923), „Pekingské čajové cukroví“ (北京的茶食 „Beijing de chashi“, 1923), „Moucha“ (苍蝇 „Cangying“, 1924). Tito dva autoři také téměř nikdy nepsali politicky angažovaný esej a vyznávali lidskou slušnost, individualismus, liberální hodnoty a kosmopolitní otevřenost.

⁵⁸ Mezi Lu Xunovy slavné přednášky, které mobilizovaly levicově smýšlející mládež, patřily např. „Literatura v revolučním věku“ (革命時代的文学 "Geming shidai de wenxue", Literature in a revolutionary age) a „Mlčící Čína“ (无声之中国 "Wusheng de Zhongguo", Silent China) (Denton 2002).

4. 2. 4. Tematické kategorie Zhou Zuorenových esejů

Zhou Zuoren se zejména po roce 1926 snažil ve své tvorbě nereagovat bezprostředně na dobové politické události a v esejích se uchýloval k tématům nesouvisejícím s politikou a násilím. I později za války psal eseje o prostých věcech - o „Stárnutí duchů“ i o běžných smrtelnících, nebo o pekingských čajovnách - jako by se chtěl uchýlit do vlastního světa, a zapomenout tak na tíživou realitu. Náměty Zhou Zuorenova esejistického díla jsou velmi rozmanité. Zabírají širokou škálu od prostých úvah nad zdánlivě nepodstatnými věcmi, každodenními starostmi, přes satirické hříčky, až po závažná a mnohdy nadčasová společenská témata, literární kritiku a naučné eseje.

Ať už se jedná o jakoukoli tematiku, Zhou Zuorenovy eseje mají vždy více či méně osobní charakter a lze je tedy řadit k žánru osobního eseje. O klasifikaci esejů se snažili mnozí editoři různých souborných či selektivních vydání Zhouova díla, avšak pokaždé vychází zcela odlišná klasifikace esejů, jak na to upozorňuje Wolff (1971: 32). Wolff ve *Vybraném díle Zhou Zuorena* (周作人选集 *Zhou Zuoren xuan ji*) nabízí dvojí členění: První členění rozděluje eseje podle tematických a formálních okruhů na eseje: a) o literárním umění b) recenze knih, předmluvy, c) krátké příběhy, d) příběhy ze života. Členění dobového literárního kritika Shi Weie 石苇 z práce *Úvod do eseje* (小品文讲话 *Xiaopinwen jianghua*, 1933) rozděluje Zhou Zuorenovy eseje podle jejich námětů na: a) popisy přírody, b) popisy věcí, c) vyprávění, d) lyrické eseje, e) sny a touhy, f) pojednání o závažných záležitostech, g) satirické eseje.

Sám Zhou rozděluje své eseje na eseje vážné, *zhengjing* 正经, a eseje zábavné (pro potěšení), *xianshi* 闲时. Je patrné, že se přidržuje svého původního dělení, postulovaného v esejí „Krásná literatura“, na esej estetický (emocionální, subjektivní, lyrický) a učenecký (racionální, objektivní, exaktní).

Teprve na sklonku 20. století se esejem začali zaobírat čínští literární vědci. Taiwanská badatelka Zheng Mingli 郑明俐 ve studii *Teorie typologie moderního eseje* (现代散文类型论 *Xiandai sanwenleixinglun*) rozděluje esej na dva druhy – na tzv. esej náladový (*qinggan xiaopin* 情趣小品), který se snaží ve čtenáři vzbudit emoce a esej filosofický (*zhelixiaopin* 哲理小品), který je přemítavý a dá se rozdělit do dalších tří kategorií: a) přímý esej (*zhijie* 直接), který už od začátku rovnou míří k tématu eseje bez jakýchkoli odboček, b) esej vyjadřující emoce (*shuqing* 抒情) a c) narativní esej (*xushi* 叙事), ve kterém se sice líčí různé události a příběhy, ale ty však nezůstávají pouhým vyprávěním, ale mají filozofující ráz. Právě filosofický esej narativního typu psal Zhou Zuoren (Zheng Mingli 1988: 134).

4. 3. Zhou Zuoren překladatel

Zhou Zuoren po celý život pilně překládal z angličtiny, z japonštiny a z řečtiny a zanechal za sebou obsáhlé překladatelské dílo. Praxe na začátku 20. století byla taková, že se Číňané většinou seznamovali se světovou literaturou prostřednictvím japonských překladů a literární díla se tak do čínštiny překládala často přes dva jazyky. Zhou Zuoren spolu se svým bratrem Lu Xunem již za studií v Japonsku pracoval na překladech ze západních literatur. V roce 1909 vydali 2 díly překladů s názvem *Sborník povídek z ciziny* (域外小說集 *Yuwai xiaoshuo ji*). Ve sbírce Zhouové uveřejnili překlady povídek realistických a naturalistických autorů jako byli např. Nikolaj V. Gogol, Anton P. Čechov, Henryk Sienkiewicz, Vsevolod M. Garšin, Guy de Maupassant, Oscar Wilde a další. O sbírce překladů se rozepisuje v *Reminiscencích* v eseji „Sborník povídek z ciziny - druhé vydání v Novém životě“ (域外小說集-新生乙編 *Yuwai xiaoshuoji -Xinsheng yibian*).⁵⁹ Zhou Zuoren, kterého zajímaly osudy malých národů, zkusil zveřejnit také polské, maďarské, balkánské a dokonce i české povídky (Pollard 2002: 36).⁶⁰ Literatura malých národů však nikoho jiného v Číně nezajímala, a proto od překládání této literatury ustoupil.

Zhou Zuoren spolupracoval s Lu Xunem i na dvou dalších překladech, a to na knize výkladů řecké mytologie *Co si přeje svět* (红星佚史 *Hong xing yi shi*, angl. *The World's Desire*) od H. Ridera Haggarda a Andrea Langa a na další knize překladů: *Překlady moderních povídek* (现代小说译丛 *Xiandai xiaoshuo yicong*). V eseji „O překládání povídek“ (翻译小说上 „Fanyi xiaoshuo shang“) Zhou Zuoren vysvětluje svou tehdejší motivaci k překladatelské činnosti zcela pragmaticky: „Během zahraničních studií v Japonsku jsme potřebovali materiály, abychom mohli uvádět novou literaturu, ale k tomu, abychom nasbírali materiál, jsme potřebovali peníze na nákup knih, a proto jsme dokonce přemýšleli nad tím, jak z přeložených knih utržíme peníze. Stipendium bylo tak mizerné, že postačovalo sotva na přežívání ze dne na den. Když jsme si chtěli koupit nějakou literaturu, museli jsme přirozeně najít jiný způsob, jak ji zaplatit, ale tehdejší nízké honoráře se vyplácely odměnou za těžkou dřinu, za překlad západní literatury se většinou platilo 2 yuany za 1000 znaků - to byl čistý počet znaků beze všech mezer a interpunkce. Tato norma byla zavedena po roce 1910 a od té doby se nijak nezměnila. A v tomto roce jsem přeložil pět dlouhých i středně dlouhých děl: 1. *The World's Desire* od H. Ridera Haggarda a Andrew Langa, celkově přibližně kolem 10 tisíc znaků. 2. *Vzkříšení(?)* od L. N. Tolstého, přibližně

⁵⁹ Podle Mileny Doleželové-Velingerové nebyli čínští čtenáři na přijetí evropských moderních autorů připraveni, a tak se prodalo jen minimum výtisků (1977: 35).

⁶⁰ Zhou Zuoren přeložil např. úvahovou povídku Jiřího Karáska ze Lvovic. Lu Xun údajně přes němčinu znal i dílo Vrchlického a Nerudy. (*Reminiscence* 2002: esej „Sborník povídek z ciziny - druhé vydání v Novém životě“ 域外小說集-新生乙編)

přes 100 tisíc znaků. 3. *Maďarský Nabob od Jókaje Móra*, přes 60 tisíc znaků. 4. *Črty uhlem od Henryka Sinkiewicze*, přibližně 40 tisíc znaků. 5. *Žluté růže od Jókaje Móra*, přes 30 tisíc znaků.“ (Zhou Zuoren 2002: 242).

Z anglické literatury dále přeložil dva důležité eseje jednoho z nejvýznamnějších anglických esejistů Jonathana Swifta („A Modest Proposal“, 1729 a „Directions to Servants“, 1757), které svým satirickým stylem do značné míry ovlivnily i některé Zhou Zuorenovy eseje. Přehledně jsou Zhou Zuorenovy eseje o překladech a západních vlivech seřazeny v autorově sebraném díle v oddíle „O Západu“ (关于西方 „Guanyu xifang“).⁶¹

V letech 1918-23 se Zhou Zuoren intenzivně věnoval překladům současné japonské literatury, ale už v roce 1921 začal překládat také *haiku* Kobayashiho Issy 小森一茶⁶², tradiční japonskou poezii, zřejmě v souvislosti se svým studiem japonské poetiky, jež vyšla v roce 1921 pod názvem „Japonská poezie“ (日本の诗歌 „Ribende shige“) a poprvé v Číně představila typicky stručné japonské básnické formy jako *tanka* 短歌, *haiku* 俳句, *senryú* 川柳 a *renga* 連歌. Ve dvacátých letech překládal i další japonská klasická díla (viz Zhou Zuoren a klasická japonská literatura).

Zhou Zuoren se také pokoušel o překládání světové poezie, a to zejména v raném období mezi lety 1919-1922, kdy se zabýval poezií Williama Blakea, Christiny Rossetti, Charlese Baudelaira či dalšího symbolisty Remy de Gourmonta. Ovlivněn ranými pokusy se dokonce věnoval kompozici vlastních básní psaných volným veršem, ale tuto sféru brzy opustil. Poezií se tedy zabýval hlavně kriticky, a to pouze poezií japonskou. Již v prvním překladatelském období překládal z japonštiny už v roce 1920 moderní poezii psanou volným veršem od básničky Yosano Akiko 与謝野晶子 (1878-1942) a jejího muže Yosano Tekkana 与謝野鉄幹 (1873-1935) - těmto svým oblíbeným básníkům napsal i nekrology. Vedle poezie ale překládal v roce 1927 krátké lyrické črty *haibun* od Ishikawy Takubokua 石川啄木 (1885-1912), který se od romantické poezie přiklonil k črtám s náměty z všedního života, sociální tematice a nakonec i k anarchismu (Novák 1988: 63). Dalším Zhou Zuorenovým oblíbeným japonským básníkem byl romantik Shimazaki Tóson 島崎藤村 (1862-1943)⁶³, pozdější romanopisec a předseda japonského PEN klubu, kterému v roce 1943 napsal nekrolog. Hlavním objektem Zhou Zuorenových překladů však zůstávala současná japonská prozaická tvorba.

Zhou Zuorenovou další velkou láskou byla literatura řecká. Již jako student řečtiny na Tokijské univerzitě Zhou Zuoren překládal z angličtiny literaturu s řeckou tematikou jako

⁶¹ Zhou Zuoren *sanwen* (1992a) „Guanyu xifang“: 3-166.

⁶² V roce 1921 Zhou Zuoren napsal esej „Dodatek k básním japonského básníka Issy“ (日本一茶の诗附记 „Ribende shi fuji“).

⁶³ Tóson se jako začínající literát proslavil sbírkou moderní poesie *Sbírka mladých bylinek* (*Wakanashū*).

např. knihu od autorky Jane Ellen Harrison *Our Debt to Greece and Rome* a knihu od W. H. D. Rouse *Gods, Heroes and Men of Ancient Greece*. Později Zhou Zuoren překládal přímo z řečtiny. Řeckou mytologii překládal již od roku 1921, tedy třicet let před tím, než z archaické japonské čínštiny zvané *manyógana* začal překládat mytologii japonskou, kroniku *Kojiki* z roku 712 a mýty v ní obsažené označil za východní paralelu mýtů řeckých. Podle Zhou Zourenových vlastních slov byl překlad Apollodurovy *Bibliothecy* nejzásadnějším překladem z řečtiny, který vytvořil. Důležité však byly i Lucianovy *Dialogy*. Z řecké poezie překládal básně básničky Sappó a napsal i její životopis - *Řecká básnička Sappó* (希腊女诗人萨泼 *Xila nüren Sapo*), který vydal v Šanghaji v roce 1951. Zhou Zuoren srovnával význam básní Sappó s literárním významem, který měla pro čínskou literaturu *Knih písni*. V 50. letech dále překládal a publikoval díla řeckých dramatiků Aischyla, Aristofana a Euripidovy tragedie. V roce 1955 vydal také výběr překladů *Ezopových bajek* (Liu Anwei, 1991:376). Řecká kultura (stejně tak jako japonská kultura) měla na Zhou Zuorena velký vliv a studiem obou kultur strávil prakticky celý život.⁶⁴

5. Zhou Zuoren a japonská literatura

5. 1. Zhou Zuoren a japonská moderní literatura

Zhou Zuoren se s japonskou literaturou seznámil záhy při svých studiích v Japonsku a tehdy se mu stala jedním z hlavních inspiračních pramenů celoživotní tvorby. Postupně poznával jak literaturu nejnovější, jež byla psána moderním jazykem, kterému dobře rozuměl z každodenní praxe, tak literaturu klasickou psanou obtížnější literární japonštinou *bungo* 文語 blízkou *wenyanu*. Soudobá japonská literatura pro Zhou Zuorena představovala nejen čtenářské potěšení a poučení, ale také inspiraci pro vlastní dílo a model pro moderní čínskou literaturu. V Japonsku moderní literatura kvetla v době před první světovou válkou, v letech neobvyčejné prosperity následující po porážce Ruska (1905) a přísunu nových materiálních zdrojů z pevninských průmyslových a podnikatelských akvizic v Mandžusku a v Koreji. Angažovaný politický román, který předváděl západní myšlenky ve fiktivních příbězích psaných ještě starou japonštinou, vyvrcholil už v 80. letech 19. století a na počátku 20. století byl na ústupu. Nad ideálem realistické a romantické prózy postupně na domácí půdě získal navrch subjektivisticky laděný naturalismus inspirovaný mimo jiné romány Émila Zoly, nazývaný v Japonsku *shi-shósetsu*, psaný v ich-formě. Zhou Zuoren, který velmi dobře znal tuto moderní japonskou literaturu, se domníval, že čínská literatura je v tomto ohledu

⁶⁴ Více o překladech a vztahu Zhou Zuorena k Řecku viz C. H. Wang: „Chou Tso-jen's Hellenism.“ *Renditions*, 7/1977: 5-28.

zaostalá a později v roce 1918 během přednášek o japonské literatuře pronesl, že současná čínská literatura se pohybuje na úrovni japonské literatury kolem roku 1885 (Lyell 1976: 87).

Z japonských autorů na Zhou Zuorena měli velký vliv především známý reformátor Fukuzawa Yukichi 福澤諭吉(1835-1901), japonský spisovatel, učitel, překladatel a politolog, který se zasadil o reformu Meiji a byl prvním hlasatelem teorie společenské služebnosti literatury. Jeho teorii *bunmei kaika* (文明開化 *skrze osvětlu k civilizaci*) propagoval ve svých časopisech Liang Qichao (viz 3. 2. – Čínští studenti v Japonsku). Dalším spisovatelem, jenž hluboce ovlivnil Zhou Zuorenovu tvorbu, byl Futabatei Shimei 二葉亭四迷 (1864-1909), jenž se kromě psaní zabýval i literární kritikou, propagoval esperanto, překládal z ruštiny a v roce 1887 vydal první moderní japonský román *Plující oblaka* (浮雲 *Ukigumo*).

19. dubna 1918 přednesl Zhou Zuoren již jako profesor na Pekingské univerzitě zásadní přednášku o současné japonské literatuře, nazvanou „Vývoj japonské beletrie za posledních třicet let“ (日本近三十年小説之发达 „Ribēn jīn sānshí nián xiǎoshuō zhī fādá“), jež později vyšla tiskem časopise *Nové mláďá*⁶⁵, takže můžeme rekonstruovat jeho tehdejší znalosti a názory na toto téma (Qian Liqun 1990: 200). V této stati se Zhou Zuoren vrací k tezi, podle níž je japonská kultura postavena pouze na zdařilém kopírování a imitování ale prohlašuje, že jde o imitování kreativní, při kterém dochází k transformaci předlohy podle japonského vkusu. Vyvozuje, že takové kopírování je nanejvýš prospěšné a bylo by žádoucí, kdyby se také čínští spisovatelé naučili napodobovat japonské moderní romány po formální i obsahové stránce. Nicméně literatura by si měla vždy zachovat inherentní estetické kvality a nepodřizovat se didaktickým účelům. Zhou Zuorenoův názor byl tedy v přímé opozici k tomu, co hlásal Liang Qichao ve své teorii politického románu jako prostředku šíření osvěty mezi zaostalými Číňany. V roce 1918 Zhou Zuoren velmi výstižně reflektoval dosavadní vývoj japonské literatury a bylo patrné, že dobové japonské autory dobře zná. Nicméně neskryval své preference a jasně upřednostňoval humanisticky a orientované spisovatele ze skupiny Bílá bříza⁶⁶ před v Japonsku dominantními zastánci naturalismu.

Zhou Zuoren v roce 1918 přeložil a v roce 1920 vydal Mushakójiho drama *Sen jistého mladíka* (ある青年の夢 *Aru seinen no yume*), k němuž napsal i stejnojmenný esej „Yige qingnian de meng“ 一个青年的梦 z téhož roku, ve kterém stojí: „*Sleduji, jak se v Japonsku rozšiřují hranice ideologických diskusí a sílí tam tendence k humanismu - myslím si, že bychom tomuto vývoji měli přát, ačkoliv je humanismu všude stále velmi málo a ke všemu mu brání mnozí nacionalisté, takže se nemůže dostatečně rozvíjet - já v něj však pevně věřím. Pan Mushakóji patří ke skupině, která humanismus podporuje, a jeho drama*

⁶⁵ Xin Qingnian 5/1 (15.7.1918).

⁶⁶ Skupina vydávala i časopis stejného jména *Shirakaba* 白桦 od r. 1910 do r. 1923.

Sen jistého mladíka *zastupuje novou japonskou protiválečnou literaturu.*“ (Zhang Jie 2001: 17)

Už za své druhé návštěvy Japonska po I. světové válce v roce 1919 se Zhou Zuoren osobně seznámil s vedoucí osobností humanistické skupiny Bílá bříza, která usilovala o uskutečnění tolstojovského ideálu svobodného kolektivního života v otevřené zemědělské komunitě na japonském venkově. Skupinu vedl bývalý šlechtic Mushakóji (též Mushanokóji) Saneatsu 武者小路实篤 (1885-1973), kultivovaný vzdělanec, spisovatel a dramatik a majitel rozsáhlých nemovitostí v Tokiu a polností na ostrově Kyúshú, který se vžil do myšlenek knížete Tolstého. Zhou Zuoren v několika esejích propagoval jeho utopický projekt vesnické komuny v provincii Miyazaki nazvaný Nová vesnice.⁶⁷ Sám Zhou Zuoren Novou vesnici navštívil dvakrát a strávil tam vždy několik dní, jak to popisuje ve vzpomínkových esejích na Saneatsua.⁶⁸

Dalšími významnými členy Shirakaby byli spisovatelé Kunikida Doppo 国木田獨步 (1871-1908), Arishima Takeo 有島武郎 (1878-1923), Shiga Naoya 志賀直哉 (1883-1971)⁶⁹, Satomi Ton 里美淳 (1888 – 1983), Kikuchi Kan 菊池 寛 (1888 – 1948) aj. (Novák 1989: 74). Utopický pokus o život v socialistické komunitě ztroskotal po Velkém zemetřesení v Tokiu v září roku 1923, kdy se musel vikomt Saneatsu vrátit do metropole ke svému majetku, který z velké části zničil požár.⁷⁰ V témže roce bohatý statkář Arishima Takeo, který rozdál pod vlivem humanistických ideálů svou půdu na ostrově Hokkaidó pachtýřům, spáchal se svou nezákonně vydržovanou, vdanou milenkou sebevraždu v lázních Karuizawa, což Zhou Zuoren vzápětí reflektoval v nekrologu. Mushakóji, vážený veřejný činník z řad bývalé šlechty (stejně jako zámožný statkář Arishima Takeo), se stal Zhou Zuorenovým osobním přítelem na celý život. V mládí však Zhou Zuoren ještě netušil, že se humanista Mushanokóji během 2. světové války dá jako bratr velvyslance v hitlerovském Německu do služeb japonského fašismu a po válce ho bude čekat podobný soud s válečnými zločinci jako Zhou Zuorena - ovšem s daleko mírnějším trestem: Mushakóji byl po válce odsouzen jen

⁶⁷ „Návštěva japonské Nové vesnice“ (访日本新村记 „Fang Riben Xincun ji“, 1919), „Vysvětlení hnutí Nové vesnice“ (新村运动的解说 „Xincun yundong de jieshuo“, 1920), „Diskuse o nové vesnici“ (新村的讨论 „Xincun de taolun“, 1920), „Podstata Nové vesnice“ (新村的精神 „Xincun de jingshen“, 1921).

⁶⁸ O Saneatsuovi napsal Zhou Zuoren tyto eseje: „Neznámý přítel Číny“ (与支那未知的友人 „Yu Zhina wuzhi de you ren“, 1919) a „Mistr Musha a já“ (武者先生和我 „Musha xiansheng he wo“, 1943).

⁶⁹ Romanopisec a povídkář Shiga Naoya, jenž byl přítelem Saneatsua, napsal už do prvního vydání časopisu *Shirakaba* v roce 1910 povídku „Po Abashiri“ (網走まで „Abashiri made“).

⁷⁰ Konec Shirakaby byl tragický. Nicméně „Nová vesnice“ se i po odchodu jejího zakladatele Saneatsua v roce 1926 udržela a po přesunu z prefektury Miyazaki do prefektury Saitama existuje dodnes.

k odchodu z veřejného života, kam se ale už na začátku 50. let vrátil jako člen Horní komory japonského parlamentu.

Reprezentativní ukázky z děl japonských humanistických spisovatelů Zhou Zuoren přeložil spolu s Lu Xunem a v roce 1923 publikoval v *Antologii současné japonské beletrie* (現代日本小説集 *Xiandai Riben xiaoshuo ji*). Bratři Zhouové zde uveřejnili překlady třiceti povídek od patnácti japonských autorů – 11 povídek přeložil Lu Xun a 19 Zhou Zuoren. Právě výběr autorů dobře ilustruje názory obou bratrů na japonskou literaturu a zaznamenává jejich literární vkus čili to, kdo byl pro ně reprezentativní a koho zvolili z ohromného množství japonské literatury vycházející po první světové válce, neomezené ještě cenzurou, zavedenou až s nástupem fašismu ve 2. polovině 20. let. Všimněme si nejprve struktury a jmen a podejme si charakteristiku jednotlivých autorů tak, jak je vnímáme nyní poosmdesáti letech - tedy tak, jak japonské spisovatele zhodnotila historie.

Zhou Zuoren přeložil povídky následujících autorů: tři autorů ze skupiny Shirakaba: Kunikida Doppo, Mushakóji Saneatsu, Shiga Naoya. Dále pak zařadil autory: Nagayo Yoshiró 長與善郎 (1888-1961), Sató Haruo 佐藤春夫 (1892-1964), Kató Takeo 加藤武雄 (1888-1956), Senke Motomaro 千家元麿 (1888-1946), Ema Nakashi 江馬修 (1889-1975) a Suzuki Miekichi 鈴木三重吉 (1882-1936). Ze skupiny osmi autorů přeložených Zhou Zuorenem se jen jeden z v Japonsku stal klasikem (Shiga Naoya) a dva jsou poměrně známí (Saneatsu a Doppo), zatímco pět upadlo v zapomnění.

Lu Xun přeložil do dvoudílné antologie povídky těchto šesti autorů: Natsume Sóseki 夏目漱石 (1867-1916), Mori Ógai (1862-1922), Akutagawa Ryúnosuke 芥川龍之介 (1892-1927), Kikuchi Kan 菊池寛 (1888-1848), Eguchi Kan 江口渙 (1887-1975) a Arishima Takeo. Z okruhu těchto šesti japonských spisovatelů tři vstoupili do dějin literatury jako prvořadí spisovatelé (Natsume Sóseki, Akutagawa Ryúnosuke, Mori Ógai) dva jsou poměrně známí (Arishima Takeo, Kikuchi Kan) a jen jeden byl zapomenut (Eguchi Kan). Zdá se tedy, že Lu Xun měl při volbě autorů lepší vkus a šťastnější ruku. Bratři Zhouové z celé škály stylů a škol vybrali do antologie autory, zaměřené na tvorbu estétskou a idealistickou – autory svým charakterem humanistické, pokrokové, nikoli však avantgardní, tedy spíše konzervativní estéty. Vyhnuli se překladu autorů tíhnoucích k subjektivismu a naturalismu, stejně tak jako představitelům sociálního románu a symbolistům. Z mohutného proudu japonského realistického románu, který začal už 90. letech 19. století, jsou zastoupeni dva již dobře etablovaní a slavní autoři - Mori Ógai a Natsume Sóseki. Oba jsou zastoupeni lyrickými pracemi, jež lze označit jako neoromantické. Těžiště výběru však spočívá ve skupině shromážděné kolem časopisu *Shirakaba*.

Ke skupině *Shirakaba* měli blízko i spisovatelé estétské školy *Tanbiha* 耽美派, prosazující v literatuře krásu, individualismus a humanismus. Zhou Zuoren si vysoce cenil a

často odkazoval na čelného představitele této školy, jímž byl jeho vrstevník Tanizaki Junichiró 谷崎潤一郎 (1886-1965) - estét s počínající dekadentní orientací, který proslul psaním tématicky bizarní, ale esteticky nesmírně působivé literatury, jež ho nominovala na snad největšího japonského literáta 20. století. Tanizaki Junichiró se po Velkém zemětřesení v Tokiu v roce 1923 odstěhoval do oblasti Kansai (Ósaka, Kyóto), což ho podnítilo k návratu ke kořenům tradiční japonské literatury. Napsal tam řadu vynikajících románů (*Poletující sníh*, Sasameyuki 細雪, 1942), novel (*Ti, kteří raději koprívy*, *Tade ku mushi* 蓼喰ふ蟲, 1928-29) povídek a mimo jiné přeložil do moderní japonštiny klasický román *Genji monogatari* 源氏物語 (*Příběh o princí Gendžim*)⁷¹

Zhou Zuoren dále obdivoval a často citoval povídkáře, esejistu a dramatika Nagaie Kafúa 永井荷風 (1879-1959), brilantního stylistu, který se hlásil k tradicionalistické škole a ve svých populárních povídkách (například *Měření sil* 腕くらべ, *Ude Kurabe*, 1916-1917) a dramatech romantizoval život ve starých čtvrtích Eda (Tokia), vyhrazených „zeleným domům“ (Yoshiwara) a divadlům kabuki (Sakaichó) či ve 20. století proslavené zábavní čtvrti Asakusa.⁷² Kafú byl sice spojován s prostopášným, bohémským životem, ale jako znalec čínštiny a čínské kultury, kaligraf a hráč na šakuhači byl také významným vzdělavcem a jeho zápisky *Danchôteiův deník* (断腸亭日乗, *Danchôtei Nichijō*), vedené mezi lety 1917-1959, se staly pozoruhodnou kronikou své doby.

Zhou Zuoren v eseji „Zimní mouchy“ (冬天的蝇 Dongtian de ying, 1935) přirovnává Nagaie k Yu Dafuovi a Tanizakiho k čínskému spisovateli Guo Moruovi. Navzdory osobním preferencím dokázal Zhou Zuoren objektivně na sklonku svého života posoudit skutečnou velikost literátů Japonska, když v roce 1965 ve věku 80 let prohlásil, že nejdůležitějšími autory éry Meiji jsou podle jeho názoru Sóseki a Ógai, zatímco v éře Shówa dominovali Tanizaki a Kafú (Liu Anwei 1991:376).

5. 3. Zhou Zuoren a klasická japonská literatura

Kromě současné japonské literatury se Zhou Zuoren zabýval také klasickou literaturou. Výchozí mýtus o stvoření Japonska *Kroniku o starých věcech - Kojiki* 古事記 označil už ve svém mládí za stejně velkolepý jako řecké báje. Přeložil ho až ve vysokém věku mezi lety 1959-63 (Liu Anwei 1991: 367). Oceňoval jako mistrovské dílo z období

⁷¹ Tanizakiho stěžejní dílo *Sasameyuki* do češtiny přeložila Vlasta Winkelhöferová jako *Sestry Makiokovy*, novelu *Tadekuu mushi* přeložil Miroslav Novák.

⁷² Nagai Kafú stejně jako Zhou Zuoren psal rád eseje v literárním stylu klasické japonštiny *bungo* (文語), na rozdíl od esejů však své povídky, dramata a kabaretní kusy psal v současné hovorové japonštině.

Heian román od dvorní dámy Murasaki Shikibu *Příběh o princí Gendžim* (源氏物語 *Genji monogatari*) z 11. století, který do moderní japonštiny přeložila Yosano Akiko a po ní i Tanizaki Junichiró. Ve svých překladech však dával přednost pozdějším obdobím – ve 20. letech a pak znovu v 50. letech překládal frašky *kyógen* 狂言, žertovná interludia mezi vážnými hrami nó, jež pocházejí z doby Muromachi, z 15. století. V roce 1926 vydal v překladu deset her *kyógen*⁷³, které opatřil i úvodem, aby čínské čtenáře seznámil s touto pro Japonsko specifickou divadelní tvorbou. Těmto zemitým a robustním komickým kusům, psaným středověkou hovorovou japonštinou, dával Zhou Zuoren přednost před vlastní, čínskou divadelní tradicí, neboť je známo, že neměl rád pekingskou operu a považoval ji za residuum pokleslého myšlení a vkusu (Wolff 1971: 33). Z japonské literatury dále překládal a nechal se inspirovat básněmi *haiku* a miloval především tvorbu Kobayashiho Issy 小林一茶 (1763-1768)⁷⁴, který sympatizoval s ublíženými lidskými a zvířecími tvory. Tyto preference jsou patrné i z Zhou Zuorenových esejů o japonské literatuře. Dále na něj měl velký vliv Kyokutei (Takizawa) Bakin 曲亭馬琴 (1767-1848) – neokonfuciánský učenec, spisovatel a na začátku 19. století i největší překladatel čínské populární literatury do japonštiny. Jako profesor japonské literatury měl Zhou Zuoren zevrubné znalosti o celém literárním vývoji Japonska.

Zhou Zuoren se japonskou literaturou zabýval až do pozdního věku, stále méně pozornosti věnoval soudobé literatuře a soustředil se především na literaturu klasickou. Už v roce 1924 přeložil Zhou Zuoren klasický spis ze 14. století *Črty zahálčivých chvíl* (つれづれ草 *Tsurezuregusa*) od mnicha Yoshidy Kenkóa 吉田兼好 (1283-1350)⁷⁵. V květnu 1926 napsal Zhou Zuoren stat' o japonském klasickém konfuciánském spisovateli Takizawa Bakinovi 瀧澤馬琴 (1767-1848) a o klasickém japonském dramatu. V pozdních letech pracoval na překladech japonské mytologie, v roce 1959 vychází jeho komentář ke *Kojiki* a v roce 1963 vychází *Kojiki* samotné, což je jeho překladatelské opus magnum. Báje o založení Japonska *Kojiki* přirovnal svým významem k čínským *Zápiskům historika* (史記 *Shi ji*) a podobně i *Sbirku desetitisíců básní* (万叶集 *Manyóshū*) z 8. století přirovnal k čínské *Knize písni* (詩經 *Shi jing*)⁷⁶. V 50. letech přeložil také dvě humoristická díla klasické tokugawské literatury – *U holiče* (浮世床 *Ukiyodoko*) a *V lázních* (浮世風呂 *Ukiyoburo*, 1955) od satirika Shikiteie Sanby 式亭三馬 (1776-1822). Ve pozdním věku přeložil Zhou Zuoren také

⁷³ *Kuangyan shi fan* 狂言十翻, Peking: 1926.

⁷⁴ O Issovi viz esej: „Básně japonského básníka Issy“ (日本诗人一茶的诗 „Ribben shiren Issa de shi“).

⁷⁵ Prototyp japonské úvahové črty od mnicha Kenkóa *Tsurezuregusa* přeložil do češtiny Petr Geisler jako *Psáno z dlouhé chvíle v Zápiscích z volných chvíl*, Praha. Odeon, 1984.

⁷⁶ Esej „Rozpravy o japonském písemnictví“ 谈日本文化书 „Tan Riben wenhua shu“.

deníkové črty heianské dvorní dámy Sei Shónagon 清少納言(965-1010?) *Zápisky pod polštář* (枕草子 *Makura no sóshi*)⁷⁷. Za šedesát let svého tvůrčího života tedy Zhou Zuoren udělal pro poznání japonské literatury v Číně více práce než kterýkoliv jiný čínský intelektuál.

6. Zhou Zuorenovy eseje o Japonsku

6. 1. Tematické dělení Zhou Zuorenových esejů o Japonsku

V Příloze A uvádíme tabulku 75 Zhou Zuorenových esejů o Japonsku, které jsme vyhledali z různých zdrojů (viz pozn. Příloha A). Eseje na japonská témata se dají rozdělit do různých tematických skupin. V této práci vycházíme z dělení na pět oddílů, které navrhl editor knihy *Zhou Zuoren tan Riben*, Zhou Hong 周宏 (viz Bibliografie). Zhou Hongův výběr esejů o Japonsku je však selektivní, uvádí pouze 42 esejů. V tabulce japonských esejů proto uvádíme další, z jiných zdrojů dohledané eseje s japonskými náměty, takže tabulka celkem obsahuje 75 titulů. Jako 1. oddíl zachováváme Zhouův „Japonský národní charakter“ a duchovní aspekty japonského života (1). Jemnější rozlišení zavádíme do Zhou Hongova druhého oddílu „Japonská kultura“, do kterého autor zahrnuje literaturu a další obory kultury. Protože je tento oddíl nejrozsáhlejší, rozdělili jsme ho dále na subkategorie současné literatury (2), klasické literatury (3) a folkloru (4), kam řadíme i lidové šintoistické slavnosti a zvyky. Dalším oddílem je umění a kultura (5), který představují jen čtyři eseje smíšené povahy, kde se mluví převážně o japonském populárním dřevorezu *ukiyo-e*. Hmotná kultura všedního života - bydlení, oblečení, jídlo -spadá do dalšího tematického oddílu (6). Náboženské obřady a rituály - jak buddhistické tak šintoistické a konfuciánské - vedeme v dalším oddílu, spolu s příběhy z japonské historie (7). Závěrečný oddíl představují eseje srovnávající Japonsko a Čínu (8). V případech, kdy se témata v rámci jediného eseje navzájem překrývají (a těch je převážná většina) vycházíme z hlavního tématu daného eseje. Dále si blíže všímáme námětů esejů v jednotlivých oddílech.

6. 1. 1. Japonský národní charakter

日本国民性 *Riben guominxing*

Do prvního oddílu, kam jsou zařazeny eseje o charakterových vlastnostech japonského národa, vkládá čínský editor Zhou Hong i Zhou Zuorenův úvod k vlastnímu překladu kroniky japonské mythologie *Kojiki* z počátku 8. století, kterou by bylo možné

⁷⁷ Do češtiny přeložil Miroslav Novák jako *Důvěrné sešity* ve sborníku *Zápisky z volných chvil*, Praha: Odeon, 1984.

zařadit také do oddílu esejů o literatuře. Podle Zhou Zuorena lze právě v nejstarší japonské kronice vystopovat nejpůvodnější vrstvu japonských národních vlastností – japonské národní archetypy. V eseji „Překlad do čínštiny: Předmluva ke knize bohů Kojiki“ (汉译:古事记神代卷引言 „Hanyi: Kojiki shendaijuan yinyan“) vysvětluje, že *Kojiki* (doslova *Záznamy o starých věcech*), sepsané čínsky v roce 712 vzniklo v době, kdy v Japonsku na jedné straně uhasínaly pozůstatky původních kultur Jómon, Yayoi a Kofun, spojené ještě s šintoistickým animismem, a na druhé straně na ostrovy pronikala indická buddhistická kultura prostřednictvím vysoké čínské kultury. A to včetně písma, které umožnilo Japoncům zachytit staré stvořitelké mýty pomocí čínských znaků používaných pro své piktografické a ideografické významy, ale přizpůsobované již fonetické podobě japonštiny (tzv. *manyógana*). Třídílná kronika *Kojiki* v první Knize bohů zachycuje stvořitelké mýty, v nichž dominuje jasná Bohyně slunce Amaterasu,“od které odvozuje Japonsko, původně zvané Yamato svůj původ⁷⁸. Zhou Zuoren zastává názor, že japonská kultura se podobá kultuře řecké, avšak kořeny a specifika japonské kultury zvažuje v kontextu Východní Asie: „*Říká se, že Japonsko je národ, který ve svých kulturních stacích odráží jak indické tak čínské vlivy a který si udržuje své kouzlo a skromný půvab, avšak postrádá okázalý přepych a bujnou fantazii. Jisté je, že japonské delikátní a prosté krásy není s to dosáhnout žádný jiný národ na Dálném východě.*“ (Zhou Zuoren 2005: 25). Zhou Zuoren na mnoha místech opakuje, že mytologie obsažená v prvním díle *Kojiki*, v Knize bohů, je obdobou řecké mytologie, že Amaterasu je velkodušná jako Zeus a Susanoo je zlobivý a škodolibý jako mrzutý, kulhavý Héfaistos. Ve svém obdivu k japonským a řeckým mýtům, kterými se začal zabývat už ve svém mládí v Japonsku, inspirován četbou Frazerových antropologických studií⁷⁹, šel Zhou Zuoren dokonce tak daleko, že po nepodařeném pokusu o znovunastolení posledního čínského císaře Pu Yiho v roce 1917 mu adresoval časopisecky zveřejněný otevřený dopis, kde jedenáctiletému majiteli trůnu doporučil, aby se nyní, kdy už nemá císařské povinnosti, zabýval řeckou a japonskou mytologií (Wolff, 1971: 36).

V dalších esejích o japonském národním charakteru Zhou Zuoren dokazuje, že zná dobře nejen japonskou kulturu a literaturu, ale i japonské dějiny, protože se v mnohých esejích detailně zabývá také historickými tématy. V několika esejích se Zhou Zuoren zabývá otázkou imperiální linie a postavením císaře v japonské společnosti („Pohled na Japonsko“, 日本管窺 „Ribēn guankuī“) či japonským státním zřízením (např. vysvětluje pojem *bakufu* -

⁷⁸ Mužským protějškem jasné Amaterasu je temný Bůh měsíce Susanoo. Bohyně slunce byla vlastní více kulturám jižní Asie, zatímco zlý bůh se vyskytoval spíše v mýtech na severu, na Sibiři. V božském rodokmenu, ze které odvozuje svůj původ zakladatel císařské linie Jimmu, zvítězil jasný, slunečný princip, z něhož vzešel v roce 660 př.n.l. císařský rod země Yamato. To, že Yamato odvozuje svůj původ od bohyně slunce nasvědčuje skutečnosti, že v zemi Yamato převládal matriarchát a v počátečních fázích nad zemí vládlo i několik císařoven – jev v patriarchální Číně nemyslitelný.

⁷⁹ Např. Frazerovo základní dílo *The Golden Bough* z roku 1922 v Zhou Zuorenově překladu vyšlo v Číně nedávno v novém vydání..

vojenská vláda šógunů) a ve sféře současných dějin vysvětluje rozdíly v pojetí koncepce demokracie v Číně a v Japonsku.

Zhou Zuoren seznamuje nezasvěcené čtenáře s japonskými specifiky, jako jsou samurajové či gejši. Také se pozastavuje nad tím, jak Japonci milují a všude pěstují květiny a kvetoucí keře a popisuje i umění ikebany, japonského aranžování květin. Právě v estetickém vnímání obou národů, Číňanů a Japonců, shledává veliké rozdíly. Zatímco Japonci milují přirozenou krásu odvozenou z přírody, Číňané dávají přednost kráse umělé, umělé, často i vyumělkované a bombastické.

V jiných eseích s tematikou japonského národního charakteru si Zhou Zuoren všímá sociálních rozdílů. Např. v eseji „Různé dojmy z cest po Japonsku“ (游日本杂感 „You Riben zagan“) z roku 1919, kdy Japonsko navštívil podruhé po devíti letech, poukazuje na rostoucí rozdíly mezi sociálními třídami japonského obyvatelstva, ke kterému došlo v době jeho nepřítomnosti. S údivem popisuje vysoký životní standard některých Japonců, nových boháčů, či markantní rozdíly mezi Japonci cestujícími v 1., 2. a 3. vlakové třídě, s nimiž se setkal při své cestě z Ósaky. Popisuje, jak v 1. třídě sedí noblesní gentlemani oblečení podle nejnovější západní módy a pochutnávající si na delikatesách evropské kuchyně a brandy, obšťastňování gejšami. Kdežto v 2. třídě pozoruje prosté lidi, kteří jedí bílou rýži s nakládanou zeleninou z bambusových krabiček *obentóbako*. Chudáci namačkaní ve 3. třídě jen tiše hladovějí a zahánějí nudu sledováním ubíhající krajiny.

Zhou Zuoren se ve svém hodnocení snaží být objektivní - na jedné straně tvrdí, že jsou Japonci čistý, skromný a poctivý národ, vzápětí však dodává, že i oni mají své nedostatky, že jsou omezení svým sklonem ke krutosti a k nacionalismu: „*Když přijde na válku, s ledovým klidem zahodí pověst mírumilovné buddhistické země*“ (Zhou Zuoren 2005 „Pohled na Japonsko“: 17). Ve stejném eseji, podobně jako v žánru reportáže, popisuje i skutečné válečné události, kdy Japonci páchali surovostí na civilních obyvatelích Číny. Tuto vojenskou krutost v eseji napadá slovy: „*Zde se už nejedná o bushidó, ale o skutečné zvěrstvo*“.

6. 1. 2. Japonská současná literatura

现代日本文学 *Xiandai riben wenxue*

Eseje o literatuře představují největší část Zhou Zuorenovy esejistické tvorby na téma Japonsko. Do druhého oddílu můžeme zařadit eseje pojednávající povšechně o japonské moderní a současné literatuře, o próze i poezii, kterými se Zhou Zuoren zabýval jako překladatel, literární znalec a teoretik i jako profesor japonské literatury na Pekingské universitě, takže je to zcela přirozeně oddíl nejobsáhlejší. My jsme se ovšem Zhou Zuorenovým vztahem k literatuře a žijícím literátům detailně zabývali již na začátku kapitoly

Zhou Zuoren a Japonsko, takže tuto část omezíme jen na rekapitulaci nejdůležitějších bodů: Naučný esej „Vývoj japonské beletrie za posledních 30 let“ (日本近三十年小说の发达) napsal původně jako univerzitní přednášku, posléze jej vydal i tiskem v *Novém mládí* v roce 1918 a teprve čtrnáct let poté, v roce 1932, se na základě osmi přednášek o čínské literatuře pokusil o stejné historické ohlédnutí za vývojem literatury domácí, čínské. Jak už jsme zmínili výše, v mnohých esejích citoval Zhou Zuoren japonské autory - mezi opakovaně citované autory patří především Tanizaki, Kafú, Issa, Sóseki. Dále například projevoval soustředěný zájem o skupinu Shirakaba. Eseje o literatuře bývají ucelené a soustředěné na jediné téma. Zhou Zuoren v nich užívá odtažitého a citově nezaújatého stylu, který zřejmě charakterizoval jeho vysokoškolské přednášky. Právě proto se o něm někdy tvrdí, že ve svém pozdějším období působil suchopárně.

6. 1. 3. Klasická japonská literatura

古代日本文学 *Gudai riben wenzue*

Také esejům věnovaným klasické japonské literatuře Zhou Zuoren většinou dával podobu faktografických studií, kladoucích si za cíl seznámit čtenáře se spisovatelem nebo známými díly japonské literatury. K autorovým esejům o japonské literatuře lze počítat též předmluvy ke knihám, které překládal. Zhou Zuoren se snažil v těchto esejích nastínit vývoj japonské literatury a systematicky seznamovat čínské publikum se specifickými japonskými literárními útvary, které neměly v Číně obdobu, ať už se jedná o divadelní hry nebo básnické formy.

Už v roce 1921 seznámil čínské čtenáře s hlavními formami japonské klasické poezie (俳句 *haiku*, 短歌 *tanka*, 連歌 *renga*, 川柳 *senryú*), jež je oproti čínské známá svou stručností. Jeho eseje v těchto případech nabývají formy naučných esejů, až typicky učebnicových: „*Forma senryú má stejné kořeny poetické inspirace jako haiku; ale není tak omezená pravidly jako původní haikai svázané do řetězů řazené básně renga s přísnými pravidly umístění sezónních narážek, závazných symbolů, párování znaků, pevně stanovených césur kireji 切字 a přesného odpočítávání metra veršů i slok.*“ (Zhou Zuoren 2005: 75).

S obdobnou systematičností psal o divadelních fraškách *kyógen* 狂言, nebo o japonských hororech *kaidan* a o umění vypravěčů humorných příběhů *rakugo*. Komponované vypravěčské umění *rakugo*, jež se na rozdíl od Číny odehrávalo jako sólové vystoupení obřadně sedícího mistra, jehož jedinou rekvizitou byl vějíř, souvisí jednak s divadlem *bunraku* a *kabuki*, kde hraje vypravěč důležitou roli. Na druhé straně hraničí s folklorní (možno říci i pokleslou) a kratší formou pouťového vyprávění anekdot, které se jmenují *waraibanshi* neboli „povídání pro zasmání“, o kterých Zhou Zuoren psal v eseji

„Úvahy o japonských povídkách pro zasmání“ (反映日本民性的笑话 „Fanying Riben minxing de xiaohua“).

Důležité je zdůraznit, že Zhou Zuoren měl rád japonský humor a vybíral si často právě humornou literaturu – tedy spíše komické frašky *kyógen* než vážné divadlo *nó*, spíše satirické trojverší *senryú* než lyrické *haiku*, spíše civilního básníka Issu než patetického Bashóa, spíše humoristické novelky *kokkeibon* (jako *Ukiyoburo*) než mravoličné příběhy. Také klasici lehkých črt jako dvorní dáma Sei Shónagon z 11. století či mnich Kenkó ze začátku 13. století, které Zhou Zuoren překládal (viz výše), vynikají svou zábavností a jemným humorem. Vážné konfuciánské tématice se nevěnoval téměř nikdy - například esej „Bakinovy deníkové záznamy“ (马琴日记抄 „Bakin rijichao“, 1926), kde se zamýšlí nad životem japonského neokonfuciánce, napsal Zhou Zuoren v oné fázi svého vývoje, kdy se rozhodl po okupaci Pekingu mandžuským generálem v roce 1926 stáhnout z veřejného a politického života. Do této kapitoly patří i dva učenecké eseje „Rozpravy o japonském písemnictví“ z roku 1936, kde se Zhou Zuoren zabývá starou literaturou. *Manyóshú* (萬葉集) přirovnává ke *Knize písní* a *Kojiki* k Sima Qianovým *Zápiskům historika*, vrací se k tokugawské literatuře a kultuře a opakovaně se vrací k tématu *ukiyoe*.

6. 1. 4. Japonský folklór a lidové slavnosti a zvyky

日本民俗与 祭日習慣 *Riben minsu yu jiri xiguan*

V tomto oddíle esejů, které mají opět převážně naučný ráz, seznamuje Zhou Zuoren čtenáře s tradičními japonskými folklorními zvyky a lidovými svátky a slavnostmi, které měly v Japonsku velmi barevný, veselý, živý a zábavný charakter, i když se často odehrávaly před šintoistickými a svatyněmi či na nádvoří buddhistických chrámů. V japonských šintoistických procesích a poutích u svatyní chyběla příznačná čínská atmosféra posvátné úcty k bohům smíšená se světskými sklony poutníků dobře se o pouti najíst, napít a pobavit. Výročních slavností bylo v Japonsku vzhledem k velkému množství lokálních svatostánků nesmírně mnoho, téměř každý den se slavilo po velkém městě Tokiu na jiném místě zasvěceném některému z místních bohů, např. božstvu literatury Tenjinovi s jeho buvolem, nebo bohyni úrody Imari s její liškou. Těmto návštěvám svatyní a lidovým poutím s nimi spojenými věnoval Zhou Zuoren např. esej „O poutních dnech ennichí“ (缘日 „Yuanri“, 1940). Eсей „Japonské tance bon odori“ (日本之盆踊 „Riben zhi penyong“, 1916) popisuje kolové společné tance, které vesničané v lehkých barevných kimonech radostně tančili za zvuku rytmických bubnů při svátcích mrtvých (*obon-matsuri*). Do každoročních rituálů patřilo také házení fazolí na konci roku, které mělo purifikační účel a odhánělo zlé síly (viz esej „Házení fazolí“, 撒豆 „Sa dou“, 1940). Kulturní odlišnosti mezi Čínou a Japonskem se nejvýrazněji projevovaly právě v těchto šintoistických procesích a poutích u

svatýň, což bylo Zhou Zuorenovo pozdní poznání, takže většina esejů zabývajících se náboženskými zvyklostmi pochází až z jeho pozdější tvorby.

Zhou Zuoren dále věnuje dva eseje tradičním japonským svátkům - *hina matsuri* (svátek děvčátek a svátek jejich panenek v podobě loutek císařského dvora), který připadá na třetí den v třetím měsíci a *tango matsuri* – svátku chlapců, který připadá na pátý den v pátém měsíci, ve stejný čas, kdy se v Číně slaví svátek *duanwu jie* 端午节 v upomínku na význačného čínského básníka Qu Yuana (viz tabulka esejů).

Do tohoto oddílu patří i Zhou Zuorenovy eseje věnované hudebnímu folkloru, lidovým písním, které obdivoval, miloval a sbíral po celý život. Tyto eseje jsou však bez znalosti hudební podoby těžko srozumitelné. Zhou Zuoren se v nich zabývá výstavbou písní a etymologií slov. Miluje i lidová rčení, pranostiky, přísloví a pořekadla, jež rád cituje.

6. 1. 5. Japonské umění a kultura

日本艺术与文化 *Riben yishu yu wenhua*

Kromě literatury Zhou Zuoren obdivoval japonské malířství, kaligrafii a populární tisky a knižní ilustrace období Edo (1603-1867), především tzv. *ukiyoe*, obrázky z prchavého světa, toho světa, v němž žil a o němž psal Zhou Zuorenův oblíbený spisovatel Nagai Kafú. V eseji „Ukiyoe“ (浮世绘) popisuje dvě série dřevořezů *ukiyoe* – *Pohledy z Padesáti tří stanic silnice Tókaidó* a od malíře Hiroshigeho a *Třicet šest pohledů na horu Fuji* od Hokusai, obrazy krajiny či města s drobnými figurkami a s množstvím malých ostrůvků, hor, vodních toků, květin a poletujících ptáků: „*Co charakterizuje ukiyoe není krajinná scenérie, nýbrž motiv života ve městě. V horizontu se nachází město s lidmi, především ženami - kromě postav herců jsou zde hlavně kurtizány. Na tomto místě musím zmínit, že ukiyoe je spojeno především se zábavní čtvrtí Yoshiwara (吉原游廓) a skutečně - tihle dva (herec a kurtizána) mají velmi intimní vztah. Obrazy jsou to opravdu nadmíru luxusní - hýří úchvatnými barvami a leskem, ale i zde se najde stinné místo nebo - lépe řečeno - „orientální zbarvení“, na které narazíme i v čínském malířství či literatuře - na těchto obrazech se dá dobře pozorovat.*“ (Zhou Zuoren 2005: 92). V tomtéž eseji Zhou Zuoren opakovaně cituje Kafúovu slavnou pasáž z eseje „O edském umění“ (*Edo bijutsuron*), již tentokrát doplňuje komentářem: „*Tuto pasáž, obávám se, cituji již po třetí. Protože oba pocházíme z jiné země, ne nutně se s Nagaiem zcela ztotožňuji, s čím však souhlasím, je koncept „smutku Orientálců“, a proto mě často rozčiluje, když se dívám na naše populární umění.*“ (Celou Kafúovu pasáž uvádíme dále v analýze eseje „Nové poznatky o Japonsku“ na str. 55).

Do tohoto oddílu zřejmě náleží i eseje, jež popisují svébytné kulturní lokality v Zhou Zuorenem dobře prozkoumaném městě Tokiu (zvaném od roku 1868 Edo), jakou byla například čtvrt Yoshichó, jíž věnoval samostatný stejnojmenný esej. V této čtvrti, jež se

nacházela poblíž tradičního centra města, mostu Nihonbashi, od kterého se rozbíhaly cesty do všech končin Japonska, se vyvinulo zábavní centrum starého Eda. Do Yoshichó se proto nastěhovali výrobci a prodejci lehkých a pevných cestovních dřeváků *geta* ze dřeva *kiri* a slaměných sandálů *sóri*, deštníků *kasa* a vějířů *ógi*, které byly tak žádané na cestách. Ale Yoshichó bylo pozoruhodné ještě něčím jiným: prodejnou láskou. Nihonbashi sousedilo se čtvrtí Sakaichó, kde se soustředila nesmírně populární divadla *kabuki* (např. Ichimura-za, Nakamura-za), ve kterých hráli i ženské role jen muži. Hrál se každý den se od svítání do setmění a mezi divadelními kusy probíhal v okolních čajovnách a restauracích čilý společenský život. Mužská divadla byla pochopitelným ohniskem mužské lásky a právě v sousední čtvrti Yoshichó se soustředily tzv. *kagama chaya* („stínové čajovny“). Yoshichó se tedy stalo synonymem homosexuální lásky, kterou nabízeli jinoši zvaní *iroko* nebo *wakashú*. Zhou Zuoren čtvrt' nazývá decentně „mužskou čtvrtí“ a přidává k popisu celé čtvrti i dvě dobová *haiku*.

6. 1. 6. Všední život a zvyky Japonců (oblečení, jídlo, bydlení)

日本人的衣食住行 *Ribenren de yishizhuxing*

Tento oddíl je věnován japonské hmotné kultuře všedního dne – například dřevěným domkům s posuvnými stěnami a okenicemi pokrytými papírem, venkovským chalupám pokrytým došky, čistým pokojíkům vystlaným rohožemi z rýžové slámy *tatami*, podle kterých se měří movitost majitele atd. Zhou Zuoren si evidentně cení prosté japonské stravy, když nachází kouzlo i v prosté rýži, které věnuje celý samostatný esej („Japonská rýže“ 日本的米饭 „*Riben de mifan*“), ale s oblibou píše i o různých japonských cukrovinkách *kashi* (菓子) a místních specialitách. V esejích věnovaných své čínské domovině se Zhou Zuoren často zmiňuje o chudé stravě svého rodného kraje, kde se jedl divoké plodiny, nakládané kořeny a sušené říční ryby. Snad právě proto si zamiloval japonské městské lahůdky a měl neobyčejnou slabost pro želé *yókan* vyráběné ze slazených fazolí, o kterém často psal. V této souvislosti pak polemizuje s Tanizakim, kterému se naopak příčí tokijské městské mravy, jež se odrážejí ve skladbě ne právě prostého jídelníčku.

Zhou Zuoren své názory na životní styl Japonců shrnuje v dlouhém eseji „Japonské odívání, strava a způsob bydlení“ (日本の衣食住 „*Ribenren de yishizhu*“ 1935), ve kterém oceňuje prostotu japonského způsobu života, velmi odlišného od toho čínského. Větší část tohoto eseje nám poskytuje materiál pro srovnávací analýzu s esejem „Nové poznatky o Japonsku“ (dále v oddíle 6.3.).

Zhou Zuoren se ve svých esejích dále často věnuje neobyčejné japonské péči o tělo a jeho čistotu, jež se projevovala častým koupáním v horkých lázních. Téměř na každé ulici například stály společné lázně *ofuro* (お風呂, neboli *sentó* 混堂), jejichž starobylostou tradici

Zhou Zuoren dokládá odkazy na záznamy v různých starých kronikách. Do lázní *ofuro* vstupovali muži i ženy společně a Zhou Zuoren spatřuje v nepřítomnosti studu stejně čistý přístup k přirozenému stavu lidského těla, jakým se kdysi vyznačovali Řekové. V takovém bezprostředním přístupu k tělesným požitkům u Japonců shledává pozůstatky jejich animistické, šintoistické víry, která nezná tělesný hřích. V eseji o společných japonských lázních rozvíjí Zhou Zuoren úvahy o japonském kultu čistoty a potřebě si mýt tělo v horké vodě a zbavovat se tak tělesných a duševních nečistot. Úvahy o japonském smyslu pro prostou krásu a pro čistotu jej inspirovaly k sepsání esejů, jako je „Čtení na toaletě“, kde vyzdvihuje přednosti čistých japonských záchodů, postavené stranou bydliště s průhledem do okolní přírody, na kterých se dá pohodlně meditovat nebo číst, oproti nečistým a nepohodlným záchodům čínským, kde se číst nedá, neb často sestávají jen ze dvou kamenů nad páchnoucí jámou v zemi.

6. 1. 7. Japonské náboženství a dějiny

日本宗教与历史 *Riben zongjiao yu lishi*

Do této kapitoly zařazujeme úvahy o původním japonském přírodním polyteismu – šintoismu, ale i úvahy nad tím, jak Japonci asimilovali původně indický buddhismus či čínský konfucianismus a taoismus. Vzhledem k tomu, že Zhou Zuoren byl v mladém věku k náboženství kritický, náboženstvím se zabýval až v pozdějším věku, zejména ve čtyřicátých letech, kdy už dozrál z „rebela“ v „poustevníka“, a byl schopen vnímat, že náboženská víra hrála při formování národních vlastností rozhodující roli. Ostatně, jak vyplývá z analýzy eseje „Nové poznatky o Japonsku“ právě v rozdílnosti šintoistických archetypálních zvyklostí vidí podstatu zásadních kulturních rozdílů mezi Japonci a Číňany.

V ortodoxním konfucianismu s jeho principy synovské úcty k předkům a slepé poslušnosti k výše postaveným (k pánovi, nadřízenému, otci, staršímu bratru atp.) Zhou Zuoren spatřoval příčiny otrocké čínské poslušnosti širokých mas zaostalých venkovských obyvatel, které neznaly nic jiného, než dřinu, bídu a ubohost a kterým chyběla základní lidská důstojnost, vědomí individuality a touha po svobodě. Také v Japonsku byl v době Tokugawa neokonfucianismus státní doktrínou a byl na něm vystavený přísný vojenský režim šógunů, což se odrazilo na mentalitě chudé populace, která se příliš nelišila od čínské.

Specifickým rysem japonských dějin byl rituál sebevraždy milenců z marné lásky – zvaný „nitro srdce“ *shinjú* 心中. Rituální smrt - sebevražda z lásky - se stala námětem mnoha divadelních her *kabuki*, povídek a románů a Zhou Zuoren jí už v roce 1915 věnoval esej, kde rozebral konfuciánský princip povinnosti či závazku *yili* (義理 jap. *giri*), který se stavěl proti přirozenému citu *renqing* (人情 jap. *ninjó*) a často mladé Japonce v minulosti dováděl k zoufalým krokům sebevraždy. Jelikož šlo většinou o poměr mezi chudým

mladíkem a krásnou kurtizánou, konflikt vyplýval z toho, že nebylo možné žít spolu bez zaplacení drahého výkupného majiteli nevěstince, nebo i z toho, že muž byl již ženatý a žárlivá manželka mu nechtěla velkou (a drahou) lásku s kurtizánou dovolit. K extrémnímu projevu niterných citů, které vyústilo v sebezničení, docházelo často kvůli tomu, že konfuciánská morálka nedovolila spojení lidí, kteří se milovali, v manželství. Ve smyslu omezení svobody jedince vnímal Zhou Zuoren konfuciánský vliv na japonskou kulturu jako ryze negativní.

Konfucianismus poznamenal národy Dálného východu zhoubným způsobem zejména v kombinaci s pohrdání životem v nekonečném cyklu převtělování, které do životního názoru Asiatů vnesl buddhismus. Právě z vědomí pomíjivosti života vyplývají ony příznačné smutné pocity Orientálců, které Japonci ztělesnili do melancholického japonského estetického termínu *mono no aware* 物の哀れ – „smutek (všech) věcí“. Teprve moderní doba nabídla podle Zhou Zuorena lidem nové životní jistoty a hodnoty, jako demokracii a úctu k člověku a jeho právu na život, ale o tyto hodnoty je třeba bojovat – a to právě pomocí literatury, která dává člověku nahlédnout do duševního světa jiných lidí a nechat se vést jejich příkladem.

Do této sféry tohoto oddílu patří i učenecké eseje, jež si berou příklady z japonských dějin. Takovým esejem je například „Vyprávění o čínském mnichu Ganjinovi“ (关于鉴真和尚 „Guanyu Jian Zhen heshang“). Jian Zhen (688-763) byl jedním z prvních věrozvěstů nové buddhistické víry v Japonsku, který žil v dobách rozkvětu tangské dynastie, kdy země Yamato budovala svůj stát a vysílala do Číny své učence a mnichy, aby tam načerpali vědomosti o buddhismu. Dva mniši vyzvali Jian Zhena, aby odejel do Japonska šířit buddhismus a on se o to pětkrát marně pokoušel, pokaždé při plavbě přes moře ztroskotal a nakonec přišel i o zrak, ale při šestém pokusu v roce 754 doplul až do Japonska. Tam se stal hlavním knězem v ohromném novém chrámu Tódaiji v císařském městě Nara (710-794) a zasvětil do buddhismu mnoho japonských aristokratů od císařského dvora. Za odměnu získal ve městě Nara pozemek, kde postavil chrám Tóshódaiji a tam založil vlastní sektu Rissó, jež se stala centrem šíření ortodoxní čínské formy mahájánového buddhismu. V Naře se dosud zachovala krásná socha tohoto světce provedená technikou polychromovaného laku, jež se stala vzorem pro realistické japonské sochařství příštích věků.

Stejně tak stojí v parku Ueno u konfuciánského svatostánku Yushima Seidó socha Konfucia, o němž Zhou Zuoren přemítá v eseji z roku 1941 „Různé myšlenky při obřadu ve svatyni Yushima Seidó“ (汤岛圣堂参拜之感想 „Yushima seidó canbai zhi ganxiang“). Svatyně byla centrem nekonfuciánské školy Hayashi Razana (1583-1657), která v době Tokugawa byla líhní oficiálních doktrín šógunátu, kde se učili synové z dobrých samurajských rodin. Ale v době, kdy Zhou Zuoren svatyni navštívil, tato škola již

neexistovala a Zhou Zuorena návštěva tohoto místa vedla k úvaze, jak silný byl vliv čínské filosofie na formování japonské národní identity.

6. 1. 8. Japonsko a Čína

日本与中国 *Riben yu Zhongguo*

V esejích o Japonsku se Zhou Zuoren přirozeně opakovaně zabývá srovnáváním dvou dominantních sousedních kultur. Vyjadřuje se i k historickým otázkám, ke vzniku Japonska, k postavení japonského císaře, který je v Japonsku uctíván jako božstvo. Porovnává mentalitu obou zemí na základě toho, že Japonsko nikdy nebylo dobyté, kdežto Čína byla v ohrožení útoku ze strany kočovníků již od dob východních Jinů.

Při přejímání čínské kultury Japonsko nebylo bezhlavé. V sebraných spisech Zhou Zuorena se nachází jedna relevantní pasáž na téma srovnávání čínské a japonské kultury: „Čína i Japonsko patří odpradávná k starobylým představitelům žluté rasy a Japonsko se naučilo od Číny mnohým dobrým věcem, avšak nepřevzalo od Tangů byrokracii, od Songů mrzačení ženských chodidel, od Mingů systém obtížných státních zkoušek s psaním osmičlenných esejů (*bagu wen* 八股文) a od Qingů opium. Chovám velký obdiv k prozřetelnosti a chytrosti, které Japonci při svém výběru projeví. A zároveň sním o tom, že se Číně jednou podaří očistit se od špíny, kterou na sebe během historie nanasla.“ (Zhou Zuoren 1981c: 521).

Při hodnocení čínsko-japonských vztahů vychází Zhou Zoren z předpokladu, že „Čína má unikátní předpoklady k tomu, aby porozuměla - a dokonce má i niternou potřebu porozumět - japonskému národu.“ („Čína a Japonsko“, 1925), ovšem jen tehdy, když bude daná problematika studována do hloubky. Zhou Zuoren ostře kritizuje ty „vědce“, jimž se říká „japonští experti“, kteří si za tři měsíce osvojí japonštinu a pak vynášejí o Japonsku povrchní soudy, viz např. esej „Japonští róninové a noviny *Shuntian*“ (日本浪人与顺天时报 „*Riben langren yu Shuntian shibao*“). Uvedený titul je příkladem obtížné srozumitelnosti názvů některých Zhou Zuorenových esejů. Eсей hovoří o novinách *Shuntian*, které byly jakousi „pátou kolonou“ japonské imperiální ideologie v Číně. Vydávali je Japonci v Pekingu už od roku 1905 a dosahovaly velkých nákladů 17 000 výtisků. Jejich pomocí se Japonci snažili naklonit si čínské smýšlení a názor veřejnosti pro své záměry. Byly to noviny velmi vlivné, neboť to byly první noviny v Číně vydávané – až do té doby se veškerý přenos informací odehrával jen mezi úzkou skupinou vzdělanců a veřejná osvěta nasměrovaná k širšímu obyvatelstvu neexistovala. Róninové byli za dob feudalismu samurajové bez pána, kteří bloudili Japonskem a hledali si obživu - třeba i jako nájemní zločinci, ale zde se jimi označují japonští dobrodruzi, kteří bez kapitálu přijíždějí do Číny a snaží se podnikat pomocí,

lží, podvodů a vykořisťování. Noviny *Shuntian* tak slouží nekalým záměrům novodobých podnikatelů.

Srovnáváním Číny a Japonska se zabývá i esej analyzovaný dále v kapitole 6.3. - „Nové poznatky o Japonsku“, kde Zhou Zuoren shrnuje a opakuje své dosavadní teze, aby nakonec dospěl k novým závěrům.

6. 2. Zhou Zuorenův esejistický styl

Zhou Zuoren byl svou povahou mírný, jemný, skromný, introvertní, hluboce vzdělaný a tichý - choval se a myslel jako pravý, ideální vzdělanec, byl ztělesněním skutečného literáta. Podle vlastních slov byl v minulém životě mnichem⁸⁰ a podle toho se projevoval v životě současném (Wolff 1971: 56). Rysy, které charakterizují Zhou Zuorenovu osobnost, se odrážejí i v jeho esejích. Styl jeho psaní lze podle Wolfa označit atributy jako emocionálně uměřený ba odtažitý, komplexní, hluboký, komplikovaný, tichý, nenápadný - ale též lehký, humorný a občas také ironický. Důležitými rysy jeho stylu jsou záměrná nahodilost, složitost, latentně přítomná stavba tam, kde je na první pohled pouze nahodilá kompozice, nevýrazné vypointování esejů, či časté odbočky a citace z klasické literatury. Zhou Zuorenův esej vyznívá především autenticky, pravdivě, jako bezprostřední záznam esejistova volného přemýšlení. Působí přirozeně, zábavně, nenásilně, současně se ovšem nevzdává nároku na hlubokou erudovanost. Ovšem i jeho osobní styl podle Wolffa prodělal vývoj od elegantní, vzdušné lehkosti k jisté učenecké těžkopádnosti a suchopárnosti.

V přímém kontrastu se stylem Zhou Zuorenových esejů stojí racionálně vykonstruovaný, brilantně metaforický, jasně vypointovaný styl jeho staršího bratra Lu Xuna, který je převážně polemický, racionální, sarkastický, a útočný (Pollard 2000:108-128.). Tento rozdíl ve stylu eseje z pera obou bratrů vymezil sám Zhou Zuoren ve svých *Reminiscencích* a postavil věc s nadsázkou tak, že jeho kraj rodí buď lyricky jemné či hrdinsky drsné talenty (Pollard 2000:110).

Všimneme si postupně specifických rysů Zhou Zuorenova stylu, který je charakteristický též pro většinu esejistových úvah o Japonsku, v rovině sémantické, syntaktické a pragmatické. Začneme na úrovni slovníku, dikce, přejdeme na otázky syntaxe, řazení myšlenek a stavby souvětí a odstavců a skončíme u celkové kompozice, struktury a smyslu sdělení.

⁸⁰ O tom, že byl v minulém životě mnichem, hovoří sám Zhou Zuoren ve své básni „Pocity při padesátých narozeninách“ z roku 1934, kterou přeložil Wolff (1971:78).

6. 2. 1. Klasická dikce

Zhou Zuoren je sice ceněn jako teoretik a zakladatel moderní čínské úvahové prózy – eseje, ale dikce Zhou Zuorenových esejů do značné míry vychází z klasické čínštiny: mísí se v ní hovorový jazyk (*baihua* 白话) s jazykem klasickým (*wenyan* 文言). Na rozdíl od většiny spisovatelů generace Májového hnutí se Zhou Zuoren nestavěl tak příkře proti používání *wenyanu*. Jeho „nový jazyk“ se tak i nadále přidržoval tradičního pojetí psaní jako vytržitého projevu kultivovaného člověka. K problematice užívání prvků literárního jazyka v moderní literatuře se vyjadřoval v mnohých svých esejích (především ve sbírce *Moje vlastní zahrada* 自己的园地 *Ziji de Yuandi*).

Zhou Zuorenův styl psaní na jedné straně měl být lehký, přístupný a srozumitelný pro každého - to zejména v jeho subjektivistických pozorováních a v jeho memoárech. Na druhé straně však mnohdy užíval neobvyklé a specializované výrazy či obraty, které čerpal ze staré literatury a někdy i z kolokviálních výrazů a z krajového dialektu. Toto platí zejména pro Zhou Zuorenovy „učenecké“ eseje, v nichž usiloval o jistou objektivitu závěrů. Zhou Zuoren s oblibou citoval ve svých esejích přísloví a lidová rčení, a to zejména tehdy, když se zabýval svými oblíbenými tématy, lidovou kulturou a folklórem, které v jeho očích byly studnicí staré čínské moudrosti. Jeho slovník si však vždy zachovával kultivovanost a neuchyloval se k žargonu či vulgarismům. Číst Zhou Zuorenovy eseje tedy nelze bez dobrého slovníku a některé jeho výrazy, vazby a obraty jsou dnes bez poznámkového aparátu a analýzy čínských znalců nesrozumitelné. Nabízela-li se volba mezi běžným, lidovým slovem a výrazem literárním, padl výběr často na variantu řidší a vzácnější. Jako příklad můžeme uvést pasáž z eseje „Čtení na toaletě“ z roku 1936, kde místo jednoduchého vyjádření: „Místo okopávání záhonů musel mnich Lu Zhishen čistit záchody,“ volí Zhou Zuoren vytržitou formulaci: *“V Příbězích od Jezerního břehu byl mnich Lu Zhishen povýšen z pozice pečovatele o zeleninu do funkce dozorce nad čistotou toalet.”*⁸¹ Ve stejném eseji cituje svůj starší esej „Rozmanité dopisy z hor“ (山中杂信 „Shanzhong zaxin“), když píše o páchnoucích lidských výkalech, které hyzdí slavné výletní místo poblíž Chrámu azurových mračen v Západních vrších, kde se v roce 1921 léčil z nemoci, použije esejista následující vyjádření: *„Je smutné, že to místo není příliš čisté. Pěšina je tam páchnoucí, neboť je na ní navrženo velké množství čehosi, co se v encyklopedii Farmakopeia nazývá „hnědá lidská hmota“. Domnívám se, že Čína je zvláštní země: na jedné straně je zde pro lidi obtížné opatřit si výživu a na druhé straně se lidé nenaučili zacházet s vlastními exkrementy.“* Jak je to patrné z našich ukázek, autor užívá bohaté slovní zásoby a elegantní dikce se zjevnou virtuozitou a rozkoší.

⁸¹ Esej „Čtení na toaletě“ on line: http://www.fatianxia.com/paper_list.asp?id=2980.

Zatímco užívání archaických a ojedinělých výrazů působilo Zhou Zuorenovi neskrývanou radost, zploštění čínské slovní zásoby výpůjčkami z cizích jazyků, zejména z angličtiny ho velmi rozčilovalo. Výrazy z oblasti západní filosofie, politiky a techniky v čínštině neexistovaly a bylo je třeba do jazyka zavést jako novotvary. I Zhou Zuoren se podílel na dobovém procesu přejímání cizích slov (v jeho případě především japonských) do čínštiny. Z japonštiny, která reflektovala požadavek na tvorbu nových slov týkající se moderního státního zřízení, nových společenských jevů a anglicismů, tato slova přebíral a aplikoval na čínštinu. Ostře však kritizoval mechanické přejímání cizích slov formou transliterace do čínštiny (např. *mote 'e r-* model), tak i do japonštiny (např. *roburettá* - love letter) (Wolff 1971: 23).

6. 2. 2. Jasně citové postoje a humor

Na jedné straně užívá Zhou Zuoren často archaické a těžko srozumitelné dikce, ale na druhé straně používá velmi prosté označení pro vyjádření citových stavů a vazeb. Když chce Zhou Zuoren říci, že má někoho rád, že si někoho nebo něčeho váží, vyjádří to velice jednoduše a přímo pomocí prostých sloves *xihuan*-mít rád nebo *ai*-milovat. Např. v eseji „Rozprava o japonském písemnictví“ píše: „*Pan Hóki mi právě před třemi týdny poslal z Tokia psaní, ve kterém stálo, že předevcírem potkal pana Mushakójiho, jenž mi po něm posílá svůj keramický kámen na roztírání tuše z dynastie Jin, který má velmi rád (xihuan) a že mi Mushakóji rovněž chce věnovat svitkový obraz od Tessaie, který mi přiveze pan Miyazaki Takeji. A navíc prý říkal, že sice tenhle obraz miluje (ai), ale není si jistý, zda se mi bude také tak líbit. V odpovědi panu Hókimu jsem napsal, že ačkoli japonskému malířství nerozumím, miluji (ai) také japonský styl malování a že Tomioku Tessaie považuji za čistě japonského malíře, jehož obrazy mám zajisté i já velmi rád (xihuan).*“ (Zhou Zuoren 2005: 75).

Podobně prostým a přímým způsobem Zhou Zuoren svoje city vyjadřuje i v řadě dalších esejů. V oblasti slovní zásoby vyjadřující lidské city je tedy Zhou Zuorenovo vyjadřování přímé, jednoznačné a prosté. Citové postoje, které vyjadřuje, patří do škály základních emocí, vlastních všem rasám ve všech dobách.

Důležitým specifikem Zhouových esejů je také humor. Je to typ laskavého a jemně úsměvného humoru, který prolíná esejistovým vyprávěním a úvahami. Zhou sice dovede být také sarkastický a ironický, ale užívá spíše chápavého úsměvu než zlého pošklebování. Jedná se tedy o náznakový, jemný humor, který prolíná japonské *haiku* a který mu byl tak blízký skrze studium Issy. Příkladem jemně ironického, zhouzuorenovského humoru může být pasáž z eseje „Hořký déšť“ (viz dále), kde autor v závěru popisuje, že jedinými tvory, které se z nepřestávajících lijáků v Pekingu radovaly, byly kropenaté žáby (pozor, ne ovšem proužkované ropuchy!) v zahradě na jeho dvorku, které za suchých dnů sotva zaskřehotaly a

nyní v průtržích mračen blaženě kvákaly celé noci ve falešném sborovém decrescendu, až měl pocit, že se mu do uší zapichují celé svazky špičatých nudlí.

6. 2. 3. Komplikovaná souvětí

Po syntaktické stránce je struktura Zhou Zuorenových souvětí poměrně komplikovaná. Používá dlouhá, volná souvětí, oddělená čárkami a dosahující mnohdy i délku celých odstavců. Bê Duc (2007) zmiňuje, že Zhu Ziqing spatřoval v Zhouových dlouhých větách japonský vliv.⁸² To proto, že japonská syntaxe s bohatou slovesnou flexí a predikací postavenou na konci hlavní věty umožňuje dlouhé rozvíjení vedlejších vět přes přechodníky a větné spojky. Délka a složitost Zhou Zuorenových souvětí tedy byla pravděpodobně ovlivněna tím, že Zhou Zuoren od mládí překládal z japonštiny a tendence literární japonštiny k vytváření dlouhých souvětí tak pronikly do jeho vlastního stylu. Příkladem volného syntaktického rozvíjení dlouhého souvětí, bohatě rozděleného interpunkcí může být věta z eseje „Rozpravy o japonském písemnictví“ (谈日本文化书 „Tan riben wenhua shu“) z roku 1936: „*V létě před dvěma roky jsem v Tokiu viděl jednoho vysokého vojenského důstojníka, ačkoli jsme se spolu již od začátku nebavili moc přátelsky, když jsme narazili na téma čínsko-japonských vztahů, tak jsem mu řekl, že se Japonci občas chovají příliš neobratně, že škodí ostatním, aniž by z toho měli sami užitek a že to nemají zapotřebí, například ta záležitost se zakázanými knihami, ten nadporučík pokračoval a říkal, že je velice zahanben a že my bychom neměli podporovat takovéto jednání.*“ (Zhou Zuoren 2005: 75).

6. 2. 4. Volná kompozice

Zhou Zuoren výstavbou svých esejů často vytváří zdání určité nahodilosti, bezprostřednosti a nezávaznosti formy eseje. Jako ilustraci zdánlivě nahodilé výstavby eseje s volnými zákruty v toku vyprávění, mnoha postranními epizodami a odpoutáními se od tématu můžeme uvést esej „Hořký déšť“ (苦雨 „Ku yu“) z roku 1924, který patří do kategorie lyrického, estetického eseje. Autor v něm formou dopisu příteli na cestách líčí drobné a převážně subjektivní epizody ze svého domácího života v Pekingu během týdne neustávajících lijáků. Nejprve nečekaný prudký déšť promácel hliněnou zeď dvora, do domu se vzápětí dobývali zloději a sotva se zeď dala opravit, déšť způsobil povodeň a zaplavil učencovu pracovnu, což on čekal a všechny spisy včas uklidil na police do bezpečné výšky, takže se mu při pohledu na bahno na zemi pracovny jen ulevilo. Kvůli zvuku deště se nedalo ani spát, protože měl člověk pocit, že z toho rámusu ohluchne. Jen děti a žáby měly z deště neskonalou radost.

⁸² Wang Lili, ed. (2000). „Zhu Ziqing xueshu wenhua suibi.“ In: *Lun Baihua*. Beijing: Zhongguo qingnian: 247.

Obraz vody, deště, jezera, či řeky se v Zhou Zuorenových esejích často vrací a jeden z jeho současníků⁸³ použil pro vystižení stavby jeho esejí názorný a hezký přírůbek, který cituje Wolff: „*Tok jeho slov, vět, myšlenek je lehký a hladký, stejně jako proud vody, jenž se přirozeně vine loukou... a může se točit a uhýbat, kam se mu zamane, třeba i do úplných detailů, ale tak, aby nikdy zcela nevyčerpal námět. Vyčerpávající zpracování (námětu) je jako zátoka s mrtvou vodou.*“ (Wolff 1971:25). Toto přirovnání na výstavbu Zhou Zuorenových esejí sedí zcela přesně a platí i pro učenecké eseje, neboť ani tam se autor nesnaží o pevnou a logickou stavbu či o racionální vyčerpání námětu.

Většina Zhou Zuorenových esejí o Japonsku se vyznačuje velmi volným, asociativním řetězením myšlenek, a pojednává o celé škále různých námětů, takže jejich názvy mohou být zavádějící. Tento fakt uvádíme dále v analýze eseje „Nové poznatky o Japonsku“, kde do jednoho volného toku myšlenek autor zřetězí desítky námětů.

6. 2. 5. Zastřená pointa

Volné, asociativní a konotativní řetězení myšlenek nutně vede k tomu, že eseje nemívá vyostřenou pointu, případně bývá konečné vyznění eseje úmyslně oddalováno. Esej „O přenosu svědivky“ (谈过痒 „Tan guo yang“, 1937), je narozdíl od lyrického „Hořkého deště“ na první pohled racionálním zamyslením nad tím, jak se podle staré čínské medicíny přenáší lepra a jaké jsou v této věci poznatky moderní evropské medicíny. Autor v tomto navenek učeneckém eseji snáší nejrůznější staré prameny a cituje, jak lidé přistupovali k léčení nemoci a k lidem postiženým leprou od dávné minulosti až po dnešek. Esejista nakonec konstatuje, že se pohled na nemoc v Číně za posledních 250 let nezměnil a dosud setrvává přesvědčení, že se leprózní žena nemoci zbaví sexuálním stykem se zdravým mužem, takže si muži musí dávat pozor na náruživé krasavice ve venkovských zájezdních hostincích a pod mosty. Číňané by měli přijmout moderní lékařské metody a nesporný fakt, že se nemoc sice sexuálním stykem přenesla na jiného jedince, ale nositel se jí v žádném případě nezabaví. Pointou dlouhého eseje plného citátů ze středověkých mastičkářských bludů a výjevů z nemocnic plných mrzáků, je výzva, aby se Čína věnovala studiu moderních lékařských praktik ze Západu. V tomto případě je sice pointa explicitně a racionálně vyjádřena, ale cesta k ní nevede přímo, ale přes mnoho odboček, takže není až do poslední chvíle zřejmé, jak bude esej zakončen.

Také ze samé podstaty volného diskurzu Zhou Zuorenových esejí vyplývá, že nevedou k ostře vyhocenému závěru. Jeho eseje o Japonsku často končí výzvami k tomu, aby se vztahy Číňanů a Japonců napravily, anebo aby se Číňané něco pozitivního od Japonců naučili. Pointou zde tedy bývá apel. Pro srovnání, mistrem stavby zakončené ostrou pointou

⁸³ Chang Xishen v úvodu knihy (*Zhou Zuoren sanwen chao*, Shanghai: 1933) in: Wolff 1971:121, pozn. 21.

byl Zhou Zuorenův bratr Lu Xun. Zřetelný, vypointovaný závěr tak častěji charakterizuje eseje náležející do kategorie polemického eseje typu *zawen* než Zhou Zuorenův osobní, estetický či učenecký esej.

6. 2. 6. Důvěrný kontakt se čtenářem

Esej je ze své podstaty drobná a intimní forma diskurzivní povahy a na pragmatické úrovni nabízí vybudování intimní vazby mezi autorem a čtenářem. Zhou Zuoren kromě skromnosti svých tvrzení a nenucenosti argumentační výstavby dovede vyjádřením nejprostších lidských citů budit zdání upřímnosti a pravdivosti. Svou pravdomluvností a autentičností také navazuje důvěrný vztah se čtenářem. Právě zde se mu daří své čtenáře citově angažovat a citově na něj působit. Stejně tak dosahuje citového a intelektuálního zaangažování čtenáře kladením otázek. Podobný efekt má i jeho časté tvrzení, že látce, o které píše, dost dobře nerozumí a že čtenář jistě do nadnesených, nebo spíše jen hrubě nadhozených, otázek pronikne lépe než on sám. Tím, že se nad čtenáře nevyvyšuje, získává jej na svou stranu. Dalším častým prostředkem Zhou Zuorenových esejů je forma dopisu, kdy čtenáře důvěrně oslovuje a budí tak dojem přátelského rozhovoru. K příjemné atmosféře a dobrému naladění čtenáře přispívá i úsměvnost a humor, o kterém jsme se již zmínili. Také názvy Zhou Zuorenových esejů často evokují tuto intimní, přátelskou atmosféru (např. v oddílu esejů s názvem „Rozpravy u čaje“ (茶话 „Cha hua“) ve sbírce *Moje vlastní zahrada*, nebo esej „Rozpravy o japonské literatuře“ (谈日本文化书 „Tan riben wenhua shu“). Wolff v této souvislosti cituje Zhouova slova ze sbírky *Moje vlastní zahrada*, kde esejista vysvětluje, co míní pod nezávazným „Rozpravy u čaje“, jak zní titul oddílu esejů: „*Povídání nad čajem doslova znamená povídání při pití čaje, ale popravdě já si nikdy takto nepovídám, nejsem znalec čaje- piji jen studený čaj, asi jako když ryba pije vodu. Titul „Povídání nad čajem“ má pouze označovat, že jde o čisté, strážlivé a klidné povídání, jaké se provozuje při pití čaje, a ne o těžký blábol po víně.*“ (Wolff 1971:27). Lehce humorný, přátelský, klidný, citově zřetelný, ale nepřiliš angažovaný tón patří k dalším nepřehlédnutelným rysům Zhou Zuorenovy stylistiky.

6. 2. 7. Práce s citacemi a odkazy

Specifikem Zhou Zuorenovy esejistické tvorby je časté používání citací, které měly údajně dodat spisovatelovým esejům vážnost a autoritu. K tomu využíval nejrůznější literární zdroje. Často citoval různé staré kroniky, slovníky, či jiné autory (jak čínské, tak japonské či západní). Z japonských autorů často cituje Nagaie Kafúa či Tanizakiho Junichiróa. Použití citací se netýká pouze jeho esejů o Japonsku, stejně hojně cituje i v esejích s řeckou

tematikou. Citování z řečtiny bylo podle Wanga zcela novým jevem v čínské literatuře (Wang 1977: 11).

Wolff tvrdí, že se Zhou snažil svými citacemi starých autorů dokázat, že mnohé současné názory na svět v podání současných autorů jsou jen reinterpetacemi starých poznatků, a právě proto se ke starým autorům a klasickým spisům uchyloval jako ke studnici všeho vědění (Wolff 1971: 28). Jak sám Zhou říkal, citování z klasických knih a archiválií vnímal jako dialog s přítelem, který ho velmi obohacoval. Na jedné straně v eseji vyjadřuje své vlastní názory a na druhé straně je konfrontuje s názory svých předchůdců, obsaženými v citovaných pasážích. Z množství různých citací si můžeme vytvořit představu, jak hluboce a všestranně erudovaným autorem Zhou Zuoren byl. Navzdory této erudovanosti Zhou Zuoren ve svých esejích opakovaně tvrdí, že věcem, o nichž hovoří, dobře nerozumí, a nabádá specialisty, aby se předloženým tématům věnovali.

Příkladem Zhou Zuorenova rafinovaného způsobu citování může být následující pasáž z eseje „Nové poznatky o Japonsku“, ve které Zhou Zuoren reaguje na esej svého přítele Nagaie Kafú vlastním esejem, který se ovšem stylisticky přizpůsobuje slohu Kafúovu. A to až po formální členění ve stylu typicky japonské poetické prózy, kde se poezie v krátkých řádcích prolíná s lyrickým prozaickým textem. Zhou Zuoren nejdříve cituje úryvek z Kafúova eseje „O edském umění“ (江戸藝術論 „Edo bijutsu ron“):

„Často se sebe ptám, kdo jsem? Nejsem Belgičan toho druhu jako byl Verhearen⁸⁴, nýbrž Japonec, Orientálec, jež osud a životní prostředí byly od narození zcela odlišné. Nechodte na mne s výšinami romantické lásky – jsem služebníkem zákona, který nahlíží na veškeré projevy sexuální touhy po opačném pohlaví jako na nejvyšší zlo. Patřím k těm lidem, kteří akceptují poučku, že „nelze zvítězit nad plačícím děckem ani nad pánem“, patřím k národu, který se obává, že „od přílišného mluvení zmrzne pusa.“ Co pro mne mohou znamenat zátiší s obrazy masitých beranů, ze kterých odkapává krev, či obrazy voňavých a šťavnatých hroznů nebo statných žen, které tak okouzluji Verhaerena? Ó ne, já miluji ukiyoe. Dřevořez s kurtizánou, která se vrhla do hořkého moře prostitute a deset let prodávala své tělo, aby mohla zaopatřit své rodiče, mě dohání k pláči. Postava gejšy, opírající se o bambusem zamřížované okno a hledící nepřítomně na říční proud, mě naplňuje štěstím. Jsem omámen pohledem na břeh řeky, kde stojí krámek osamocené prodejce nudlí, svítící do hluboké noci papírovou lucernou.

*Kukačka kukající na měsíc za deštivých nocí,
padající listí javorů v nenadálé podzimní spršce,
zvuk klášterního zvonu unášeného jarním větrem,
sníh na horské cestě v zapadajícím slunci*

⁸⁴ Belgický symbolistický básník a kritik (1844-1896).

- cokoliv je pomíjivé, bezbranné a beznadějně, cokoliv budí bezděčný pocit, že náš svět je jen prelud a sen: to je pro mne blízké, a právě po tom vnitřně toužím.“ A Zhou Zuoren tento Kafkův citový výlev komentuje slovy: „Názory mistra Kafky se přesně neshodují s těmi mými, ale nicméně mě tato jeho pasáž velmi dojí. Skrze umění a literaturu můžeme porozumět smutku Orientálců a ačkoliv to jistě není pravá badatelská metoda porovnávání kultur, má takový typ zkoumání jistě i své oprávnění. Kdysi jsem v eseji „Vzpomínky na Tokio“ napsal, že - bez ohledu na momentální stav nepřátelství a naopak s ohledem na dlouhodobé vztahy -- jsou Číňané a Japonci stejní Orientálci, kteří se narodili v naprosto odlišných podmínkách a mají úplně jiné osudy než lidé ze Západu. Možná že v současné chvíli máme příliš trpké zkušenosti, než abychom cítili jednotu s okolním světem. Úplně by nám totiž stačilo, kdybychom byli zajedno s ostatními Orientálci.“ (Zhou Zuoren Lun Riben 2005: 84).

Citací Zhou Zuoren ovšem neužíval jen k dodání autority vlastním názorům. Qian Liqun tvrdí, že více než k podložení svých závěrů cizím názorem, sloužily citáty Zhou Zuorenovi k rozhovoru či odborné diskusi s autorem, mnohdy již nežijícím (Qian Liqun 2001: 225). Byl to sklon možná akademický, vyplývající z jeho pedagogické praxe. Výše uvedený typ citace a užití citátu Nagaie Kafky je velmi komplexní. Jak ale uvidíme dále, dokázal Zhou Zuoren tento prostředek užívat do extrému citování sebe samého a k navození dialogu se sebou samým.

6. 2. 8. Autocitace jako prostředek podnícení myšlenkového vývoje

O autorově oblíbenosti citací archivních materiálů jsme se již zmínili, ale Zhou Zuoren navíc v některých případech opakovaně uváděl i úryvky ze svých vlastních starších esejů, které mu sloužily jako odrazový můstek pro další argumentaci. Případně sám sebe citoval proto, aby názor vyjádřený v dřívějším eseji poopravil (viz např. „Rozprava o japonském písemnictví“).

Někdy se Zhou Zuoren zmíní, že už podobnou myšlenku kdesi řekl, někdy přizná citaci a vložený text graficky označí, ale někdy se prostě jen opakuje – možná opisuje ze starších esejů, možná se mu hlavě i na papíře myšlenky formulují zdánlivě stále stejně, beze změn, bez vývoje. Ve skutečnosti však nejde o prosté opakování ve smyslu latinského rčení *repetitio mater studiorum*, ani o napodobování starých předloh, jež bylo v Číně považováno za správné a regulerní. Jde spíše o doslovné kopírování, které sleduje cíl či strategii, jejímž smyslem je dobírání se nových úrovní poznání.

Například v eseji „Nové poznatky o Japonsku“ je taková snaha opravit pohled na Japonsko obsažena už přímo v titulu. Stavba tohoto dlouhého, mnohastránkového pozdního eseje, je velmi složitá po formální i obsahové stránce. Povšimněme si jeho obsahu a kompozice ve větším detailu, protože jde o esej pro autora velmi důležitý. Citace autorovi

slouží jako nástroj k podnícení nového sledu myšlenek. Autor cituje své staré názory a koriguje je na základě své nové zkušenosti. Vedle povrchního mladického závěru staví názor zralý, získaný až ve zralém věku jako plod celoživotního poznávacího procesu. Takové užití sebecitace popřením původního závěru je velmi neobvyklé a ukazuje, že se autor velmi proměnil. Jde zde vlastně o jakési pokání myslitele – omluvu za mladickou nerozvážnost ve smyslu filosofickém, duchovním.

6. 3. Analýza eseje „Nové poznatky o Japonsku“

Zhou Zuorenův esej „Nové poznatky o Japonsku“ (日本之再认识 „Ribei zhi zai renshi“, 1940) je textem mírným, střídavým, emočně střizlivým a stylisticky elegantním, plným citátů a hluboké znalosti a pochopení věcí. Autor esej otevírá vzpomínkou na spokojená a obdivná léta svého mládí v Tokiu, které považuje za jeden ze svých domovů, stejně jako všechny ostatní lokality, kde strávil delší dobu svého života- rodnou provincii na řekami protkaném jihu Číny, či města Nanking, Peking a Šanghaj. Poté se zmíní o dvouměsíční návštěvě Tokia před sedmi lety v roce 1934, kdy se ubytoval jako zastara ve čtvrti Hongó, kterou neponičilo velké Tokijské zemětřesení z roku 1923 jako zbytek města, jež tak změnilo svou tvář. Konstatuje, že z moderního města zmizela zákoutí se starými chrámy napodobující čínský styl, v nichž se zachovala stará čínská architektura, jejíž kořeny sahaly až do doby Tangů. Prořídly i starobylé kaligrafické nápisy nad krámy, ve kterých ještě na začátku 20. století jeho okouzlení krajané s výkřiky nadšení rozpoznávali zakonzervované individuální rukopisné styly velkých mistrů čínské kaligrafie dávné minulosti, které v Číně už dávno zmizely. Shrnuje, že kdysi (a ještě donedávna) jej na Japonsku okouzlovalo to, co měly obě země společné. Japonsko bylo pokladnicí podivuhodných reziduí nejstarších vrstev čínské kultury doby Tang a Song, jež se v této zemi zázrakem zachovaly beze změn po celá staletí a mnohé kulturní čínské artefakty se zachovaly i v pokladnici Shósó-in v Kjótu, jež až dodnes slouží pro rekonstrukci tangského a songského umění.

Posléze následuje chvála japonské lehké zeleninové, sojové, rýžové a rybí kuchyně formou citátu z vlastního staršího eseje, jež bez přechodu navazuje odkazem na Tanizakiho, který kritizoval vulgární a chudou tokijskou kuchyni a vkus a chválil bohatší a elegantnější vkus na japonském západě, v oblasti Kansai poblíž bývalého hlavního města Kjóta. Zhou Zuoren nicméně obhajuje lehkou a prostou tokijskou kuchyni, jež pro něj nese stejné kvality jako lehké, stručné japonské haiku - poezie zdánlivě prostá, ale zároveň pronikavá a ostrá jako tokijské speciality, které také nesou estetický ideál *haimi* (俳味), „chuť haiku“. Následuje chvála japonského stylu bydlení v miniaturním prázdném prostoru bez zbytečného nábytku, s jediným stolem na jídlo i na psaní, který člověku úplně stačí ke štěstí. Jak

okázalé a zbytečné jsou velké domácnosti Číňanů přeplněné nábytkem. Podle Zhou Zuorena tradiční japonský dům nabízí člověku nejideálnější způsob bydlení.

V této části svého eseje „Nové poznatky o Japonsku“ autor opakuje téměř doslova anebo jen lehce pozměněné a do jiné posloupnosti odstavců rozdělené myšlenky ze svého eseje „Japonské odívání, strava a způsob bydlení“ (日本の衣食住 „Ribende yi shu zhu“) z roku 1935. Úvodní odstavce staršího eseje znějí takto:

„Studoval jsem v Japonsku ještě před nastolením Republiky, bydlel jsem však v Tokiu pouze šest let, proto nejsem natolik kvalifikovaný, abych se učeně vyjadřoval k japonské kultuře, i když to byla pro mě vždy druhá domovina a někdy jsem si myslel, nebo jsem dokonce i vyslovil svou myšlenku, že k určitým aspektům japonského života chovám vřelý vztah. Obávám se, že mám pro to několik důvodů, z čehož jsou velmi důležité dva: prvním je lidský temperament a druhým, dalo by se říci, jsou důvěrné pocity při vzpomínkách na minulost. Vyrostl jsem na jihovýchodě v oblasti plné vod a řek, kde lidé strádají, v příbytcích nemají teplo, kam skulinami přímou od místnosti proudí studený vzduch, kde během roku jedí málo slanou nakládanou zeleninu nebo velmi slané ryby. Když takto vytrénovaný člověk jede žít do Tokia do podnájmu, tak mu to nemůže připadat obtížné.

V té době jsem byl odchovancem národní revoluce, a jelikož každý nacionalismus nutně obsahuje tendenci návratu k minulosti, zavrhovali jsme dynastii Qing s tím, že všechno před dynastií Qing nebo Juan, nebo dokonce i dříve, bylo mnohem lepší. Slyšel jsem, že když Xia Suiqing a Qian Nianshun šli v Tokiu po ulici a viděli na vývěsních štítech obchodů určité nápisy nebo určité znaky, ukazovali na ně a vykřikovali, že se tu stále ještě zachovaly formy kaligrafie z dynastie Tang, které již neexistují v současné Číně. ...

Mám moc rád domy postavené v japonském stylu. Není to kvůli tomu, že jsou starobylé, mohu zde sedět jen nedbale, obzvláště nemohu sedět vzpřímeně se zkříženými nohama, je nutné, aby se to podobalo Guan Ningovi (管宁)⁸⁵, a i když se rozprostře několik měkkých polštářů, nevydržím sedět déle než 10 minut a pak mi ztuhnou obě nohy. Co mám dále rád je praktičnost využití domů, které jsou obzvláště vhodné pro jednoduchý a pohodlný život. „Básně o rozmanitých věcech“ do detailu popisují, jak rozmístit uvnitř v místnosti rohože z rýžové slámy, ze dvou stran obroubené černým pruhem konopného plátna, každá rohož je dlouhá 6 chi (1/3 m) se vyskládáním do pravého úhlu prodlouží o 3 chi, velikost pokoje se počítá pomocí rohoží - od dvou až po sto rohoží, avšak běžní lidé žijí v pokojích o velikosti tři, čtyři a půl, šest či osm rohoží, studenti bydlí v místnostech o velikosti čtyři a půl rohože. Aby proudil denní jas skrze okna a dveře, vkládají Japonci do mřížkových rámců tenký papír, který se nazývá shóji. ...Skříně se rozdělují na horní a spodní patro, dají se rozdělit na ty, kde se uchovávají bavlněné matrace futon anebo na ty, kam se skládají

⁸⁵ Zhou Zuoren naráží na předešlou námi neocitovanou pasáž Guan Ningova komentáře k Historii tří království.

krabice s oblečením a různé jiné věci. Když si studenti pronajímají vlastní bydlení o velikosti čtyři a půl rohože (pouze 81 chi čtverečních), je to ještě o 2/10 menší než malý masážní pokojík, mezi čtyři holé stěny se vejde pouze jen čajová souprava, sám jsem si koupil jeden malý stolek a postavil jej pod okno. Pokud tam jsou dvě tři podušky, dá se tam v klidu sedět. Když se sedí u stolu studuje se a všude kolem je prázdný prostor, můžete si dát knihy všude okolo vás, vznikne tak jedna velká knihovna, když přijdou hosti, nepočítáme-li velkou skupinu lidí, ale jen 5-6 lidí, mohou si kdekoli sednout, když je člověk unaven, může si kdekoli lehnout a nepotřebuje k tomu sofu a večer jen vyndá ze skříně přikrývku a může jít pohodlně spát. V minulosti bylo možno často vidět japonské studenty, jak se stěhovali, na vozíku vezli zavazadlo s ložním prádlem, vak na oblečení, malý stolek a nebo krabici s knihami, v ruce nesli skleněnou petrolejovou lampu a sami šli za povozem, toť vše. (Zhou Zuoren 2005: 137-138).

Ze srovnání obou esejí vyplývá, že Zhou Zuoren v pozdějším textu téměř doslova opakuje myšlenky i formulace staršího z obou esejí, aniž je uvádí jako citace sebe samého. Při pročítání esejí často narazíme na časté téměř doslovné opakování jednou již vyjádřených myšlenek a formulací.

Vraťme se k eseji „Nové poznatky o Japonsku“ a interpretaci jeho obsahu, kde Zhou Zuoren po rozsáhlém citování ze staršího eseje zavádí do textu další argumenty, dobře známé z jeho předchozího díla a jeho obvyklých argumentačních postupů a příkladů– nyní přijde na řadu oblíbené Řecko a milovaný Havelock Ellis a nenáviděné čínské lotosové nožky. Autor pokračuje: kromě bydlení znají Japonci řadu dalších předností- čistotnost, dobré způsoby a příjemný životní styl. Vzhledem k tomu, že nejsou zatíženi společensky či nábožensky motivovanou přetvářkou, mají přirozený vztah k nahotě. Zde vsouvá do textu citát z Havelocka Ellise, který tvrdil, že ve staré řecké kultuře byl stud projevem barbarské, perské malosti a nahota byla projevem čistoty a nevinnosti, kdežto v současné Anglii je nepřipustné ukázat byt' jen nahé chodidlo. Japonci, podobně jako Řekové, se za nahotu nestydí a ve společných lázních si užívají očisty obě pohlaví. Rovněž mají vysokou kulturu nahých, zdravých nohou, narozdíl od Číňanů, kde si ženy od Songů až do Zhou Zuorenovy doby nohy mrzačí do podoby lotosových nožek. A následuje typicky Zhou Zuorenovský odstavec: „*Vždycky jsem byl toho názoru, že ze všech možných typů obuvi na světě, byly sandály starého Řecka nejdokonalejší a nejkrásnější, japonské dřeváky geta nejpohodlnější a nejpříjemnější a slaměné tlapky z Jižní Číny nejlevnější - kožené boty nestojí ani za zmínku.*⁸⁶ *Ty první tři typy obuvi mají společné to, že se nesnaží nohy ani ukryt ani stavět na odív, jsou dokonale přirozené a přesto jim nechybí ani pohodlnost ani krása. Nemají žádný jiný význam*

⁸⁶ Zde se nabízí srovnání s esejem „Vesnická škola a akademie“ od Yu Dafua (1896-1945), který vzpomíná, jak jeho matka musela se svým šatstvem do zastavárny, když si od ní jako chlapec plačky vynucoval drahé kožené boty, které byly v Číně ve velké módě a on se pak za své chování velice styděl. (Pollard 2000: 211).

než tento, ale věřím- at' už se jedná o nohy, nebo o jinou část těla - že osvobození je vždy lepší než upjatost a skrývání, a tak nemohu než vyjádřit svůj obdiv - v tomto směru – pro zdravé a pěkné zvyklosti Řecka a Japonska a zaznamenat své přesvědčení o méněcennosti Číny.“(Zhou Zuoren 2005: 82).

Následuje pasáž o japonské náchylnosti k melancholické, pomíjivé a smutné kráse, kde cituje Nagaie Kafúa, jejíž překlad byl uveden výše. Po tomto emocionálním vrcholu eseje Zhou Zuoren čtenáře opět ubezpečí, že Japonci a Číňané jsou jedna orientální rasa a mají mnohé společné rysy, například onen „smutek Orientálců“. Právě proto jsou Číňané disponovaní k tomu, aby Japonce dobře chápali a interpretovali, a to daleko lépe než Okcidentálci, kteří se na obyvatele Východní Asie dívají jako na exotické bytosti. Zhou Zuoren však tvrdí, že na obyvatelích zemí Dálného východu vůbec nic exotického není a že jen neznalost vyvolává dojem exotičnosti. Tato myšlenka se v Zhou Zuorenových esejích o Japonsku mnohokrát opakuje.

A teprve nyní, v poslední čtvrtině eseje, přichází zlom a autor dospívá ke slibovaným „Novým poznatkům o Japonsku“, jak zní titul eseje: Až dosud jsem se domníval, píše dále Zhou Zuoren, že k poznání Japonska lze přistupovat přes naše vzájemné podobnosti, ale teprve nyní vím, že jsem měl hledat rozdíly. Tuto myšlenku však formuluje svým typickým způsobem - ve velmi dlouhém a složitě konstruovaném souvětí: *“Hledat podobnosti mezi tolika rozdíly a nevyhledávat rozdíly mezi tolika podobnostmi je pouze subjektivní, nikoliv objektivní, metoda zkoumání a já se obávám, že jako prostředek k pochopení kultury jiného národa znamená užití této metody jen planý pokus.”* (Zhou Zuoren 2005: 84). Esejista dále pokračuje, že jeho největší omyl dosud byl, že hledal společné rysy východoasijské kultury jako je např. společné písmo, společná směsice buddhistického a konfuciánského myšlení, či společný rodinný systém atd., zatímco měl hledat především malé anebo velké rozdíly, které obyvatele Japonska, Číny, Koreje, Vietnamu a Barmy odlišují a právě v nich nalézt jádro specifika toho kterého národa a tak dosáhnout vyšší míry porozumění než badatelé ze Západu, a tím i osvědčit mimořádnou cenu každého etnika.

V posledních odstavcích svého dlouhého eseje „Nové poznatky o Japonsku“ dospívá Zhou Zuoren k závěru, že: „...mezi lidmi v Číně a v Japonsku existuje veliký rozdíl v přístupu k náboženské víře navzdory tomu, že konfucianismus a buddhismus jsou v obou zemích rozšířeny stejnou měrou. Rozdíl spočívá v prázkladech čínského šamanismu a japonského šintoismu. Dále popisuje, jak při japonských šintoistických procesích zmítá přenosný oltář průvodem věřících, neboť božstvo v něm nesené je živé a mysteriózně si určuje a razí svou cestu (tzv. *kaminagara no michi – cesta podle vůle božstva*). Právě v archaických rituálech a náboženských obřadech nejlépe vyvstanou základní rysy národa. Jelikož je však sám bezvěrec, nemůže tyto odlišnosti vyjádřit dostatečně přesně. Zhou

Zuzoren svůj esej končí slovy: „*A tak ačkoliv vidím dveře, nemám naději, že bych jimi kdy mohl vstoupit.*“ (Zhou Zuoren 2005: 86).

V tomto závěrečném „návodu pro badatele dalšího pokolení“ měl Zhou Zuoren pravdu, neboť již v následující generaci čínských japanologů došel např. čínský následovník Zhou Zuorena, Jiang Baili (蒋百里), autor knihy *Japonci: cizincův výzkum* (日本人: 一个外国人的研究. *Ribenren: yige waiguoren de yanjiu*), k závěru o paradoxní dualitě v každé sféře japonského národního charakteru, kterou označil symboly „sakury a samuraje.“⁸⁷ A to ještě před tím, než americká antropoložka Ruth Benedict dospěla ke stejně pronikavému závěru ve své světoznámé studii *Meč a Chryzantéma* (*The Sword and the Chrysanthemum*) z roku 1946. Zhou Zuorenovi se tedy nepodařilo dospět k jednoznačnému závěru o – dnes už notoricky známé - paradoxní dvojjakosti japonské národní povahy („dveře poznání zůstaly zavřené“). Ale vychoval a inspiroval bystré a cenné žáky, kterým se již dveře otevřít zdařilo.

Když si uvědomíme, v jakém roce (1940) autor tuto úvahu psal, vidíme, že jde o velmi zásadní období jeho života - ocitl se i s rodinou Pekingu, který okupovala vojska země, kterou vždy upřímně miloval a obdivoval. Jeho rodná země je rozvrácená válkou, ve které bojuje Guomindang proti vlastním lidem zverbovaným do Rudé armády. Místo, aby se Číňané sjednotili v odboji proti okupantům, bojují v občanské válce mezi sebou a vybíjejí vlastní národ. Zhou Zuorenovi bývalí přátelé-literáti ho vyzývají, aby odstoupil z veřejného života, protože je zrádce a nepřítel čínského národa. Zastává vysoké místo - je zodpovědný za životy studentů na nejdůležitější univerzitě v zemi a před rokem na něj už neznámý útočník spáchal atentát. Zemřel mu bratr, zemřela mu dcera a on má na starost velkou rodinu, která je složená z Číňanů a Japonců - nyní největších nepřátel. Japonci jsou vrazi, ale on mezi nimi má své obdivované a milované přátele - spisovatele jako je Nagai Kafú a Junichiró Tanizaki, kteří s válkou přece nemají nic společného a jsou právě tak obětí krutých časů, jako on sám a jeho rodina. Mushakóji jezdí jako delegát po Německu, kde je jeho bratr velvyslancem.⁸⁸ Stejně tak on, Zhuo Zuoren, jezdí na oficiální konference do Japonska.⁸⁹ V této naprosto bezvýchodné, ba tragické, situaci píše Zhou Zuoren svůj esej „Nové poznatky o Japonsku“, ve kterém se na Japonsko dívá novými očima a hledá východisko sám pro sebe. V tom eseji je jeho sebeobrana, jeho neupřímnější vyznání všech pro a proti, která zvažoval při přehodnocování svého vztahu vůči Japonsku.

⁸⁷ Srovnej - Fogel, Josua A.: „Historiografie čínské japanologie“-recenze (Chúgokujin no Nihon kenkyúshi), *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 53, No 2., Dec. 1993: 550-564.

⁸⁸ Za spojení své rodiny s fašistickým Německem a svou návštěvu Berlína byl Mushakóji Saneatsu Americkou okupační armádou po válce na šest let vyloučen ze společenských funkcí, ale už v roce 1951 se stal respektovaným poslancem Horní komory parlamentu.

⁸⁹ V roce 1938 byl Zhou Zuoren delegován na panasijskou konferenci v Ósace, založenou na tezi Tanakova memoranda z roku 1926, jež se stalo oficiální doktrinou japonské válečné agrese.

7. Závěr

Když v roce 1906 Zhou Zuoren jako jednadvacetiletý mladík poprvé připlul do Tokia, nevěděl o Japonsku téměř nic. Za šedesát let svého života, která prožil v upřímném obdivu k této zemi, se z něj stal patrně největší čínský znalec japonské kultury, jazyka, literatury, zvyků i myšlení. Celoživotní lásku k Japonsku však vzhledem k tragickým japonsko-čínským vztahům v první polovině 20. století on i jeho rodina těžce odpykali. To proto sám sebe označoval přízviskem Hořký déšť a bydlel v Hořkém sídle. Zhou Zuorenovi životopisci si jeho nešťastný osud spojují i se „soucitným smutkem“ *beiai*, který byl obsažen i v jím tolik obdivovaném japonském estetickém pojmu *mono no aware* („melancholické dojetí“) a který podle něho charakterizoval typickou citovou strunu „Smutku Orientálců“, jak o ní psal i jeho japonský přítel Nagai Kafú. Obdivovatelé literáta Zhou Zuorena tedy na něj pohlížejí jako na nešťastnou oběť zlé doby. V Číně však dosud paralelně přežívá i názor, že Zhou Zuoren se opravdu provinil vlastizradou, když za války spolupracoval s okupační japonskou vládou, a že si svůj trpký osud zasloužil.

Dnes už se těžkosti Zhou Zuorenova života stávají minulostí a zůstává po něm odkaz velkého čínského literáta, jednoho z otců moderní čínské literatury, tvůrce skvělých esejů a vrcholného stylisty. Toto zařazení do kontextu čínské literatury stále probíhá. Renomovaný čínský literární historik C. T. Hsia tvrdí: „*Zhou Zuoren byl vnímán jako známý esejista, konfuciánský moralista a ironický komentátor čínských způsobů.*“ (Hsia 1961: 19). A to o něm můžeme tvrdit dodnes i my. Ačkoliv víme, že ke konfuciánské morálce měl Zhou Zuoren hluboký odpor jako k reziduu feudálního řádu Číny, který jeho vlast dovedl ve dvacátém století k úpadku, byla konfuciánská mravokárnost pevnou součástí jeho myšlení. Zhou Zuorenovy eseje jsou konfuciánsky nabádavé, didaktické, umravňující, ale zároveň také nenásilné, jemné, humorné a přátelské. Jejich umná a komplexní stavba spolu s bezprostředním citovým poselstvím nás oslovuje ještě dnes.

V naší studii jsme se snažili předestřít Zhou Zuorenův život a dílo tak, jak se proplétalo složitými dějinami Východní Asie první poloviny 20. století. Právě Japonsko - Zhou Zuorena vyvolená země - tehdy velkou Čínu poznamenalo válečným traumatem, z kterého se ještě nestačila vyléčit. Dodnes Japonce lidé v Číně nenávidí a není tedy divu, že ani Zhou Zuoren se svou neskrývanou láskou k Japonsku tam nemá snadnou pozici. Na základě studia konkrétního materiálu jeho esejů jsme se snažili zmapovat, jakými aspekty Japonska se autor zabýval, o čem psal a co ho na Japonsku fascinovalo. Sedmdesát pět esejů, které jsme z různých zdrojů identifikovali jako eseje s japonskou tematikou jsme rozřadili do osmi kategorií podle tematiky, seřadili je do tabulky (viz příloha A) a v textu napsali k jednotlivým tematickým kategoriím komentář (viz kapitola 6.1.) Nakonec jsme provedli analýzu důležitého eseje z roku 1940 „Nové poznatky o Japonsku“ (viz kapitola 6.3.).

Zjistili jsme, že hlavním předmětem Zhou Zuorenova zájmu byla především japonská kultura a literatura, že z literátů dával přednost těm nejlepším a humanisticky orientovaným, že ani jednou a ani náznakem ve svém díle nepropagoval velkoasijskou či fašistickou ideologii, že je tedy z hlediska mravního nevinný. Možná se provinil jen jistou mírou zbabělosti, když nebojoval jako jeho bratr Lu Xun na politickém poli, ale stáhl se do ústraní, tiše překládal a pil svůj „hořký čaj“. Dále jsme se zabývali stylistickými aspekty Zhou Zuorenových esejů, které jsme se snažili pojmenovat a klasifikovat podle znakové teorie jako aspekty sémantické, syntaktické a pragmatické (viz kapitola 6.2). Po literární a stylistické stránce jsme v jeho díle našli především lásku úctu ke staré čínské tradici, jeho zálibu v citování obskurních archivních materiálů a rozebírání etymologie přísloví, která leckde přehlušila jeho inovátorské snahy a učinila jeho esej tak složitým, komplexním a těžko srozumitelným. Některé Zhou Zuorenovy eseje jsou natolik zatíženy japonskými specifickými termíny, historickými narážkami a osobními i místními jmény, že jejich překlady představují velmi obtížný úkol. Ten mohou patrně nejlépe vyřešit čínští japanologové, kteří mají znalosti z obou oborů. Zhou Zuorenovo esejistické dílo tak rozhodně není pro západního překladatele ani čtenáře snadno přístupné.

Ráda bych ještě na závěr přidala malý komentář s paralelou k české literatuře. O Zhou Zuorenovi se často mluví jako o čínském Havelocku Ellisovi (1859-1939) - to když se bere v potaz jeho obdiv k tomuto britskému autorovi a jeho propagační práce za osvobození čínských žen z područí patriarchální čínské společnosti. Číňané o něm zase rádi hovoří jako o čínském Lafcadiu Hearnovi (1850–1904) – důvěrném znalci a interpretovi japonských legend a kultury. Z českého pohledu se nabízejí hned dvě paralely:

Zhou Zuorenova životní data (1885-1967) a jeho hluboká láska k Japonsku nabízejí srovnání s českým cestovatelem a sběratelem Joe Hlouchou (1881-1957), který stejně jako Zhou Japonsko poprvé navštívil v roce 1906, zamiloval si je a celý život a pak o něm v Praze psal cestopisy, povídky a stále fundovanější srovnávací studie. Hloucha se do Japonska dostal jen dvakrát v životě (po druhé v roce 1926) a další dějinný vývoj a dlouhá válka ho od Japonska odloučily a nikdy nemusel s Japonci ani s německými fašisty kolaborovat. Také Hloucha, stejně jako Zhou Zuoren, na konci svého života přes svou bytostnou humánnost mnoho zlého vytrpěl od komunistů, kteří mu sebrali veškerý majetek a nechali ho zemřít v bídě, zneuznání a zapomnění – avšak v porovnání s utrpením Zhou Zuorenovým se Hlouchův český úděl již nejeví tak krutý. Hlouchovým hlavním zájmem, přínosem a odkazem však byly skvělé a početné sbírky japonského umění, zatímco po literární stránce ho nelze s čínským literárním velikánem srovnávat.

Další, a možná i bližší paralela, se nabízí vzhledem k bratrské dvojedinosti Zhou Zuorenovy existence po boku jeho slavnějšího bratra, spisovatele Lu Xuna. Z venkovského rodu vzešli dva významní čínští literáti, oba dva velmi pilní, originální, humanisticky

orientovaní – Zhou Zuoren a Lu Xun, podobně jako tomu bylo v případě jejich českých současníků, bratří Josefa (1887-1945) a Karla (1890-1938) Čapkových. Ani osud těchto velkých českých umělců nebyl snadný a také oni se stali obětí své doby – Karel Čapek zemřel (podobně jako Lu Xun) dosud mladý na plicní nemoc, avšak ve skutečnosti ho (podobně jako Lu Xuna) uštvali k smrti fašisté a Josefa umučili němečtí nacisté v koncentračním táboře. Může se zdát paradoxní takto srovnávat údajného čínského kolaboranta a jeho bratra s našimi národními idoly – ale historická skutečnost je složitá a já věřím, že také Zhou Zuoren a Lu Xun byli jen oběti totality. Lidská velikost a trpký osud těchto umělců jsou jen dalšími důkazy o univerzální zhoubnosti totalitních režimů – ať se zvuče odehraje v Číně nebo v Čechách. Chci závěrem poukázat na to, že zatímco v Čechách je už totalita minulostí, v Číně sedí v pracovních táborech a nápravných zařízeních mnozí Čapkové a Zhou Zuorenové ještě dnes.

8. Seznam použité a citované literatury

- Bakešová, Ivana (2001). *Čína ve XX. Století*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Bê Duc, Georges (2007). „Selected essay of Zhou Zuoren“, [on line]:
<http://mclc.osu.edu/rc/pubs/reviews/beduc.htm>, 05-2007.
- C. T. Hsia (1961). *A History of Modern Chinese Fiction 1917-1957*. New Haven and London: Yale University Press.
- Ching Mao-cheng (1977). „The Impact of Japanese Literary Trends on Modern Chinese Writers“ in: Merle Goldman, ed. *The Modern Chinese Literature in the May Fourth Era*. Cambridge: Harvard UP, 63-88.
- Daruvala, Susan (2000). *Zhou Zuoren and an Alternative Chinese Response to Modernity*, Cambridge, Mass.: Harvard UP.
- Denton, Kirk A. (2002). „Lu Xun Biography“, the MCLC Resource Center, [online]:
<http://mclc.osu.edu/rc/bios/lxbio.htm>.
- Doleželová-Velingerová, Milena (1977). „The Origins of Modern Chinese Literature“ In: Merle Goldman, ed. *The Modern Chinese Literature in the May Fourth Era*. Cambridge: Harvard UP, 30-45.
- Fogel, Josua A. (1993). „Chugokujin no Nihon kenkyu shi. Review.“ *Harvard Journal of Asiatic Studies*, Vol. 53, No. 2. (Dec. 1993), 550-564.
- Hackett, Roger F. (1948). *Chinese Students in Japan 1900-1910*, Cambridge: Harvard University Press.
- Harrell, Paula (1992). *Sowing the Seeds of Change: Chinese Students, Japanese Teachers. 1895-1905*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Hearn, Lafcadio (1904). *Japan – An Attempt at Interpretation*. New York, Tokyo, Osaka, London: ICG Muse, Inc., edition 2001
- Kató Shūichi (1981). *A History of Japanese Literature – The First Thousand Years*, Kodansha international ltd., Tokyo, New York, San Fransovo.
- Kiyama Hideo 木山英雄(1978). *Pekin kuju anki: nichyusenso jidai no Shu Sakujin* 北京苦住庵記: 日中戦争時代の周作人. Tokyo: Chikuma shobo.
- Leo Ou-fan Lee (1987). „The Zawen: Saundry Visions of Life and Reality.“ in: *Voices from the Iron House*. Bloomington and Indianapolis: Indiana UP, 111-129.
- Leo Ou-fan Lee, ed. (1985). *Lu Xun and His Legacy*. Berkley: University of California Press.
- Li Jingbin 李景彬(1986). *Zhou Zuoren pingxi*. 周作人评析. Taiyuan: Shanxi renmin chubanshe.
- Lin Ping 李平 a Chen Linqun 陈林群 (2004). „ Zhou Zuoren: Pantu yu yinhi. “ In *20 shiji Zhongguo wenxue*. Shanghai Sanlian Shudian, Shanghai, 64-68.

- Liu Anwei 劉岸偉 (1991). *Tóyójin no hiai - Shú Sakujin to Nihon*. 東洋人の悲哀—周作人と日本. Tokyo: Kawade shobó shinsha.
- Lu Yan. *Beyond Politics in Wartime: Zhou Zuoren, 1931-1945*. *Sino-Japanese Studies*, 11:1, October 1998.
- Lyell, William A., Jr. (1976). *Lu Hsün's Vision of Reality*. Berkley: University of California Press.
- Mao Ce-tung (1955). *Rozhovory o literatuře a umění*. překl.: Věna a Zdeněk Hrdličkovi. Praha: ČS spisovatel.
- Ni Moyan 倪墨炎 (1990). *Zhongguo de pantu yu yinshi: Zhou Zuoren* 中国的叛徒与隐士: 周作人. Shanghai: Shanghai wenyi.
- Novák, Miroslav a Winkelhöferová, Vlasta (1977). *Japonská literatura I a II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Praha: Karlova univerzita (2. vydání 1989).
- Pollard, David E. (1965). „Chou Tso-jen and Cultivating One's Own Garden.“ in: *Asia Major* 1965.
- Pollard, David E. (1973). *A Chinese Look at Literature: The Literary Values of Chou Tso-jen in Relation and Tradition*. Berkley and Los Angeles: California University Press.
- Pollard, David E. (2006): *Selected Essays of Zhou Zuoren*. Hong Kong: Chinese University Press.
- Pollard, David E., ed. a překl. (2000). *The Chinese Essay*. New York: Columbia University Press.
- Pollard, David E. (2002). *The True Story of Lu Xun*. Hongkong: The Chinese University Press.
- Qian Liqun 钱理群 (1990). *Zhou Zuoren zhuan* 周作人傳. Beijing: Beijing shiyue yishu chubanshe.
- Qian Liqun 钱理群 (2001). „Zhou Zuoren sanwen wenti, danwei guannian yu yixiang“ 周作人散文文体, 单位观与意象: 223-233; „Wo kan Zhou Zuoren de Riben yanjiu.“ 我看周作人的日本研: 235-242. In: *Du Zhou Zuoren* 读周作人. Tianjin: Tianjin guji chubanshe.
- Qian Liqun 钱理群 (1991). *Zhou Zuoren lun* 周作人论. Shanghai: Shanghai renmin chubanshe.
- Sun Jing 损晶, ed. (2005). *Wo de Riben yinxiang*. 我的日本印象. Shanghai: Fudan daxue chubanshe.
- Wang C. H. (1977). „Chou Tso-jen's Hellenism.“ *Renditions* č. 7, Spring 1977.
- Wang Lili, ed. (2000). „Zhu Ziqing xueshu wenhua suibi.“ In: *Lun Baihua*. Beijing: Zhongguo qingnian.

- Wang Yong 王勇 (2006) „Du Zhou Zuoren lun Riben“ 读周作人论日本 [online]
<http://www.zdrbs.com/abc/Article/ShowArticle.asp?ArticleID=1420>
- Woesler, Martin (2000a). *The Chinese Essay of the 20th Century*. Bochum: The University Press Bochum.
- Woesler, Martin (2000b). *The Modern Chinese Literary Essay- Defining the Chinese Self in the 20th Century*. Bochum: The University Press Bochum.
- Woesler, Martin (2004). *Harvard Lecture on the 20th Century Chinese Essay*. Scripta Sinica 4. Druck, Verlag: European University Press.
- Woesler, Martin (2005). *Yale lecture on the 20th Century Chinese Essay*. Scripta Sinica 3. Druck, Verlag: European University Press.
- Wolff, Ernst (1971). *Chou Tso-jen*. New York: Twayne Publishers.
- Zhang Jie 张杰 (2001). *Lu Xun: Yuwai de jiejin yu jieshou*. 鲁迅: 域外的接近与接受. Fujian: Fujian jiaoyu chubanshe.
- Zheng Mingli 郑明俐 (1988). *Xiandai sanwen leixing lun*. 现代散文类型论. Taipei: Da'an chubanshe.
- Zhou Yifu 周亿孚(1973). „Zhou Zuoren kao“ 周作人著考. *Zhuhai xue bao/ VI* 珠海学报, 75-118.
- Zhou Zuoren 周作人 (2002). *Zhitang huixiang lu* 知堂回想录. Hebei jiaoyu chubanshe, 1. vyd. Hongkong: 1970.
- Zhou Zuoren 周作人(2005). *Zhou Zuoren lun Riben* 周作人论日本. Xian: Shanxi shifan daxue chubanshe.
- Zhou Zuoren 周作人(1995). *Zhou Zuoren ji waiwen, shangji* 1904-1925. 周作人集外文, 上集 1904-1925. Hainan guoji xinwen chubanshe.
- Zhou Zuoren 周作人(1992a). *Zhou Zuoren sanwen, di san ji*. 周作人散文, 第三集. Beijing: Zhongguo guangbo dianshi chubanshe.
- Zhou Zuoren 周作人(1992b). *Zhou Zuoren sanwen, di si ji*. 周作人散文, 第四集. Beijing: Zhongguo guangbo dianshi chubanshe.
- Zhou Zuoren 周作人(1986). Rigby, Richard, překl.: „The Chinese National Character-A Japanese View“, „Japan and China“, „Japan Re-encountered“, Don J. Cohn, překl.: „Reading on the Toilet. *Renditions* 26: 79-106.
- Zhou Zuoren 周作人(1982a-e). *Zhou Zuoren chuanji* (wu ce). 周作人全集 (五册). Taipei: Landeng wenhuashiye gufen youxian gongsi.
- Další informace čerpány zejména z internetové encyklopedie www.wikipedia.org.

9. Příloha A – Tabulka Zhou Zuorenových esejů o Japonsku

Klíč k dělení esejů o Japonsku do tematických kategorií:

1. tradice, duch a duše, národní vlastnosti	10 x
2. moderní literatura	16 x
3. klasická literatura	13 x
4. hudební folklór a lidové slavnosti a zvyky	11 x
5. umění a kultura	5 x
6. hmotná kultura, bydlení, potrava	8 x
7. šintoismus, buddhismus, konfucianismus	6 x
8. srovnání Čína- Japonsko	6 x

Celkem 75 esejů, nejvíce o literatuře (30x)

Název	pinyin	český překlad	rok	časopis/sbírka	k
日本管窥	Riben guankui	(První) Pohled na Japonsko	? ca 1915-20		1
游日本杂感	You Riben zagan	Různé dojmy z cest po Japonsku	1919/8/12	新青年, sv. 6, č. 6,	1
日本管窥之三	Riben guankui zhi san	Třetí pohled na Japonsko	1924/12	风雨谈	1
日本的人情美	Riben de renqing mei	Krása japonské emcionality	1925/1	药味集	1
再介绍日本人的谬论	Zai jieshao Ribenren de miulun	Představujeme znovu: japonská pověrčivost	1925/5/5	京报副肝	1
汉译:古事记神代卷引言	Hanyi: Kojiki shen daijuan yinyan	Překlad do čínštiny: Předmluva ke Knize bohů z Kojiki	1926/1/30	语丝, č. 110	1
„凡人崇拜“	Fanren chongbai	„Pobožnost prostých lidí“	1926/2/23	秉烛谈	1
日本管窥之四	Riben guankui zhi si	Čtvrtý pohled na Japonsko	1926/6/16	知堂乙酉文编	1
闲话皇帝	Xianhua huangdi	O pomlouvání císaře	1935/5/4	新生 sv. 2, č. 15	1
结论	Jielun	Závěrem (Reminiscence)	1963?	知堂回想录	1
市河先生	Ichikawa xiansheng	Mistr Ichikawa (jap. učitel bratří Zhou)4 /duben	苦竹杂记	2
„冬天的蝇“	Dongtian de ying	„Zimní mouchy“-esej od Kafú Nagaie	?19.. 6/15	苦竹杂记	2
读武者小路君所作 „一个青年的梦“	Du Mushakóji jun de „Yige qingnian de meng“	Četba „Snu jistého mladíka“ od mistra Mushakójiho	1918/5/15	新青年, 4.sv. č.5.	2
与支那未知的友人	Yu Zhina weizhi de youren	Neznámý přítel Číny (Mushanokóji Saneatsu)	1919/12/18	新青年, 1920/2/1, 7.sv., č.3	2
访日本新村记	Fang Riben Xincun ji	Zápisky z návštěvy Nové vesnice	1919/7/30	艺术与生活	2
新村运动的解说	Xincun yundong de jieshuo	Vysvětlení hnutí „Nové vesnice“	1920/1/18	晨报 1920/1/24	2
新村的讨论	Xincun de taolun	Diskuse o „Nové vesnici“	1920/12/27	批评, č. 5	2
新村的精神	Xincun de jingshen	Podstata „Nové vesnice“	1921/1/1	新青年, 7.sv., č.2	2
森鸥外博士	Mori Ógai boshi	Mistr Mori Ógai	1922/7/24	谈龙集	2
有岛武郎	Arishima Takeo	Spisovatel Arishima Takeo	1923/7	谈龙集	2
„东京散策记“	Dongjing sanceji	Zápisky z procházek Tokiem (Nagai Kafú)	1924/4	苦茶随笔	2

„银茶匙“	„Gin no saji“	„Stříbrná lžička“ (Naka Kansuke)	1925/12/17	秉烛谈	2
文明国的文字狱	Wenmingguo de wenziyu	Literární inkvizice civilizované země	1926/11	谈虎集	2
与谢野先生纪念	Yosano xiansheng jinian	Vzpomínky na spisovatelku Yosano Akiko	1935/4/3	苦茶随笔	2
岛崎藤村先生	Shimazaki Tóson xiansheng	Báseník Shimazaki Tóson	1943/8/23	药堂杂文	2
武者先生和我	Musha xiansheng he wo	Já a pan Mushanokóji	1943/9/24	苦口甘口	2
马琴日记抄	Bakin riji chao	Kopírování Bakinových zápisků	1915	自己的园地	3
日本的诗歌	Riben de shige	Japonská poezie	1921/3/20	艺术与生活-	3
„日本一茶的诗“附记	Riben Yicha de shi fujin	Dodatek k básním japonského básníka Issy	1921/7/25	1921/11/10, 小说月报, 12. sv., č. 11	3
日本之俳句	Riben zhi paiju	Japonské básně haiku	1923 ?		3
日本的讽刺诗	Riben de senryú shi	Japonské satirické básně „senryú“	1923/5	谈龙集	3
日本的落语	Riben de luoyu	Rakugo-japonská vypravěčská forma	1925	风雨谈	3
„日本人的怪论“书后	Ribenren de guailun shuhou	Doslov k „Japonským hororům-kaidan“	1925/1/13	京报副肝	3
介绍日本人的怪论	Jieshao Ribenren de guailun	Úvod do japonských hororů kaidan	1925/1/6	京报副肝	3
日本诗人一茶的诗	Riben shiren Yicha de shi	Básně japonského básníka Issy	1929/11	小说月报 č. 11	3
谈日本文化书	Tan Riben wenhua shu	Rozprava o japonském písemnictví	1936/7/5	瓜豆集	3
谈日本文化书(其二)	Tan Riben wenhua shu (qi'er)	Druhá rozprava o japonském písemnictví	1936/8	瓜豆集	3
„日本狂言选“引言	„Riben kyógen xuan“ yinyan	Úvod k „Výběru japonského kyógenu“	1954/7 1955/4?		3
„浮世操堂“引言	„Ukiyoburo“ yinyan	Úvod k „Ukiyoburo“ (kokkeibon-Shikitei Sanba)	1955/4 ?	秉烛谈	3
反映日本民性的笑话	Fanying Riben minxing de xiaohua	Úvaha o japonských povídkách pro zasmání (waraibanashi)			4
俗曲与玩具	Suqu yu wanju	Lidové písně a hračky		苦口甘口	4
日本之雏祭	Riben zhi chuji (hinamatsuri)	Japonský svátek dětí hinamatsuri			4
五月人形之说明	Wuyue renxing zhi shuoming	Vysvětlení květnového svátku chlapců a loutek			4
„日本俗歌五首“译序	Riben suga wushou yi xu	Překlad předmluvy k „Pěti japonským lidovým písním“	1921/12/18	1921/6/29, 晨报, č. 7	4
两国烟火	Ryógoku yanhuo	Ohňostroj nad Ryógoku	1924/9/2	苦竹杂记	4
撒豆	Sa dou	Rituál vrhání fazolemi	1940/9/7	药味集	4
日本民间故事	Riben minjian gushi	Japonské lidové příběhy	1943/7/30		4
日本民谣	Riben minyao	Japonské lidové písně	1950		4
鬼念佛	Gui nian fu	Oni Nenbutsu - buddhistický d'áblík	po roce 1949	知堂集外文	4
缘日	Yuan ri	Ennichi (poutě ke svatyním)	1940/6	药味集	4
芳町	Yoshichó	Tokijská čtvrť Yoshichó (陰間茶屋 kagemajaya)	1915	自己的园地	5

„隅田川两岸一览“	Sumidagawa ryógan yichiran	Pohled na oba břehy řeky Sumida	10/19	苦竹杂记	5
日本之浮世绘	Riben zhi ukiyoe	Japonské ukiyoe			5
浮世绘	Fushihui/ukiyoe	Ukiyoe			5
关于日本画家	Guanyu Riben huajia	O japonských malířích		药堂杂文	5
草庵与茅室	Caodun yu xushi	Slaměné rohože a doškové střechy	1932/2/8		6
谈混堂	Tan huntang	Vyprávění o společných lázních	1937/7	秉烛后谈	6
日本的米饭	Riben de mifan	Japonské jídlo			6
果子与茶食	Guozi yu chashi	Sladkosti <i>kashi</i> a čajové pečivo			6
陆奥地方的粗点心	Luo dífang de cu dianxin	Sladké pečivo z Rikuoku			6
普茶料理	Pu cha liaoli	Příprava obyčejného čaje			6
羊肝饼	Yangganbing	Koláčky z bobové pasty			6
日本的衣食住	Riben de yi shu zhu	Japonské odívání, strava a způsob bydlení	1935/6/21	苦竹杂记	6
心中	Xin zhong	Shinjú-sebevraždy z lásky	1915/3/6	自己的园地	7
关于鉴真和尚	Guanyu Jianzhen heshang	O mnichovi Ganjinovi			7
日本之盆踊	Riben zhi penyong	Japonské tance bon odori o svátku mrtvých	1916		7
巡礼行记	Xunlixing ji	Zápisky z procesí na svatá místa	1927/4		7
关于祭神迎会	Guanyu jishen yinghui	O šintoistických svátcích a slavnostech	1943/7	药堂杂文	7
汤岛圣堂参拜之感想	Tangdao shentang zhi canbai	Myšlenky při obřadu ve svatyni Yushima Seidó	1941/5/4		7
日本浪人与顺天时报	Riben langren yu Shuntian shibao	Japonští róninové a noviny Shuntian	1925/10/25	语丝, č. 51	8
日本与中国	Riben yu Zhongguo	Japonsko a Čína	1925/10/3	谈虎集	8
支那与倭	Zhina yu Wo	Čína a Yamato	1926/12/5		8
息工之辩	Daigong zhi bian	Debata o lenivosti	1933/1/15	知堂和南	8
日本之再认识	Riben zhi zai renshi	Nové poznatky o Japonsku	1940/12/7	药味集	8

Poznámky k tabulce esejů:

1) Tabulka 75 esejů si nečiní nárok na kompletní zahrnutí všech existujících Zhou Zuorenových esejů s japonskou tematikou. Vycházeli jsme pouze z dostupné literatury (viz bibliografie), především však z Zhou Hongovy edice knihy *Zhou Zuoren tan Riben* (2005). Dále jsme vzali v potaz eseje vyčleněné do oddílu „O Japonsku“ (关于日本 “Guanyu Riben”) v knize sebraných esejů *Zhou Zuoren sanwen* (1992a, 169-365).

2) Eseje jsou řazeny podle 8 tématických kategorií uvedených v klíči před tabulkou a specifikovaných v textu v kapitole 6. 2. V rámci jednotlivých témat jsou eseje řazeny chronologicky, pokud bylo známo datum vzniku.

3) Datování jednotlivých esejů pochází z různých zdrojů, datace esejů s časopiseckým údajem značí datum vydání eseje v konkrétním časopise, datace esejů s názvem sbírky značí datum vzniku eseje. U některých datací není zřejmé, zda označují gregoriánské datování či datování od vzniku první Čínské republiky, takže je k nim třeba přidat 11 let – taková data označujeme otazníkem. Některé eseje – úvody k překladům literárních děl - jsme datovali interpolací z data vydání samotného překladu. Některé eseje nejsou v dostupných edicích datovány vůbec.

10. Příloha B – Seznam Zhou Zuorenových esejů přeložených do angličtiny a němčiny

Seznam Zhou Zuorenových esejů přeložených do angličtiny:

(<http://mclc.osu.edu/rc/bib6.htm>)

"The Aging of Ghosts" [Gui de shengzhang]. Překl. David Pollard. *Renditions* 26: 70-75. Rpt. in Pollard, ed., *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 149-56; and in Goldblatt and Lau, eds., *The Columbia Anthology of Modern Chinese Literature*. NY: Columbia UP, 1995, 605-10.

"The Aesthetic Essay" [Meiwen]. Překl. Martin Woesler. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 13-14.

"Bitter Rain" [Ku yu]. Překl. Xu Lanting. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 23-26.

"Candy Selling." Překl. Ernst Wolff. In Wolff, *Chou Tso-jen*. NY: Twayne, 1971, 92-95.

"The Chinese National Character: A Japanese Perspective." Překl. Richard Rigby. *Renditions* 26: 95-96.

"Different Ways to Die" [Si fa]. Překl. Xu Lanting. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 29-32.

"An Encounter With Mounted Troops at Qianmen" [Qianmen yu madui ji]. In Geremie Barme, *New Ghosts, Old Dreams: Chinese Rebel Voices*. NY: Times Books, 1992, 98-99.

"First Love" [Chu lian]. Překl. Yi Yang. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 27-28.

"The Fly" [Cangying]. Překl. Yi Yang. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 20-22.

"Getting Oneself Hurt." Překl. Ernst Wolff. In Wolff, *Chou Tso-jen*. NY: Twayne, 1971, 90-91.

"How I Translated from the Greek." Překl David Pollard. *Renditions* 7: 16.

"Humane Literature." Překl. Ernst Wolff. In Wolff, ed., *Chou Tso-jen*. NY: Twayne, 1971, 97-105; rpt. in Denton, ed., *Modern Chinese Literary Thought*. Stanford: Stanford UP, 1996, 151-61.

"Japan and China." Překl. Richard Rigby. *Renditions* 26: 91-94.

"The Chinese National Character – A Japanese View." Překl. Richard Rigby. *Renditions* 26: 95-96.

"Japan Re-encountered." Překl. Richard Rigby. *Renditions* 26: 97-106.

"On 'Passing the Itch'" [Tan guo lai]. Překl. David Pollard. *Renditions* 26: 79-86. Also in Pollard, ed., *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 139-49.

"One's Own Garden." Překl. Ernst Wolff. In Wolff, *Chou Tso-jen*. NY: Twayne, 1971, 95-97.

"In Praise of Mutes" [Yaba lizan]. Překl. David Pollard. *Renditions* 26: 76-78. Also in Pollard, ed., *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 156-59.

"Reading in the Lavatory" [Ru ce dushu]. Překl David Pollard. Rpt in Pollard, ed., *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 135-39. Také přeloženo jako: "Reading on the Toilet. Překl. Don

J. Cohn. *Renditions* 26: 87-90. Rpt. in Goldblatt a Lau, eds., *The Columbia Anthology of Modern Chinese Literature*. NY: Columbia UP, 1995, 611-15.

"Requisites for a New Literature" [Xin wenxue de yaoqiu]. Překl. Kirk A. Denton. MCLC Resource Center Publication (Oct. 2000).

"Relentless Rain." Překl. David Pollard. In Pollard, *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 160-64.

Selected Essays by Zhou Zuoren. Překl. David Pollard. HK: Chinese University Press, 2005.

[Obsah: "Relentless Rain," "Black Awning Boats," "Flies," "Things in the Water," "First Love," "Corporal Punishment," "Where Hearts Have Gone To," "A Tax on Dumplings," "The Photograph of Second Brother," "Ways of Dying," "The Cruelty of Dishonouring the Dead," "Rickshas and Beheading," "History," "On What Can Be Said," "Thoughts on the Shanghai Incident," "On Closing One's Door and Getting Down to Studying," "Fear Heaven, Pity Man," "An Investigation into Short Hair," "On the Arrest of Homosexuals," "The Woman Question and Eastern Civilization etc.," "On Mencius' Mother," "Middle Age," "On Burning the Books and Burying the Scholars," "Reading in the Lavatory," "The Ageing of Ghosts," "On 'Passing the Itch,'" "In Praise of Mutes," "In Praise of Anaesthesia," "My Own Composition."]

"Seven Essays." Překl. D.E. Pollard. *Renditions* 26 (Aut. 1986): 68-106.

"Relentless Rain" [Ku yu]. Překl. David Pollard. In Pollard, ed., *The Chinese Essay*. NY: Columbia UP, 2000, 131-35.

"The Tea Pastries of Peking" [Beijing de chashi]. Překl. Jin Li. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 15-16.

"The Way to Die." Překl. Paula Chin and Rebecca Kwan. *Journal of Asian Culture* (1977): 24-35.

"Wild Vegetable of My Home Region" [Guxiang de yecai]. Překl. Martin Woesler. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 17-19.

"Wine Talk" [Tan jiu]. Překl. Benjamin Pi-Wei Liu. In Woesler, *20th Century Chinese Essays in Translation*. Bochum: Bochum UP, 2000, 33-36.

"Women and Literature." Překl. Michelle Yeh. In Denton, ed., *Modern Chinese Literary Thought*. Stanford: Stanford UP, 1996, 228-32.

Básně in: *Modern Chinese Poetry*. Překl.. Harold Acton and Chen Shih-hsiang. London: Duckworth, 1936.

Překlady Zhou Zuorenových esejů do němčiny:

"Der schöngestige Essay" [Meiwen] Překl. Martin Woesler. In Woesler, *Ausgewählte chinesische Essays des 20. Jahrhunderts in Übersetzung*. Bochum: Europäischer Universitätsverlag 2003, 8.

"Wildgemüse meiner Heimat" [Guxiang de yecai] Překl. Martin Woesler. In Woesler, *Ausgewählte chinesische Essays des 20. Jahrhunderts in Übersetzung*. Bochum: Europäischer Universitätsverlag 2003, 10.

"Ich bin ein Kater" Překl. Klöpsch, Volker a Otto Putz. In: *Hefte für ostasiatische Literatur* 11 (Juni 1991), 22-28.

"Japan und China" Překl. Bieg, Lutz. In: *Hefte für ostasiatische Literatur*. München. 11, Juni 1991, 9-15.

11. Příloha C - Překlad Zhou Zuorenova eseje o Japonsku do češtiny

KRÁSA JAPONSKÉ EMOCIONALITY (日本的人情美 Riben de renqing mei)

Když cizinci hovoří o japonském národním charakteru, vždy na prvním místě zmiňují loajalitu vůči panovníkovi. Myslím si, že to není správné. V Japonsku je zejména dnes výchova k loajalitě vůči panovníkovi bezpochyby důležitá - a její role v zahraničních výbojích Japonska také není zanedbatelná, ale jako morálka importovaná z ciziny nemusí loajalita nutně vyjadřovat skutečného japonského ducha.

Ve „Studii k dějinám japonské kultury“ od Naitó Torajiró⁹⁰ se v jedné z kapitol s názvem „Co je japonská kultura?“ můžeme dočíst:

„Jaká slova pro výrazy jako loajalita a synovská oddanost používal japonský národ než přejal čínské termíny? Zdá se, že je to obtížné vypátrat. Když se znak pro synovskou oddanost (xiao) používá v osobních jménech ve čtení Yoshi nebo Taka, znamená pouze „dobrosrdečný“ či „vážený“, ale neimplikuje žádný speciální zřetel úcty k rodičům. Původní znak pro loajalitu (zhong) se japonsky čte „tada“, což znamená pouze „spravedlivý“, anebo „mameyaka“, „důvěrný“, ale ani toto neimplikuje žádný speciální zřetel úcty k panovníkovi. Jestliže tedy ve starověkém Japonsku vedle běžných pojmů „dobrý“ a „spravedlivý“ neexistovala domácí slova pro označování vztahů v rodině či vztahů mezi panovníkem a poddaným - čili pojmy zhong a xiao -, můžeme oprávněně pochybovat, zda vůbec existovaly samy koncepty úcty k panovníkovi a synovské oddanosti.“

Naitó, který se zabýval studiem japonské historie a zároveň si vysoce cenil kultury čínské, jasně dokládá, že morální koncepty loajality a synovské oddanosti Japonci převzali z Číny. (Až tohle uslyší naši „přivrženci národní esence“, prosil bych, aby se tím moc nepyšili.) Tím, že jsem citoval úryvek z Naitóovy knihy, nechci vyvyšovat naši kulturu - pouze chci poukázat k faktu, že koncept loajality

⁹⁰ Naitó Torajiró 内藤虎次郎 (1866-1934) také známý po jménem Naitó Konan 内藤湖南 byl zakladatelem moderní japonské historiografie a jedním z nejvýznamnějších japonských historiků, specializující se na dějiny Dálného východu. V rámci čínských dějin se zabýval především obdobím předělu dynastií Tang a Song a je považován také za významného sinologa.

k panovníkovi bylo čínské specifikum, kterému pak nedávno Japonci dali německý nátěr, ale že v podstatě není jejich původní, neměnnou národní vlastností. Podle mne existuje v Japonsku daleko více jevů, které vznikly jako výpůjčky, než v Číně, ale koncept loajality k panovníkovi k těmto jevům nepatří. Ze současné situace Číny soudím, že to bez lpění na vlastenecké hrdosti nepůjde. Z této situace zřejmě vyplyne, že si nakonec oblékneme zbroj, ale tu nemůžeme jednoduše zaměnit za dlouhý plášť, který bychom při první příležitosti hned zase vysvlékli, složili a uklidili. Když jsme doma nebo na cestách, oblékáme si prosté šaty: obyčejné oblečení je tedy součástí naší skutečné podoby. Chceme-li definovat Japonce, není správné je vidět jen v jejich zbroji se dvěma meči, ale musíme je vnímat také ve chvílích, kdy pijí čaj či pěstují květiny, a pak teprve můžeme poznat jejich skutečnou podstatu – jakmile jsou oblečeni ve vojenské uniformě, působí divokým dojmem. Vážený učenec Gu Hongming⁹¹ přijal pozvání do Společnosti pro Velkou asijskou kulturu a teď vychvaluje militarizaci Japonska – pak se nelze divit tomu, že i moudří lidé se mohou mýlit, neboť i někteří další učenci, jako například Lafcadio Hearn⁹² nebo Paul-Louis Couchoud⁹³ a jiní, podlehli konvenci a tvrdili, že loajalita je vrcholem japonské kultury.

Podle mého názoru přednost japonského národního charakteru tkví v úplně jiném aspektu - a to v bohatství lidských citů. Watsuji Tetsuró⁹⁴ v knize *Starověká japonská kultura* v kapitole „Umělecká hodnota *Kojiki*“ dochází k závěru:

⁹¹ Gu Hongming 辜鸿铭 (1857-1928) byl čínský konfuciánský vzdělanec, profesor na Pekingské univerzitě. Díky studiu v různých evropských státech a pozdějšímu působení v různých zemích na Dálném východě mluvil plyně několika jazyky (francouzsky, italsky, anglicky, německy, japonsky, malajsky, ovládal i latinu a klasickou řečtinu). Byl znám jako tradicionalista a přívrženecký k návratu ke konfuciánským hodnotám. V roce 1924 na pozvání japonské Společnosti pro Velkou asijskou kulturu navštívil Japonsko, kde zůstal až do roku 1927.

⁹² Lafcadio Hearn (1850-1904), americký žurnalista řeckého původu, žil v Japonsku mezi lety 1890-1904 jako učitel angličtiny, zamiloval si japonskou kulturu, asimiloval k Japonsku pod jménem Koizumi Yakumo. Proslavil je jako brilantní pozorovatel japonských zvyklostí a vlastností, o kterých psal knihy jako např. *Japan- An Attempt at Interpretation*.

⁹³ Paul-Louis Couchoud (1879-1959) francouzský básník a filosof. Jako znalec Japonska, které navštívil, představil ve Francii japonskou poezii. Podobně jako Nietzsche popíral Boha a byl příznivcem staré řecké a helénské kultury.

⁹⁴ Watsuji Tetsuró 和辻哲郎 (1889-1960) byl jeden z nejznámějších japonských filosofů 20. stol. Moralistický filosof, historik, ovlivněn západní literaturou, uvedl do Japonska Nietzscheho a Kirkegaard a další moderní západní filosofy (v 10. -20. letech), v roce 1918 však změnil postoj a začal kritizovat západní filosofii individualismus, obrátil se ke studiu japonské tradice-buddhistického umění, zen buddhismu, díla Natsume Sosekiho, vydal práci zabývající se dějinami japonského etického myšlení *Rinrigaku (Etika)*.

„Nedostatek filosofické hloubky v kronice Kojiki je kompenzován životním postojem, který je naplněn citovostí. Pastorální krása celé Kojiki je dokladem onoho živým citem prodchnutého niterného prožitku. Přestože je nedostatek hloubky slabinou, není to vada natolik závažná, jako kdyby v textu úplně chyběly emoce. Historické spisy zachycující čínské starověké mýty a legendy nejspíš předčí Kojiki svou (epickou) šíří a (filosofickou) hloubkou, ale obávám se, že po umělecké stránce se nemohou s Kojiki srovnávat. Proč tomu tak je? Protože jejich emocionální náboj je nedostačující - evidentně jim chybí zejména onen výše zmíněný citový přesah. Kojiki se sice podobá knížce pro malé děti, ale svou krásou předčí i knihy pro dospělé.“

Právě tato emocionalita je tou největší japonskou předností a díky ní máme vůči japonské kultuře blízký vztah. A navíc platí, že bezmezná podporování principu loajality a synovské oddanosti vede k tragédiím v lidských vztazích, a proto je zde mnoho důvodů k tomu, aby si tyto koncepty normální lidé ošklivili. V současném Japonsku jsou zastoupeny oba tyto elementy - slepá poslušnost i emocionalita - a díky tomu často najdeme v mnoha neradostných záležitostech také jistý lesk a krásu.

Leden 1925⁹⁵, ze sbírky *Knihy deštivých dnů* (雨天的书)

⁹⁵ Pozn. překladatele: Zhou Zuoren napsal esej v roce 1925, kdy byl už velmi markantní militarismus Japonska, o kterém se v textu mluví jako o výsledku slepé poslušnosti a bezmezná loajality vůči císaři. V roce 1926 bylo zveřejněno Tanakovo memorandum, které se souhlasem právě nastoupivšího nového císaře, mladého Hirohita, už otevřeně formulovalo velkojaponské cíle sjednocení celé Asie

PŘÍ LOHA D

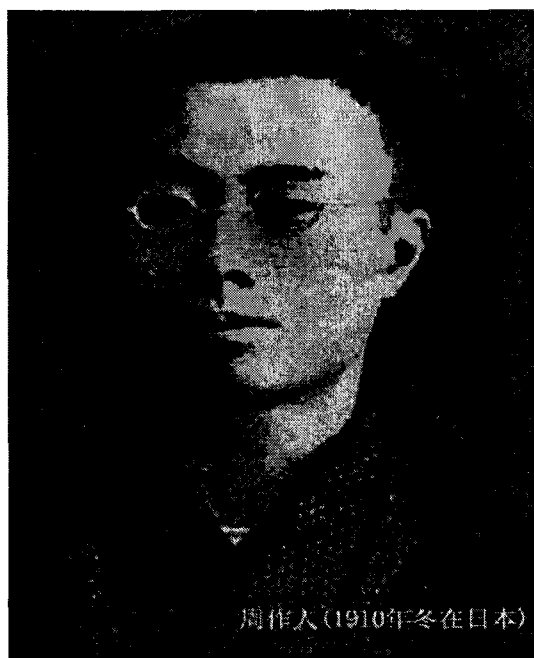
Dobové fotografie Zhou Zuorena a jeho rodiny

Mladý Zhou Zuoren.

Lu Xun v době Májového hnutí, cca 1920.

Zhou Zuoren v Japonsku v roce 1910.

Matka bratří Zhouů